

Osuuskunta kylätoiminnassa

- tapausesimerkkinä Rämsoon kyläosuuskunta

Marja Kerttu Kurkela
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2007
Aluetiede
Yhdyskuntatieteiden laitos
Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta
Tampereen yliopisto

Tampereen yliopisto
Yhdyskuntatieteiden laitos

KURKELA, MARJA KERTTU: Osuuskunta kylätoiminnassa – tapausesimerkkinä Rämsöön kyläosuuskunta

Aluetieteen pro gradu-tutkielma, 68 sivua, 5 liitesivua

Huhtikuu 2007

Avainsanat: *kylätoiminta, osuustoiminta, paikallisuus, kehittäminen, embeddedness*

Monille maaseudulla asuminen on valinta, joka mahdollistaa toisenlaisen elämäntavan ja itsensä toteuttamisen sekä yksin että yhdessä yhteisön kanssa. Mikäli maaseudun pienet paikallisyhteisöt haluavat selviytyä maaseutua koettelevista muutoksista, on niiden perinteisen kylätoiminnan lisäksi kehitettävä yhdessä nyt myös uusia toimeentulomahdollisuuksia ja otettava tavoitteellisempi ote yhteisön kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Vastuu hyvinvoinnista on vierähtänyt enenevässä määrin paikallistasolle ja yhteisöjä kannustetaan esimerkiksi korvaamaan katoavat palvelut yhteisön itsensä tuottamalla palveluilla.

Erialaisten julkisten maaseudun kehittämisjärjestelmien myötä paikallisyhteisöjen toimintaan on tarjolla myös taloudellisia resursseja. *Hankerahoitus* on kuitenkin luonteeltaan aivan erilaista kuin itse esimerkiksi kulttuuritapahtumisen järjestämisestä talkootyöllä ansaittu raha. Ulkopuolisen rahan logiikka muuttaa yhteistoiminnan sisäisiä suhteita monin tavoin. Tähän yhteisön, rahan ja yrittämisen monisyiseen problematiikkaan pureudutaan tässä tutkimuksessa etsimällä vastauksia tutkimuskysymykseen ”Mikä on osuuskuntamuotoisen toiminnan rooli kylätoiminnassa?”. Tutkimus on toteutettu laadullisella otteella haastatteleamalla kuutta Rämsöön kyläosuuskunnan perustamisessa mukana ollutta henkilöä.

Kyläyhdistyksen pienimuotoinen liiketoiminta on Rämsöössä onnistuttu erottamaan muusta kylätoiminnasta perustamalla *kyläosuuskunta*, jonka jäseneksi kuka tahansa kyläläinen voi liittyä. Vaikka kyläosuuskunnan toiminta on toistaiseksi pientä, on sen merkitys kyläyhdistyksen tehtävien jaossa suuri ja se mahdollistaa esimerkiksi palkan maksamisen tietyistä töistä, joita ennen tehtiin talkoilla. Tulevaisuudessa osuuskunnan kautta on mahdollista tehdä melkein mitä vain, mikäli yhteisön ihmisten elämäntilanteet muuttuvat ja aikaa, tarvetta sekä intoa yrittämiseen on enemmän. Tällä hetkellä suurin osa kylän monipuolisesta kulttuuritapahtumatarjonnasta pyöritetään edelleen kyläyhdistyksen talkoovoimin ja kyläyhdistyksen vastuulla on myös kylän suunnitelmallinen kehittäminen. Hyvinvointipalvelujen tuotantoon kyläosuuskunta ei vielä ole ryhtynyt ja niiden toteuttaminen osuuskunnan kautta herättikin vastaajissa ristiriitaisia ajatuksia.

Osuuskuntamuotoisen yritystoiminnan vapaaehtoisuuteen perustuvan kylätoiminnan ohessa mahdollistaa osuuskunnan ja kyläkerhon välisen tehtäväjaon selkeys ja avoimuus. Rämsöön kylällä on löydetty tasapaino perinteisen kylätoiminnan ja yhteisöllisen yritystoiminnan välillä. Ratkaiseva tekijä sen löytymisessä on taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkietoutumisen (*embeddedness*) tunnustaminen. Vapaaehtoisuuteen perustavalla talkootoiminnalla on rajansa ja niiden vaalimiseen tarvitaan koko yhteisön viisaita yhteisiä päätöksiä. Rämsöössä kaiken perustana on yhdessä tekemisen perinne ja luottamus kyläläisten välillä. Kyse on siis paikallisesta ratkaisusta, jonka tarkastelua ei voida irrottaa kylän ja sen ihmisten muodostamasta toiminnallisesta kokonaisuudesta.

SISÄLLYSLUETTELO:

SINNE JA TAKAISIN - MATKA KYSYMYSTEN ÄÄRELLE.....	1
1 JOHDANTO TUTKIMUKSEEN	2
1.1 MAASEUTU MUUTOSTEN PYÖRTEESSÄ	2
1.2 RÄMSÖÖN KYLÄ.....	5
1.3 TUTKIMUKSEN MENETELMÄ JA RAJAUKSET.....	8
1.4 TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ.....	10
1.5 TUTKIMUKSEN KOHTEEN VALINTA	10
1.6 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN KERÄÄMINEN	11
1.7 TUTKIMUSRAPORTIN RAKENNE	14
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTOITUS.....	14
2.1 YHTEISÖLLISYYDEN JA YHTEISÖN NOUSU (KO)?.....	14
2.2 KIETOUTUNEET TALOUDELLINEN JA SOSIAALINEN	16
2.3 KYLÄTOIMINTAA YHTEISÖN HYVINVOINNIN TURVAAMISEKSI.....	19
2.4 OSUUSTOIMINTA JA SEN PERIAATTEET	23
2.5 YHTEISÖYRITTÄJYYS JA YHTEISÖTALOUS	26
2.6 UUSOSUUSTOIMINTA – PIENTÄ, PAIKALLISTA JA INNOVATIIVISTA.....	28
2.7 SOSIAALINEN PÄÄOMA JA YHTEISÖN OMAEHTOISUUS	32
3 KYLÄOSUUSKUNTA VAI OSUUSKUNTA KYLÄSSÄ?.....	35
4 OSUUSKUNNAN SYNTY JA TOIMINTA RÄMSÖÖLÄISTEN KERTOMANA.....	39
4.1 KYLÄTOIMINNAN VAHVA PERUSTA	39
4.2 OSUUSKUNNAN ALKU – YHTEISTÄ YRITYSTÄ PERUSTAMASSA	42
4.3 OSUUSKUNNAN TOIMINTA TÄLLÄ HETKELLÄ	47
4.4 OSUUSKUNNAN TULEVAISUUS TÄYNNÄ MAHDOLLISUUKSIA	49
5 KOWAN TEKNOLOGIAN JA INNOVATIIVISEN KYLÄ.....	52
5.1 ROHKEITA PÄÄTÖKSIÄ JA LIIKELAKEJA	52
5.2 OSUUSKUNTA KYLÄSSÄ TYÖRUUKKASENA.....	53
5.3 KIETOUTUNEET SOSIAALINEN JA TALOUDELLINEN RÄMSÖÖSSÄ	55
5.4 KYLÄTOIMINNAN HAASTEET	58
6 POHDINTOJA	62
7 LÄHTEET	65
LIITE 1	

Sinne ja takaisin - matka kysymysten äärelle

Otsikko kuvaa sitä prosessia, jonka olen kirjoittamisen aikana käynyt läpi: välillä on tuntunut, että mihinkään ei ole päässyt ja toisaalta on käynyt vaikka missä. Kirjoittaminen on samalla ollut oppimisprosessi ja kasvuprosessi. Isoja paloja tekstiä on heitetty pois, sillä niiden arvo tutkimukselle on ollut minimaalinen, henkilökohtaista oppimishistoriaa ja harhapolkuja niissä on ollut sitäkin enemmän. Kaikesta en vielä kukaan raaskinut luopua ja oikeastaanhan nyt vasta päästiin alkuun! Kiitoksia siis kärsivällisyydestä työn ohjaajille dosentti Ilari Karpille ja dosentti Torsti Hyyryläiselle – tiedän, että ne lukuisat kehotukset rajata aihetta ovat kaikuneet osittain kuuroille korville.

Suomen Kulttuurirahastoa kiitän Vihtori ja Regina Prännttilän rahastosta myönnetystä apurahasta. Myös Pellervo-Seuralle kiitos tuesta. Molemmat ovat kannustaneet hapuilevaa graduntekijää jatkamaan. Työstäminen on silti ollut hidasta ja osuustoimintaan, ja sittemmin myös kylätoimintaan, on tullut perehdyttyä jo joitakin vuosia. Tämä ei ole ollut ainoastaan hyvä seikka, sillä tiedon määrän kasvaessa on myös lisääntynyt kivulias tieto siitä, että tietää niin vähän.

Samanlainen vaikutus on ollut Helsingin yliopiston Mikkelin Ruralia-instituutilla työympäristönä. Tietoa ja asiantuntijoita on ollut ympärillä kaiken aikaa niin paljon, että työn rajaaminen on ollut tuskallinen prosessi. Toisaalta juuri aiheen konteksti tosielämään on kannustanut eteenpäin ja hankittua tietoa on päässyt soveltamaan gradun kirjoittamisen lisäksi myös suoraan työtehtävien toteutuksessa. Hurjan suuri kiitos Ruralia-instituutille ja kaikille työtovereille loistavista neuvoista ja etenkin siitä, että gradun työstäminen työn ohessa on tehty mahdolliseksi!

Kaunis kiitos kuuluu rämsööläisille, jotka antoivat tutkimukseen oleellisen ja korvaamattoman panoksensa ja auttoivat ymmärtämään mitä oikeastaan lopulta olin tutkimassa. Lämmin kiitos myös ystäville ja rakkaille, jotka ovat kärsivällisesti jaksaneet patistella työn loppuunsaattamiseksi.

Maahisentaipaleella maaliskuussa 2007

Marja Kerttu Kurkela

1 Johdanto tutkimukseen

1.1 *Maaseutu muutosten pyörteessä*

Tätä työtä edeltää kandidaatintutkielmani ”Osuustoiminnan paikka tulevaisuudessa – esimerkkinä Pirkanmaan osuuskunnat”. Siinä kartoitin laajasti osuustoiminnallisen yrittäjyyden ominaispiirteitä ja osuustoimintayrittäjien tulevaisuuden näkymiä Pirkanmaalla. Osuustoiminta on mukana tässäkin tutkimuksessa, mutta nyt sitä on tarkoitus tarkastella eri suunnasta, kylätoiminnasta käsin. Osuustoiminta nähdään yhtenä keinona organisoida yhdessä tekemistä ja töitä kylässä. Lähtökohtana on maaseudun paikallisyhteisö ja sen toiminta oman hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden turvaamiseksi muuttuvassa toimintaympäristössä. Tutkimus on samalla tapaustutkimus eräästä osuuskunnasta.

Maaseutu ei ole yhtenäinen, vaan moninainen alue, jonka kulttuuriset, elinkeinolliset ja maisemalliset piirteet vaihtelevat suuresti jopa maantieteellisesti melko suppealla alueella. Yhtenäisten ja erityisesti maaseutuun tai kaupunkiin liittyvien elämäntapojen, kulttuuri-ilmiöiden ja ammattien aika on ohi.¹ Maaseutua onkin syytä tarkastella kokonaisuutena, joka on yhtä moninainen kuin kaupunki.

Muutoksia, joiden voidaan nähdä asettavan haasteita maaseudun toimintaympäristölle, ovat ainakin:

- maaseudun rakennemuutos (väestön väheneminen, ikärakenteen vinoumat, palvelujen heikkeneminen jne.)
- kunta- ja palvelurakenteen muutos (asettaa erityisesti haasteita syrjäseuduille)
- työelämän muutos (pätkätyöt, etätyöt, työn ja vapaa-ajan suhteiden muutos jne.)
- tieto- ja viestintätekniikan kehittyminen ja maaseudun verkottuminen tietoyhteiskuntaan

Nämä muutokset nousevat toistuvasti esiin sekä tieteellisestä tutkimuksesta, että yhteiskunnallisesta ja maaseutupoliittisesta keskustelusta². Ne asettavat maaseudun paikallisyhteisöt aivan uudenlaisen haasteen eteen. Väestöpohja ei syrjäseuduilla riitä turvaamaan markkinataloudellisia ratkaisuja

¹ Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme 2004, Jarva & Köppä 1998

² Esim. Sirkkala 2005, Kumpulainen 2006, Himanen 2000, Mokka & Neuvonen 2006

perinteisessä mielessä³. Toisaalta julkisten palvelujen purkamisen ja uudelleen järjestelyn kautta paikallismarkkinat voivat myös vahvistua⁴. Tähän mahdollisuuteen kylät ovat tarttuneet ja erilaisista paikallisen palveluntuotannon ratkaisuista löytyy lukuisia esimerkkejä⁵. Kynnys lähteä yrittäjäksi pienenevän asiakaskunnan maaseudulla on kuitenkin suuri. Osuuskunta voi tällöin olla yksi mahdollisuus organisoida yrittäjyyttä pienemmällä riskillä.

Muuttovirta on jo osittain kääntynyt myös takaisin maaseudulle ja etenkin kaupunkeja ympäröiville seuduille⁶. Monien maaseudulle muuttavien tavoitteena on rauhallisempi elämänrytmi ja tasapainon löytäminen työn ja muun elämän välillä. Osuustoiminnallinen yrittäjyys voidaan nähdä yhtenä varteenotettavana vaihtoehtona etsittäessä uusia työn tekemisen tapoja. Se mahdollistaa työn tekemisen joustavasti ja yksilöllisesti tarjoten samalla yrittäjille yhteisön tuen.

Lahtinen ja Vehmasto⁷ kirjoittavat Paikallisen kehittämistyön käsikirjassaan, että ”kylät ja asuinalueet joutuvat yhä enemmän huolehtimaan oman alueensa kehittämisestä yhteistyössä kuntien ja valtion viranomaisten, naapurikylien ja muiden sidosryhmien kanssa”. Kehittäminen konkretisoituu usein juuri kylän oma-aloitteisena palvelujen järjestämisenä kunnan lakkauttaessa palvelun toisensa jälkeen.

Osuustoimintatutkija Markus Seppelin toteaa, että erinomainen esimerkki virallisen aluepolitiikan kanssa tasapainoisen alueellisen kehityksen edistämiseksi toimivista tahoista ovat kyläyhtiöt. Kylien kehittämisosuuskunnat ja kyläyhtiöt toteuttavat selkeästi osuustoiminnan alkuperäistä paikallisen itseavun periaatetta ja pyrkimystä lähidemokratiaan.⁸

Kokemukset erilaisista kylien tuottamista palvelutuotannon ratkaisuista vaihtelevat suuresti. Yhteistyön virittäminen julkisen sektorin kanssa maaseudun palveluiden järjestämiseksi oli vielä vuonna 1995 ollut Sirkkalan tutkimuksen mukaan kankeaa, mutta kokemukset muiden kuin julkisten palveluiden tuottamisesta olivat huomattavasti rohkaisevampia. Esimerkiksi jätehuollon turvaaminen tai matkailu-, toimisto- ja kokouspalvelujen myyminen todettiin olevan kyläyrittäjille

³ Lukkarinen 2004, 4

⁴ Jarva & Köppä 1998, 143

⁵ esim. Lukkarinen 2004

⁶ Kumpulainen 2006

⁷ Lahtinen & Vehmasto 2005, 12

⁸ Seppelin 2000, 92

jo huomattavasti paljon lähempänä perinteisen kylätoiminnan kokemusperinnettä kuin lakien ja normien säätelemä yhteistyö julkisen sektorin kanssa.⁹

Maailma on muuttunut reilussa kymmenessä vuodessa paljon ja esimerkkejä monenlaisista onnistuneista ratkaisuksista löytyy. Silti kamppailu oman yhteisön elinvoimaisuuden säilyttämisestä on monessa kylässä arkipäivää. Omaehtoisuutta maaseudulla on, mutta miten pitkälle se riittää? Kuinka pieni paikallisyhteisö maaseudulla voi vastata kaikkiin edellä lueteltuihin yleisen yhteiskunnallisen kehityksen tuomiin haasteisiin. Totuus on, ettei voikaan. Kaikkea vastuuta ei voida valuttaa paikalliselle tasolle, mutta muutosten tuomiin haasteisiin on sielläkin varauduttava. Tässä tutkimuksessa selvitetään, millaisen ratkaisun Rämsöön kylälle perustettu osuuskunta tarjoaa näihin muutoksiin.

Ylimmän yhteiskunnallisen päätöksenteon näkökulmasta on kyse arvovalinnasta valtakunnan tasolla. Maaseudun yhteisöjä tutkineet Mäntylä ja Lindqvist kysyvätkin, onko suomalaisen yhteiskunnan alueellisen globalisaatiostrategian ytimenä, että kaupungeissa yhteiskunta ja markkinat huolehtivat hyvinvoinnista ja maaseudulla huolehtijoina ovat asukkaat itse ja määräaikaisten hankkeet?¹⁰ Tämänkaltainen kirjoittamaton ja julkilausumaton strategia näyttää jo jossain määrin alkaneen toteuttaa itseään.

Kumpulainen on jo liki 20 vuotta sitten nostanut esiin kysymyksen, joka on tänä päivänä vieläkin oleellisempi; kuinka paljon kylien menestystä voidaan mitata kylätoiminnan aktiivisuudella ja kuinka paljon ihmisille voidaan säilyttää vastuuta oman elinympäristönsä elinvoimaisuudesta? Kumpulainen kirjoittaa: "...kylätoimintaa tutkiessa tuli helposti sellainen tuntu, että menestyvä ja menestyksetön kylätoiminta saa kylät differentoitumaan entistä enemmän – elinkelpoisimmat erottuvat. ... Menestyksekkästä kylätoiminnasta ei mielestäni saisi tulla itseisarvo kylien elinkelpoisuutta määriteltäessä"¹¹.

Kumpulaisen huolenaihe on relevantti vielä tänäänkin, joskin vallitseva ajattelutapa näyttää olevan nimenomaan se, että yhteisöjen pitää itse tehdä kaikkensa, jotta ne säilyisivät. Aina yhteisöstä ei kuitenkaan löydy puuhamiehiä ja kuten Kumpulainen toteaa:” Toiminnan käynnistysvaikeudet ja huono menestys voivat olla pienten asioiden summa – ehkä aktiivinen vetäjä puuttuu, on sisäisiä

⁹ Sirkkala 1995, 123

¹⁰ Mäntylä & Lindqvist 2004, 129

¹¹ Kumpulainen 1989, 170

ristiriitoja tms.”¹² Yhteisön oma-aloitteisuus ja toisaalta vastuu palvelu- ja elinkeinotoimintojensa tulevaisuudesta nousee siis keskustelun aiheeksi yhä useammin¹³. Yhteisöllisyyden ja innovatiivisuuden kaikkivoipaisuuden ylikorostaminen asettaa kylien asukkaille isoja paineita ja uusien asukkaiden toivossa ainakin ulospäin pitäisi näkyä nimenomaan yhteisöllinen maaseutuyhteisö.

Kylätoiminta on siis kohdannut monenlaisia haasteita 2000-luvulle tultaessa. Kilpailu niin taloudellisista kuin inhimillisistäkin resursseista on kovaa ja kylätoimijat joutuvat laittamaan peliin koko mielikuvituksena selvitäkseen haasteista. Toisaalta toiminnan rahoittamiseksi on syntynyt monenlaisia mekanismeja, peliin on tullut rahaa. Perinteinen yhteistoiminta ja talkooperinne maaseudulla näyttävät tässä tilanteessa aivan uudessa valossa ja niiden asema yhteisön toiminnassa on muutoksessa.

Pienten paikallisten ratkaisujen merkitystä ei ehkä tähän mennessä ole tarpeeksi arvostettu ja toisaalta esimerkiksi erilaisten hankkeiden siirrettävyydeltä odotetaan paljon. Mutta voiko hyviä käytäntöjä ylipäättään siirtää? Esimerkiksi katsaus suomalaisiin kyläosuuskuntiin puhuu vahvasti paikallisten ratkaisujen puolesta¹⁴. Kyläosuuskuntia luonnehtii nimenomaan niiden monimuotoisuus ja erilaisuus. Jokainen niistä on laadittu kulloisiinkin paikallisiin tarpeisiin ja kylän koko historia ja erilaiset vaikeudet tai vahvuudet ovat muokanneet jokaisesta omanlaisensa. Tämän tutkimuksen tarkoitus on nostaa esiin nimenomaan yksi paikallinen ratkaisu. Etenkin kylätoimintaan liittyy vahva omaleimaisuuden ja uniikkiuden sekä paikkaan sitoutuneisuuden ajatus. Tähän viittaa myös Hyyryläinen kirjoittaessaan: ”Kylätoiminta on aina erilaista toisissa paikoissa siksi, että paikallinen kylätoiminta tulee todeksi tietyissä olosuhteissa ja tilannekohtaisissa tulkinnoissa”¹⁵.

1.2 Rämsöön kylä

Tässä tutkimuksessa esimerkkinä paikallisesta ratkaisusta on Rämsöön kyläosuuskunta, joka on perustettu vuonna 1999. Rämsöön kylä sijaitsee puolen tunnin ajomatkan päässä Tampereelta Vesilahden kunnassa, rajanaapureina Vammalan ja Nokian kaupungit. Vesilahden kunnan

¹² Kumpulainen 1989, 169

¹³ Laukkanen & Pirinen 2002, 33

¹⁴ ks. esim. Pellervo Seura ry:n uusosuuskuntien yritysrekisteri

¹⁵ Hyyryläinen 1994, 198

asukasluku on ollut nouseva 1990-luvulta alkaen, tällä hetkellä se on noin 4000 henkeä. Palveluiden parissa työskentelee 60,7 % kunnan asukkaista ja alkutuotannon parissa enää 12,8 %.¹⁶

Rämsöön kylässä väkeä on yhteensä noin 250 henkeä. Kylä on aikoinaan syntynyt Suonojärven ympärille ja se tunnetaan erityisesti aktiivisesta kylätoiminnastaan, josta se on saanut runsaasti tunnustusta. Kyläkerho täytti juuri 28 vuotta ja kylä on mm. palkittu kahdesti valtakunnallisessa Vuoden kylä -kilpailussa, valittu Hämeen toimeliaimmaksi kyläksi 1997 ja Pirkanmaan Vuoden kyläksi 2001. Kowan Teknolokian Päivät[®] ja Rämsöön kesäteatteri sekä perinteiset kesätanssit ovat saavuttaneet yleisön vankan suosion.¹⁷

Kowan Teknolokian Päivät[®] on ”kovien koneitten työnjuhlaa ja hyväntuulista meininkiä ilman markkinahumua. Tapahtuma on kunnianosoitus menneille sukupolville, vanhoille kunnan koneille ja työtavoille. Päivillä koneet käyvät ja ihmiset tekevät!”, todetaan tapahtuman verkkosivuilla. Tapahtuman kävijämäärä on vuosi vuodelta kasvanut ja vuonna 2005 kävijöitä oli yli 9000. Vanha tekniikka kiinnostaa laajalti ja alan harrastajia saapuu päiville ympäri Suomea ja myös ulkomailta. Järjestäjinä toimivat Rämsöön kyläkerho ry ja Wanhan Teknolokian Kerho ry. Tapahtuman tuotto käytetään seuraavan vuoden tapahtuman suunnitteluun ja kylän hyväksi. Vuosien aikana tapahtuman tuotoilla on mm. hankittu lisämaata, entistetty ja hankittu lisää koneita sekä rakennettu uusi esittelyhalli, joka toimii päivillä kenttäravintolana.¹⁸

Kylän verkkosivuilla kerrotaan, että vuosittain Rämsöön tapahtumissa vieraillee yhteensä peräti 14000 henkilöä. Ulospäin suuntautuneesta asenteesta kertoo myös verkkosivujen tonttimarkkinointi. Uusia omakotitaloja nousee kylän alueelle vuosittain ja aktiivinen kylä vetää uusia muuttajia, vaikka kyläkoulun lakkauttaminen vuoden 2005 lopussa olikin takaisku kylälle. Kylän elinvoimaisuuden taustalla on aktiivisen kylätoiminnan ja yhteishengen lisäksi myös kylän sijainti - Rämsöö on kasvavien kaupunkien läheistä maaseutua, jolla on hyvät elinmahdollisuudet tulevaisuudessakin. Kylätoiminnan pitkäjänteistä ja harkittua luonnetta Rämsöössä kuvaavat vuonna 1994 Kyläkäsikirjaan kirjatut rämsööläisen yhteishengen liikelait, jotka luetellaan seuraavalla sivulla kokonaisuudessaan. Rämsööläisyys on siis parhaimmillaan sekä paikallisidentiteetti, että ajattelu- ja toimintatapa. Tätä yhteishengen liikelakien tarjoamaa taustaa vasten osuuskunnan perustamista on hyvä lähteä tarkastelemaan.

¹⁶ Vesilahden kunnan www-sivut

¹⁷ Rämsöön kylän www-sivut

¹⁸ em.

Rämsöön yhteishengen liikelait

Yhteishenki joko on tai ei ole. Sitä ei voi määrätä olemaan, eikä kukaan luo sitä yksin.
Yhteishengen syntymiseen tarvitaan valtaosa yhteisön asukkaista.

Yksituumaisuus syntyy usein silloin, kun yhteiseksi koettu uhka saadaan tyydyttävällä tavalla torjuttua tai yleensä yhteisen onnistumisen tuloksena.

Jokaisen on tunnettava, että hän on tärkeä ja hyväksytty. Pienetkin tehtävät ovat arvokkaita.
Kokonaisuus syntyy toimivista osista.

Tasavertaisuuden tunne ratkaisee mukaantulokynnyksen korkeuden.
Ihmisen pitää olla varustettuna riittäväällä itsetunnolla,
jotta voi toimia yhteisön jäsenenä.

Ihminen kiintyy yhteisöönsä, meihin, jossa hänellä on paikka ja josta saa miellyttäviä kokemuksia.

Mukana oleville onnistumisen kokemukset ovat välttämättömiä.
Ne tuovat lisää varmuutta ja uskoa omiin mahdollisuuksiin.
Tämä lisää uusien ideoiden tuottamista ja rohkeutta tarttua asioihin.

Yhteiset päämäärät tuovat toimintaan linjakkuutta ja pitkäjänteisyyttä.

Päätösten motiiveista tulee kaikkien olla selvillä. On tiedettävä, miksi jotakin tehdään.
Päämäärät ja toimintatavat pitää sopia yhdessä, jotta sitoutuneisuus kasvaa.

Työhön osallistuneiden on päästävä nauttimaan työnsä tuloksista.
Jos saadaan rahaa ja sitä säästetään, pitää olla tavoite, joka motivoi kaikkia vahvasti.

Asioista puhuttava avoimesti, ja silloin kun niiden aika on,
takanapäin marmatusta ei tule hyväksyä.

Asioista on voitava olla reilusti eri mieltä, puhua ”isoinkin kirjaimin” loukkaantumatta.

Suuren joukon ei tule toimia jonkun henkilön mieliksi. Se aiheuttaa vääriä kuvia päätöksenteosta,
enemmistön toimintakyky heikkenee ja omat työt asetetaan kyseenalaisiksi toisten erivapauksien takia.
Omista periaatteista ei välttämättä tarvitse tinkiä, mutta ennemmistön päätöksiin on syytä tyytyä.

Henkilökohtaiset riidat on syytä selvittää ilman kuulijoita.

On vältettävä liikaa työtä.

On pyrittävä hyödyllisiin hankkeisiin, jotka synnyttävät jotain pysyvää.

Pienten toimintaryhmien kautta erilaiset ihmiset saadaan mukaan.

Kyläkerho on väline hoitaa asioita, ei itseisarvo.

Oma raha lisää vapausasteita.

(Rämsöön Kyläkäsikirja 1994)

1.3 Tutkimuksen menetelmä ja rajaukset

Tutkimus on siis lähtenyt liikkeelle paikallisyhteisöjen sosio-ekonomisten ratkaisujen pohdinnasta. Melko pian tutkimuksen suunnittelussa huomio kuitenkin kiinnittyi nimenomaan Rämsöön kyläosuuskuntaan ja se erityisenä tapauksena alkoi kiinnostaa. Ajatus monen osuuskunnan ottamisesta tarkasteluun hylättiin jo alkuvaiheessa ja keskittyminen ainoastaan yhteen tapaukseen auttoi myös rajaamaan tutkimusta oleellisesti.

Tapaustutkimus on yhteiskuntatieteissä yleinen lähestymistapa, joskin sen perimmäiset lähtökohdat voidaan ymmärtää monin tavoin. Periaatteessa tapaustutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa erityisistä, paikkaan ja aikaan sidotuista olosuhteista, ilmiöistä, prosesseista, merkityksistä ja tiedoista. Lopulta pitää kuitenkin selvittää, mistä tapaus on tapaus.¹⁹ Tämä liittyy teoreettisen viitekehyksen rakentamiseen yhden tapauksen ylle sekä näkökulman valintaan. Tutkimus on tehty nimenomaan tässä järjestyksessä ja niinpä ilmiö on vienyt tutkijaa ja teoreettisia selittäviä käsitteitä on saatu mukaan vasta pitkälti puolen matkan jälkeen.

Laadullisten ja toisaalta määrällisten tutkimusmenetelmien eroista ja paremmuudesta käyty keskustelu on laajaa ja jatkuu edelleen²⁰. Paikallisen yhteisön perustaman osuuskunnan tutkiminen ei kuitenkaan olisi mielekästä määrällisestä näkökulmasta perustuen esimerkiksi osuuskunnan talouslukuihin. Kiinnostuksen kohteena on nimenomaan se sosiaalinen, ihmisten aikaan saama prosessi, jonka tuloksena osuuskunta on syntynyt. Tutkimuksen otteeksi on tästä syystä valittu laadullinen tutkimus ja tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan yhden tapausesimerkin kautta.

Jotta tapaustutkimus ei siis jäisi pelkäksi selvitykseksi kohteena olevasta ilmiöstä, pitää tutkijan pystyä liittämään se laajempaan kontekstiin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteen yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä ja antamaan siitä historiallisesti yksityiskohtaisen ja tarkan kuvan²¹. Yleistämisen mahdollisuus syntyy erilaisten analogioiden avulla tarkastelemalla tapausta suhteessa johonkin käsitteelliseen malliin²².

¹⁹ Peltola 2007, 26

²⁰ esim. Töttö 2000

²¹ Eskola & Suoranta 2001, 18

²² Peltola 2007, 27 lainaa Haila & Dyke 2006

Laadullisessa tutkimuksessa tarvittava teoria voidaan jakaa kahteen tyyppiin. Tarvitaan taustateoria, jota vasten aineistoa tarkastellaan ja toisaalta tarvitaan tulkintateoriaa, joka ohjaa tutkijan valintoja ja sitä mitä hän aineistosta etsii.²³ Tässä tutkimuksessa taustateorianaan toimii kylätoiminnan ja osuustoiminnan teoriat (tai laajemmin aiempi tutkimus), jotka antavat tutkimuksen ilmiöille nimen ja historiallisen taustan.

Tulkintateorian avulla aineistosta yritetään löytää niitä selittäviä tekijöitä, joiden johdosta kyseinen ilmiö, eli tässä tutkimuksessa osuuskunta kylätoiminnassa, on syntynyt. Tulkintateoriaa on etsitty käsitteistä, jotka yhdistävät eri tavalla sosiaalista tai yhteisöllistä ja taloudellista toimintaa. *Sosiaalisen pääoman* käsite perustuu olettamukseen, jonka mukaan myös yhteisön ihmisten väliset luottamuksen suhteet ovat rahaan verrattavissa olevaa pääomaa, joka käyttäytyy kuten muutkin pääoman lajit (ks. tarkemmin luku 2.7). *Embeddedness* (ks. tarkemmin luku 2.2) eli sulautuneisuus tai kietoutuneisuus taas kuvaa taloudellisen ja sosiaalisen keskinäisiä suhteita ja sitä, miksi niitä ei voi erottaa omiksi riippumattomiksi toiminta-alueikseen. Nämä molemmat käsitteet taas liittyvät yhteisön, yhteiskunnan ja talouden moraalisen-poliittisten ulottuvuuksien tarkasteluun, josta voidaan esimerkiksi käyttää nimitystä moraalitalous²⁴.

Tutkimus on aluetieteen pro gradu -tutkielma. Osuustoimintatutkimusta ja osuuskuntien tutkimusta tehdään paljon liiketaloustieteen piirissä, mutta sille alueelle ei tässä tutkimuksessa mennä. Osuustoimintaa tarkastellaan nimenomaan yhteisön toimintamuotona tietyssä paikallisessa kontekstissa. Tässä tutkimuksessa ei siis oteta suuremmin kantaa osuuskunnan liiketaloudelliseen menestymiseen tai vaikutuksiin aluetaloudelle.

Aluetieteessä kylätutkimuksella on jo pitkät perinteet²⁵. Ihmismaantieteessä, kuten myös kulttuuri- ja yhteiskuntamaantieteessä sovelletaan yleisesti ideaa, jonka mukaan maantiede käyttää hyväkseen muiden yhteiskuntatieteiden teoreettista keskustelua, mutta tuo siihen lisän, jossa korostetaan yhteiskunnan spatiaalisuutta eli tutkittavien ilmiöiden sijoittumista ja muodostumista tilassa²⁶. Uuden aluemaantieteen tutkimuskohteena ei niinkään ole jokin tietty paikka itsessään, vaan joukko teoreettisia ja empiirisiä kysymyksiä, joita on mielekästä tutkia paikallisen näkökulman kautta²⁷.

²³ Eskola & Suoranta 2001, 81 lainaa Sulkunen & Kekäläinen 1992,11

²⁴ esim. Kauppinen 2004

²⁵ esim. Hautamäki 1979

²⁶ Häkli 1999, 109 lainaa Dear & Häkli 1998

²⁷ Häkli 1999, 117 lainaa Paasi 1989; Vartiainen 1989

1.4 Tutkimuskysymys

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus saada selville, mistä syystä osuuskunta on kylälle perustettu, millä sen perustamista voidaan selittää sekä millaiseksi sen rooli on siellä muodostunut. Samalla tutkimus on erään kyläosuuskunnan tarina ja kurkistus sen tulevaisuuteen. Tutkimuksen pääkysymys on:

- **Mikä on osuuskuntamuotoisen toiminnan rooli kylätoiminnassa?**

Tutkimuksessa selvitetään myös,

- mitä kyläosuuskunta -termin taustalla on ja mitä sillä oikeastaan tarkoitetaan,
- tuoko kyläosuuskunta jonkinlaista muuta lisäarvoa kylän toimintaan ja sen kehittämiseen,
- mitä osuuskunnan perustaminen on loppujen lopuksi kylälle merkinnyt

1.5 Tutkimuksen kohteen valinta

Osuuskunta kylätoiminnassa muotoutui kiinnostavaksi tutkimusaiheeksi jo pidemmän ajan kuluessa. Osaltaan tähän kiinnostuksen syntymiseen vaikutti juuri Rämsöön kyläosuuskunta, sillä tutkimuksen tekijälle Rämsöo oli tuttu paikka entuudestaan. Kyläosuuskuntia on Suomessa lukuisia ja niistä jokainen on erityislaatuinen ja tiettyyn paikalliseen kontekstiin sovitettu. Kyläosuustoiminnan piirissä keskivertotapausten löytäminen on jopa mahdotonta, sillä ratkaisut ovat aina paikallisia ja erityisiä.

Rämsöön kyläosuuskunta oli luonteva valinta etenkin siksi, että Rämsöön kylästä on tehty tutkimusta aiemminkin²⁸ ja nyt oli kiinnostavaa selvittää miten osuuskunnan perustaminen asettuisi tälle jatkumolle. Kylätoiminnalla on Rämsöössä pitkät perinteet ja se on tunnettu suurista kesätapahtumistaan ja aktiivisuudestaan²⁹. Tämä asettaa kylän nykyisetkin toiminnot eri valoon. Tässä mielessä kylän voidaan ajatella olevan positiivinen tapausesimerkki – siellä kehitetään koko ajan aktiivisesti uusia tapoja toimia yhdessä ja organisoida toimintoja kylällä.

Telinkangas on käsitellyt tutkimusaineiston valintaa Flyvbjergin avulla ja lainaa Flyvbjergiä seuraavasti: ”muodollinen yleistäminen tieteellisen kehityksen lähteenä on yliarvostettua siinä

²⁸ Hyyryläinen 1994

²⁹ esim. Rämsöön kylän käsikirja, Hyyryläinen 1994

missä hyvän esimerkin voima on aliarvostettua”. Tapaustutkimusten yleistettävyyden kasvaa kriittisten tapausten strategisen valinnan kautta, jatkaa Telinkangas. Tyypillinen tai keskimääräinen tapaus ei välttämättä olekaan rikkain informaation suhteen - epätyypilliset tai äärimmäiset tapaukset saattavat toisaalta paljastaa enemmän tutkittavasta ongelmasta.³⁰

Eskola ja Suoranta toteavat tapauskohtaisesta analyysistä, että tapaustutkimuksen kohde voidaan valita monella tavalla: se voi olla mahdollisimman edustava tai tyypillinen, tai toisaalta jonkinlainen rajatapaus tai ainutkertainen ja poikkeuksellinen tapaus³¹. Rämsöön osuuskunta nähdään tässä tutkimuksessa tällaisena ainutkertaisena tapauksena. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää nämä kysymykset nimenomaan Rämsööstä. Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa tutkia myös muita osuuskuntia kylissä.

Tutkittavan tapauksen valinnassa voidaan puhua harkinnanvaraisesta otannasta, tai näytteestä. Harkinnanvaraisen näytteen valinta perustuu tutkijan kykyyn rakentaa tutkimukseensa vahvat teoreettiset perustukset, jotka osaltaan ohjaavat aineiston hankintaa. Eskola ja Suoranta toteavat laadullisen tutkimuksen aineiston valinnasta, että siinä aineiston tieteellisyyden kriteeri ei ole määrä vaan laatu, eli käsitteellistämisen kattavuus.³²

1.6 Tutkimuksen aineisto ja sen kerääminen

Tutkimuskysymyksiin vastauksia hakeva aineisto kerättiin puolistrukturoidun haastattelun avulla (liite 1). Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei käytetä ja haastateltavat vastaavat kysymyksiin omin sanoin³³. Kysymykset pyrittiin muotoilemaan niin, että haastateltavat saivat kertoa vapaamuotoisesti mahdollisimman paljon kysymykseen liittyviä asioita. Myös kysymysten tekijän omat ennakkotiedot muokkasivat kysymyksiä.

Haastattelu muotoiltiin kysymyksistä, jotka liittyivät osuuskunnan perustamiseen, osuuskunnan tämänhetkiseen toimintaan sekä osuuskunnan tulevaisuuteen. Tätä kolmijakoa käytettiin myöhemmin hyväksi myös haastatteluaineiston käsittelyssä ja se antoi itse asiassa rungon koko

³⁰ Telinkangas 2005, 48 lainaa Flyvbjerg 2001

³¹ Eskola & Suoranta 2001, 64–65

³² emt., 18

³³ Eskola & Suoranta 2001, 86

työlle. Lähtökohtana oli, että osuuskunta perustetaan jostain erityisestä syystä ja mahdollisesti muuttuneiden olosuhteiden johdosta.

Rämsöön kylän verkkosivuilta³⁴ löytyi kyläosuuskunnan yhteystiedot, joita pitkin pääsin eteenpäin haastateltavia etsittäessä. Haastateltaviksi valittiin henkilöitä, jotka ovat mukana Rämsöön kylätoiminnassa ja sitä kautta myös osuuskunnan toiminnassa. Kaksi ensimmäistä haastateltavaa saivat nimetä henkilöitä, joita myös kannattaisi haastatella. Tämä helpotti haastateltavien valintaa, mutta toisaalta sai aikaan sen, että ketään varsinaisesti ulkopuolista ei haastateltavissa ole. Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan olleet osuuskunnan jäseniä.

Haastatteluajankohdista sovittiin haastateltavien kanssa puhelimesta ja tapasin haastateltavat joko heidän kotonaan tai ns. kylänvintillä kyläkerhon tiloissa. Neljä haastattelua nauhoitettiin, mutta kaksi jäi nauhoittamatta teknisten ongelmien vuoksi, toinen kokonaan ja toinen osittain. Ongelmat johtuivat omasta kokemattomuudestani Minidisk-nauhurin käytössä. Kaikkien haastattelujen aikana tein kuitenkin myös muistiinpanoja. Ne kaksi haastattelua, jotka eivät tulleet nauhalle, kirjoitin muistiinpanojen avulla puhtaaksi heti haastattelun jälkeen. Näin suurin osa asioista saatiin kirjattua ylös.

Haastattelut kestivät vajaasta tunnista puoleentoista tuntiin ja niiden aikana sivuttiin myös paljon muita kylään liittyviä asioita osuuskunnan toiminnan lisäksi, huolimatta valmiista kysymyksistä. Tämä konkretisoi hyvin kyläosuuskunnan asemaa kylässä – siitä ei voi puhua puhumatta koko kylän toiminnasta. Kaikissa haastatteluissa tunnelma oli rento ja mukava. Haastattelut toteutettiin touko-heinäkuun välisenä aikana 2006.

Haastattelujen teon jälkeen purin ne kirjalliseen muotoon tietokoneelle. En litteroinut nauhoja sanasta sanaan vaan jaottelin puheen jo purkuvaiheessa kolmeen teemaan. Jaottelu oli karkeaa, mutta teemoihin jako helpotti aineiston myöhempää käsittelyä huomattavasti. Teemat olivat:

- a) Asiat, jotka ovat vaikuttaneet ennen osuuskunnan perustamista eli miten haastateltavat kertovat kyläosuuskunnan syntyneen ja se, miksi se perustettiin?
- b) Millaista on kyläosuuskunnan toiminta tällä hetkellä ja miten se asemoituu suhteessa kylän muuhun toimintaan?
- c) Mahdolliset ongelmat ja käännekohdat sekä osuuskunnan tulevaisuus

³⁴ www.ramsoo.fi

Nauhojen purkamisen jälkeen aineisto oli kokonaisuudessaan Word-tekstinkäsittelyohjelmassa kolmessa sarakkeessa (teemat) kuudella rivillä (haastateltavat). Sen jälkeen aloitin oleellisten, tutkimuskysymykseen vastaavien tietojen poimimisen sarakkeista. Tässä vaiheessa häivytin yksittäisen haastateltavan äänen pois yhdistelemällä vastauksia. Näin pyrin hakemaan koko tekstimassasta punaisen langan, jonka avulla muodostui tarina osuuskunnan synnystä, toiminnasta ja tulevaisuudesta haastateltavien silmin.

Kun haastatteluaineistoa käydään läpi edempänä tutkimuksessa, eri haastateltavien vastauksia ei erotella vaan ne käsitellään kaikki yhtenä aineistona. Tämä siksi, että muuten niistä olisi liian helposti tunnistettavissa yksittäiset henkilöt. Laadullisen tutkimuksen yleisenä periaatteena on, että henkilöllisyyden paljastuminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi³⁵. Muutenkaan tässä tutkimuksessa ei ollut tarkoituksena tarkastella eri henkilöiden suhdetta osuuskuntaan vaan osuuskunnan roolia kokonaisuudessaan kylällä ja sitä prosessia, jonka tuloksena osuuskunta oli syntynyt.

Haastateltavat olivat kyläkerhon puheenjohtaja (ei osuuskunnan jäsen), kaksi kylällä kasvanutta ja sinne takaisin palannutta perheellistä nuorta aikuista (osuuskunnan hallituksen jäsen ja kyläkerhon sekä osuuskunnan jäsen) sekä toisen puoliso (kyläkerhon jäsen) sekä kaksi kylällä jo pidempään asunutta ja osuuskunnan tekemistä töistä tai niiden välittämisestä vastaavaa henkilöä (toinen osuuskunnan puheenjohtaja, toinen osuuskunnan jäsen). Haastateltavaksi valittiin tietoisesti juuri kyseiset henkilöt, jotta kyläosuuskunnan tarkasteluun saataisiin mahdollisimman monenlaista näkökulmaa. Haastatteluja olisi voinut tehdä myös lisää, mutta jo näiden kuuden haastateltavan puheissa alkoivat toistua samat asiat ja osuuskunnan perustaminen näytti tapahtuneen konsensuksessa. Näin voitaisiin sanoa, että aineiston kylläntymispiste oli saavutettu³⁶. Toisaalta jos haastateltaviksi olisi otettu myös muita kyläläisiä, olisi säröjä yhteiseen kertomukseen saattanut löytyä.

³⁵ Eskola & Suoranta 2001, 67

³⁶ emt., 63

1.7 Tutkimusraportin rakenne

Luku 1 taustoitti tutkimuksen aihepiirin ja kuvaili tutkimuksen toteuttamisen. Luvussa 2 käydään läpi työhön liittyvät käsitteet, joita tarvitaan tutkimuksen kohteena olevan ilmiön tarkastelun perustaksi. Näitä ovat yhteisöllisyys ja kylätoiminta sekä osuustoiminta, uusosuustoiminta ja yhteisötalous. Teoreettisempaan tarkasteluun käytetään sosiaalisen pääoman ja kietoutuneisuuden (*embeddedness*) -käsitteitä. Luvussa 3 vedetään henkeä ja taustoitetaan sekä määritellään kyläosuuskunta ja pohditaan myös kehittämisosuuskunta -käsitteen merkitystä ennen empiirisen aineiston käsittelyyn ryhtymistä. Luvussa 4 käydään läpi haastattelut ja niissä selvinneet seikat kyläosuuskunnan synnystä, perustamissyistä ja toiminnasta. Luvussa 5 nivotaan haastattelujen tulokset yhteen ja vastataan tutkimuskysymyksiin. Luvun lopussa tarkastellaan myös tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Viimeisessä luvussa pohditaan vielä sitä, mikä tekee Rämsööstä erityisen ja mitä heiltä voisi oppia.

2 Tutkimuksen teorettinen taustoit

2.1 Yhteisöllisyyden ja yhteisön nousu (ko)?

Uudet yhteisöllisyyden muodot ja yhteisöjen merkitys ovat nousseet jälleen kasvavan mielenkiinnon kohteeksi, vastaiskuna joka paikasta tunkevalle individualismille. Ihmisen historiaan on aina kuulunut jonkinasteista yhteistoimintaa ja ilman yhteisiä tavoitteita ja sääntöjä eivät ihmisyhteisöt olisi selvinneet. Yhteisöllisyys ei sinällään ole uusi asia³⁷.

Uudesta yhteisöllisyyden aallosta voidaan käyttää termiä uusyhteisöllisyys. Tämä yhteisöllisyys poikkeaa kuitenkin ratkaisevasti maaseudun vanhasta, paljolti romantisoidusta yhteisöllisyydestä. Tietoyhteiskunnalle ominaisia yhteisöjä ovat paikasta riippumattomat yhteisöt tietoverkoissa. Toisaalta myös paikkaan sitoutuneita yhteisöjä on edelleen olemassa, mutta niiden luonne on muuttunut. Yhteisöt syntyvät esimerkiksi tarpeesta ratkaista ongelmia, joita julkinen valta ei ole kyennyt tai halunnut ratkaista (esimerkiksi maaseudun rakennemuutoksen mukanaan tuomat

³⁷ Hautamäki 2005, 12

ongelmat). Tietoyhteiskunta nostaa esiin yhteisöllisen ihmisen, mutta tällä kertaa uusi yhteisöihminen haluaa itse valita yhteisönsä.³⁸

Näiden muutosten luomaa yhteiskuntaa voidaan kuvata myös käsitteellä postmoderni. Jouni Häkli³⁹ pohtii, miten postmoderni muutos ilmenee ja miten sitä voidaan tulkita. Hän toteaa, että talouden ja tuotantoprosessien kannalta merkittävää on se, että postmodernin ihmisen on nähty olevan ensisijaisesti mieluummin kuluttaja kuin työntekijä. Häkli jatkaa Urrya lainaten: ”Kuluttamisen vapaus on korvannut työn elämismaailman keskipisteenä, jolloin työ on menettänyt keskeisen asemansa ihmisen identiteetin määrittelijänä sekä yksilön ja yhteiskunnan keskeisten suhteiden jäsentäjänä⁴⁰.” Samasta aiheesta puhuu myös Pulliainen todetessaan, että: ”perinteiset ajankäyttömuodot ja -tavat ovat muuttaneet olemustaan; ihmiset tuntevat itsenäistyneensä, kun he ovat ryhtyneet ostamaan ja kuluttamaan”⁴¹.

Jos kuitenkin lähdetään siitä, että kaikki yksilöt eivät edelleenkään halua identifioitua pelkiksi kuluttajiksi, voidaan osuustoiminnallinen yrittäminen nähdä uutena välittäjänä yhteiskunnan ja yksilön välillä. Osuustoiminnassa ihminen ei kuitenkaan ole vain työntekijä, vaan oman osuuskuntansa vastuullinen ja toimivaltainen jäsen. Identiteetin muodostaminen suhteessa työhön on mielekkäämpää ja työ saa merkityksiä myös muilla tasoilla taloudellisen hyvinvoinnin lisäksi, ilman yrittäjyyden vastuun kantamista yksin.

Näistä lähtökohdista osuustoiminta yli sata vuotta sitten syntyi, kuluttajien ja tuottajien kyllästyttyä suuryhtiöiden monopoleihin ja kartelleihin sekä omaan voimattomuuteensa aikaansaada muutosta. Samanlainen kehityskulku on taas havaittavissa – ihmisten pitää ottaa tai jopa oletetaan ottavan (paikallis-)talous omiin käsiinsä selviytyäkseen ajan haasteissa. Tämä tapahtuu nimenomaan yhteisön yhdistäessä voimansa.

Osuustoiminnallisessa yrittämisessä arvopohja rakentuu vahvasti inhimillisille arvoille ja taloudellinen voitontavoittelu on toissijaista. Aivan yksinkertaista ei kuitenkaan ole pelata samalla taloudellisen toiminnan kentällä muiden toimijoiden kanssa. Niina Immonen pohtii väitöskirjassaan, kuinka paljon yhteisötalouteen kuuluvia arvoja ja periaatteita onkaan hävinnyt kun toimintakenttänä on globaalien markkinoiden ylläpitämä kilpailu ja yksityiset voittoa tavoittelevat yritykset. Hänen

³⁸ Jarva & Köppä 1998, 141

³⁹ Häkli 1999, 169

⁴⁰ Häkli 1999, 169 lainaa Urrya 1990

⁴¹ Pulliainen 2005, 94

tutkimuksessaan eräs haastateltava olikin todennut, että ”puhtaista ja aatteellisista tulee helposti ahtaita ja puutteellisia”.⁴²

Yhteisöjen uusi nousu ei tarkoita pelkästään osuustoiminnallisen yrittäjyyden uutta nousua. Myös kolmas sektori eli erilaiset järjestöt ja yhdistykset ovat esillä keskustelussa eri tavalla kuin ennen esimerkiksi puhuttaessa palvelujen tuotannosta tai liiketoiminnasta. Kolmannen sektorin raja suhteessa yksityiseen ja julkiseen sektoriin on hämärtyvässä ja Immonen peräänkuuluttaakin laajempaa ja syvällisempää keskustelua kolmannen sektorin merkityksestä ja roolista erityisesti taloudellisen toiminnan harjoittajana.

Eri sektoreiden harjoittamaan taloudelliseen toimintaan pätevät kullekin sektorille määritellyt lait ja asetukset, sillä niiden toiminnan on perinteisesti ajateltu olevan eriluonteista. Aatteellisten yhdistysten taloudellinen toiminta kuitenkin kasvaa koko ajan, toisaalta esimerkiksi osuuskunnat luetaan edelleen usein virheellisesti kolmanteen sektoriin kuuluviksi⁴³. Julkinen sektori taas pyrkii luovuttamaan hyvinvointipalvelutehtäviään kolmannelle sektorille. Tarve määritellä sektoreiden väliset rajat uudelleen on akuutti. Eri sektorien välisen rajankäynnin lisääntyessä tulisi rajojen ylittymisen olla harkittua ja valvottua, jotta kaikki markkinoilla toimivat organisaatiot voisivat toimia yhteistyössä ilman vastakkainasetteluja⁴⁴. Mutta mitä varsinaisesti on tapahtumassa? Voidaan kysyä, onko muutoksen takana liberaalin markkinaehtoisen maailmankuvan tunkeutuminen kaikkialle vai itse asiassa yhteisöjen tavoite ottaa taloudellinen valta takaisin omiin käsiin?

2.2 Kietoutuneet taloudellinen ja sosiaalinen

Ydinkysymys on, miten yhdistää yhteisöjä koossapitävät voimat ja yhteiset arvot taloudelliseen kilpailuun ja markkinoiden lakeihin⁴⁵. Pohdinta talouden ja sosiaalisen tai yhteisöllisen suhteesta juontuu Karl Polanyin vuonna 1944 kirjoittamassa kirjassa esittämään käsitteeseen *embeddedness*. Se voidaan kääntää suomenkieleen esimerkiksi uppoutuneeksi, kietoutuneeksi tai kiinnittyneeksi. Polanyin kirjassa termi esiintyy vain muutamia kertoja ja *embeddedness*-rinnastus tulee kaivoksista, joissa etsitään muuhun kallioperään uppoutuneita malmeja. Samalla tavoin talouden voidaan

⁴² Immonen 2006, 208

⁴³ Immonen 2006, 208

⁴⁴ emt., 208

⁴⁵ Seppelin 2000, 9-10

ajatella uppoutuneen tai kietoutuneen sosiaaliseen niin, että se on vaikeaa erottaa omaksi irralliseksi kokonaisuudekseen.⁴⁶

Mark Granovetter käsittelee vuoden 1985 artikkelissaan embeddedness-käsitettä perusteellisesti taloudellisen toiminnan näkökulmasta. Moderni talousteoria olettaa ihmisen toimivan rationaalisten päätösten pohjalta (ns. *homo economicus*). Taloudelliseen toimintaan vaikuttavat kuitenkin monimutkaiset ihmisten ja instituutioiden väliset luottamuksen ja erilaisten normien määrittämät suhteet ja sidokset. Niiden merkittävyyttä ja merkitystä taloudellisen päätöksenteon ja toiminnan kannalta voidaan tarkastella embeddedness-käsitteen avulla. Esimerkiksi ammattiylpeys ja kunnia saavat ihmiset välttämään toisen osapuolen huijaamista tai pettämistä. Koska sosiaalisten suhteiden verkostot ulottuvat kuitenkin epäsäännöllisesti ja eriasteisesti taloudellisen toiminnan maailmaan, ne eivät aina ole estämässä opportunistista käyttäytymistä. Ne eivät myöskään aina riitä takaamaan luottamuksen arvoista käyttäytymistä, toteaa Granovetter.⁴⁷

New Yorkin timanttikauppiaita tutkimalla James S. Coleman ja saanut selville, että sosiaaliset luottamuksen suhteet ovat heidän joukossaan erittäin korkeat. Tämä johtuu siitä, että suurin osa timanttikauppiaista on sukua keskenään, he asuvat samoilla asuinalueilla ja käyvät juutalaisina jopa samoissa synagogissa. Läheiset sosiaaliset suhteet mahdollistavat kaupankäymisen ilman mittavia takuujärjestelmiä toisen kauppiaan luottamuksesta. Kauppiaan kunnia ja yhteisö takaavat sen, ettei vilppi kannata.⁴⁸

Polanyin, Granovetterin ja Colemanin jälkeen monet muutkin ovat tarkastelleet sosiaalisen ja taloudellisen suhteita embeddedness -käsitteen kautta. Esimerkiksi Stig Westerdahl pohtii väitöskirjassaan Polanyiä (1944) lainaten, onko talous osa yhteiskuntaa vai yhteiskunta osa taloutta ja toteaa, että markkinatalous käänsi alkuperäisen asetelman ylösalaisin. Alun perin yhteisö, sen jäsenten väliset suhteet, normisäännöt ja hierarkiat sekä tavoitteet toimivat keskenään ja markkinat toimivat niiden ulkopuolella vaikuttamatta juurikaan muihin yhteiskunnan toimintoihin. Markkinatalouden myötä koko yhteiskunta kuitenkin kietoutui markkinoiden otteeseen. Suurin muutos oli Polanyin mukaan sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen katoaminen.⁴⁹

⁴⁶ Polanyi 1944

⁴⁷ Granovetter 1985, 490-491

⁴⁸ Coleman 1988, 98-99

⁴⁹ Westerdahl 2001, 90-91 lainaa Polanyi 1944

Erkki Pulliainen nostaa esiin Polanyin käyttämät käsitteet puhuen niistä kiinnittyneen (embedded) ja kiinnittymättömän (disembedded) talouden termein⁵⁰. Tarkastelemalla talouden kahtalaista integroitumista yhteiskuntaan, voimme siis päästä tarkastelemaan yhteiskuntien ja yhteisöjen perusominaisuuksista. Tästä näkökulmasta nykyisenmallista uusliberalistista talousjärjestelmää voidaan kutsua kiinnittymättömäksi ja Pulliaisen sanoin tämän järjestelmän arkkitehdit ”ovat joko ajopuomaisesti tai tietoisesti puskuroineet ideaalinsa myöhempää arvostelua vastaan ulkoistamalla itsestään moraalin ja pyrkimällä irrottamaan itsensä kaikkinaisesta yhteiskunnallisesta (valtion) holhouksesta”⁵¹. Täysin kiinnittymätön ei ole edes uusliberalistinen talousjärjestelmäkkään vielä ole, kun otetaan huomioon esimerkiksi valtaiset maatalouden tukisysteemit ja valtioiden monopolit, Pulliainen myöhemmin kirjassaan toteaa. Eri asia onkin, mihin suuntaan sitä halutaan viedä.

Uusliberalistisen talousjärjestelmän yritys irrottaa moraalit taloudesta ja puhdistaa se kaikesta subjektiivisesta ja poliittisesta näyttää johtavan ongelmiin yhä useammin ja esimerkiksi keskustelu yritysten yhteiskuntavastuusta ja uutiset monikansallisten yritysten konflikteista paikallisyhteisöjen kanssa ovat jo arkipäivää. Paikallisyhteisöjen selviämisen ja kehittämisen näkökulmasta sosiaalisen ja talouden (ja myös ympäristön) väliset kytkennät nousevat keskiöön.

Polanyita on päätyntä tarkastelemaan myös Vuokko Jarva artikkelissaan ”Talous ihmisen palveluksessa - moraalitalousnäkökulma kotitalouden tarinoihin” kirjassa *Moraalitalous*. Talous kietoutuu sosiaaliseen ja monissa yhteiskuntamuodoissa se on alisteinen sosiaalisille suhteille, toisin kuin läntisen talousteorian välittämässä ihannekuvassa. Kotitalouksia tutkiva Jarva viittaa Polanyin huomioon, jonka mukaan kotitaloutta ei voi tutkia kuin sosiaalisessa kontekstissa ja moraalitalouden näkökulmasta. Tällöin näyttämö on ratkaisevasti erilainen kuin puhuttaessa vain markkina- ja rahataloudesta.⁵²

Olipa kyse sitten kotitaloudesta tai paikallistaloudesta, syitä käsitellä niiden toimintaa myös sosio-kulttuurisista näkökulmista pelkän talousteoreettisen näkökulman sijaan on runsaasti. Tämän *moraalitalous*-käsitteen avulla voidaan tarkastella yhteiskunnan, moraalipoliittisten arvojen ja talouden välisiä suhteita⁵³. Syvemmälle tähän käsitteeseen ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa ole tarpeen mennä. Moraalitonta taloutta voimme sen sijaan nähdä ympärillämme joka päivä.

⁵⁰ Pulliainen 2005, 51–53

⁵¹ emt., 145

⁵² Jarva 2004, 303 lainaa Polanyi 1977

⁵³ Kauppinen 2004, 5

New York ja timanttikauppiat karkaavat äkkiä ajatellen kovin kauaksi suomalaisesta kyläyhteisöstä, mutta perusrakenne on sama – taloudellinen ja sosiaalinen kietoutuvat toisiinsa erottamattomasti. Sen tunnustaminen vaatii herkkyyttä yhteisön toimijoilta, mutta vastavuoroisesti myös helpottaa yhdessä toimimista. Globaali talous on vienyt talouden toimijoilta kasvot ja tällöin myös sosiaalisten luottamukseen perustuvien suhteiden muodostaminen vaikeutuu. Mitä kaukaisempia ovat osapuolet sosiaalisten suhteiden näkökulmasta harjoittaessaan taloudellista toimintaa, sitä suurempi on jommankumman osapuolen riski pettyä, tulla huijatuksi tai hyväksikäytetyksi. Samoin käy, kun toiminnan motiivit ja päämäärät ovat toimijoilla erilaisia, eikä yhteistä jaettua käsitystä toiminnasta ole muodostettu. Sosiaaliset suhteet ja verkostot kiinnittävät siis taloudellisen toiminnan sosiaaliseen erottamattomasti. Näin etenkin pienissä kyläyhteisöissä taloudellinen toiminta, liittyipä siihen sitten rahaa tai talkootyötä, on erottamaton osa sosiaalista. Luottamuksen suhteita pyritään ylläpitämään kaikin keinoin, sillä ne ovat yhdessä elämisen ja toimimisen edellytys.

2.3 *Kylätoimintaa yhteisön hyvinvoinnin turvaamiseksi*

Suomalainen maaseutu on niittänyt mainetta viimeisen kymmenen vuoden aikana koko Euroopassa Leader-menetelmään perustuvan kehittämistoiminnan tuottaessa hyviä tuloksia. Kehittämisorientoituneen kylätutkimuksen johtohahmo, emeritusprofessori Lauri Hautamäki, kirjoitti jo vuonna 1989, että yleinen suuntaus yhteiskunnassa on selvästi asiayhteisöjen eli työ-, harrastus- ja vapaa-aikayhteisöjen suuntaan⁵⁴. Kylätoiminnan legitimoijana nähtiin kuitenkin silloinkin se, että ihmiset samaistuvat yhä myös paikallisyhteisöihin ja kokevat voivansa vaikuttaa niiden kautta oman elämänsä hallintaan.

Kylä on edelleen tärkeä elämisen ja yrittämisen paikka maaseudulla⁵⁵, mutta kuten edellä on todettu, niiden toimintaympäristö on muuttunut valtavasti viime vuosina. Tämä on muuttanut myös kyläläisten tarpeita ja esimerkiksi Ritva Sirkkala on 1995 kirjoittamassaan ”Kylätoiminnasta sosiaaliseen yrittäjyyteen – kylä palveluyrittäjänä” -loppuraportissaan todennut, että perinteiset kylätoiminnan muodot eivät enää innosta kyläläisiä, vaan kylille kaivataan ennemmin toimintaa,

⁵⁴ Hautamäki 1989, 18

⁵⁵ Holmila 2001

joka liittyy suoraan kylässä asumiseen ja siellä toimeentulon saamiseen⁵⁶. Tarve uudenlaisen kyläläisten yhteistoiminnan edistämiseksi on siis ollut ilmiselvää jo yli kymmenen vuotta sitten.

Kylätoiminta onkin kokenut valtavia mullistuksia sitten jokakesäisten latotanssien, eikä sen uudistumiskyvyn tarpeelle näy loppua. Hyyryläinen⁵⁷ kirjoittaa väitöskirjansa alkusivuilla, että: ”kylätoiminta on toisaalta kulttuurihistoriallisessa tilassa kehittyvä toimintatapa, toisaalta monien merkityksellisten ja alueellisesti erilaistuneiden tulkintojen elävä kokonaisuus.” Kylätoiminta on siis koko ajan enemmän tai vähemmän muutoksessa, liikkeessä. Liikkeen saa aikaan yhteisön ulkopuolelta tulevat vaikutteet ja väistämättömät muutokset sekä toisaalta yhteisön sisäiset tekijät, ihmiset. Oleellista on nimenomaan yhdessä *tekeminen*.

Kylätoiminta voidaan nähdä osaksi suomalaisen yhteistyön evoluutiota, kirjoittaa Hyyryläinen ja jatkaa: ”Kylätoiminnan keskiössä on siis talkootyön ja talkoohengen yhteisvaikutuksena yhteiseksi hyväksi syntyvä toiminta.” Talkootoiminta sekä edellyttää että luo paikallisia luottamuksen suhteita, se on paikallista moraalista kudosta, jota ilman on vaikea löytää yhteisiä tavoitteita.⁵⁸ Hyyryläisen moraalisen kudoksen käsitteen voi tulkita korostavan yhteisön sosiaalisen pääoman lisäksi jokaisen yksilön osallisuutta ja merkitystä sekä moraalista vastuuta yhdessä tekemisessä. Yhteisesti jaettujen merkitysten kautta ja yhdessä tekemisen yhteydessä syntyy jotakin näkymätöntä, jota voidaan kutsua moraaliseksi kudokseksi.

Merkittävänä tekstinä kylätoiminnan merkityksen kasvu-uralla voidaan pitää Toimiva maaseutu -ohjelmaa vuodelta 1996. Siinä kylätoiminta hahmotetaan osaksi uuden maaseutupolitiikan kokonaisuutta ja näin kylätoiminta sai virallisen oikeutuksen ja legitiimin aseman uudistuvassa maaseutupolitiikassa.⁵⁹ Kylätoiminnan historian tarkasteluun ei tässä tutkimuksessa ole tarvetta mennä syvemmälle, sillä sitä ovat erittäin kattavasti kirjoittaneet mm. Hautamäki⁶⁰ ja Hyyryläinen⁶¹.

⁵⁶ Sirkkala 1995, 117–118

⁵⁷ Hyyryläinen 1994, 2

⁵⁸ Hyyryläinen 2000, 112

⁵⁹ emt., 117

⁶⁰ 1989

⁶¹ 1994

Kylien kehittäminen voidaan jakaa kahdella tasolla tapahtuvaksi toiminnaksi esimerkiksi Laukkanen ja Pirisen⁶² mukaan seuraavasti:

- A. *Perinteinen kylätoiminnan taso*, jossa paikallislähtöisesti luodaan tai synnytetään aktiivista toimintaa, tapahtumia tai avustetaan avuntarpeessa olevia.
- B. *Uusi kylätoiminta*, jossa ulkopuolisella rahoituksella ohjelmallisesti aktivoidaan paikallista toimintaa ja tuotetaan uusia ajatuksia kylän tai kylien kehittämiseksi.

Tämäkään jako ei ole kaikenkattava ja Laukkanen ja Pirinen peräänkuuluttavatkin perinteisen ja uuden kylätoiminnan rinnalle toimintaa, joka paitsi mahdollistaa liikkuvuuden, myös turvaa paikallisten elinkeinomahdollisuuksien kehittymisen ja positiivisen taloudellisen kierron⁶³. Tähän asti kierto on ollut monessa kylässä negatiivinen postin, kaupan, koulun jne. mennessä toinen toisensa jälkeen.

Kylätoiminnan kehitystä tarkasteltaessa voidaan puhua kylätoiminnan *institutionalisoinnista*, johon on yhtäältä vaikuttanut suomalainen maaseutupolitiikka ja toisaalta EU:n mukanaan tuoma ohjelmallinen maaseudun kehittäminen. Kylien kasvava liiketoiminta ja toiminnan muuttuminen yhä ammattimaisemmaksi tuovat mukanaan haasteita. Vastuu ja byrokratia lisääntyvät ulkopuolisen rahan myötä ja hanketyö vie aktiivien ajan perinteisemmältä kylätoiminnalta⁶⁴.

Tämän kehityksen voidaan nähdä johtaneen kylätoiminnan uusiutumisen pragmaattiseen imperatiiviin – kylätoiminnan on *pakko* uusiutua muuttuvissa olosuhteissa. Muutoksen suunnasta ei kuitenkaan vallitse yksimielisyyttä ja mielenkiintoista onkin seurata, kuinka syväksi kuilu perinteisen ja uuden kylätoiminnan välillä kasvaa vai onnistutaanko ne yhdistämään hedelmällisellä tavalla. Kylätoiminnan kantava voima niin perinteisessä kuin uudessakin on ollut tähän asti talkootoiminta. Sillä on ollut tärkeä rooli paikallisen moraalisen kudoksen ja luottamuksen suhteiden luomisessa – miten tämä rooli muuttuu kylätoiminnan institutionalisoinnin myötä kun kuvaan astuu palkkatyö?

Sirkkalan mukaan toisen polven kylätoiminnan myötä kylätoimintaan tulee mukaan monia yrittäjyyden tunnuspiirteitä kuten suunnitelmallisuus, pitkäjänteisyys, kouluttautuminen,

⁶² Laukkanen & Pirinen 2002, 70

⁶³ emt., 71

⁶⁴ Poutiainen 2002, 31

taloudellinen toiminta, johtaminen ja normatiivisuus⁶⁵. Nämä piirteet viittaavat juuri siihen, että kyläliikkeen on jo pitänyt ottaa ohjat entistä enemmän omiin käsiinsä. Etenkin maaseutuneuvos Eero Uusitalo on painottanut, että kylätoiminta on tullut siihen vaiheeseen, että sen on otettava päävastuu kyläliikkeen kehittämistyöstä⁶⁶. Tämä lausunto kuulostaa jokseenkin ankaralta ja kuten jo aiemmin on todettu – miksi maaseutu jätetään selviytymään yksin asettamalla se eriarvoiseen asemaan muuhun yhteiskuntaan verrattuna?

Oleellista yhteisöllisyyttä ja yhteistoimintaa pohdittaessa on se, minkä kokoisen yhteisön hyvinvoinnin eteen ihminen on valmis tekemään töitä. Kylä näyttäytyy tässä juuri sopivana arjen toimintaympäristönä ja näin myös Hautamäki⁶⁷ yli kaksikymmentä vuotta sitten määritteli kylätoiminnan tukemisen ja levittämisen legitimitetin.

Telinkangas kysyy kuitenkin väitöskirjassaan, ”Kuinka kylätoiminnan muotojen sitten on käynyt? Ovatko kylätoimikunnat, kyläseurat ym. vastaavat toimintaryhmät pystyneet säilyttämään demokraattisuutensa? Onko yksimielinen kylätoimikunta tai -seura taie kyläliikkeen kehittämisen onnistumisesta, vai viekö ns. luova jännite⁶⁸ sittenkin kehitystä enemmän eteenpäin? ... Luottamus ei välttämättä omaksu muodollista hahmoa, vaan ylläpitää nimenomaan epävirallisia sosiaalisia verkostoja.”⁶⁹

Telinkankaan kysymykset ovat erittäin oleellisia, sillä kylätoiminnan organisoitumisen asteen noustessa myös siihen liittyvät sivuvaikutukset lisääntyvät – vapaaehtoisesta yhdessä toimimisesta tuleen parhaimmassa/pahimmassa tapauksessa liiketoimintaa. Tähän teemaan palataan tarkemmin edempänä, kun on selvitetty miten tutkimuksen kohteena olevassa kylässä on ratkaistu uuden liiketoimintamuodon ja organisoitumismuodon, osuuskunnan linkittyminen muuhun kylätoimintaan.

Rahan rooli kylätoiminnassa

Raha on vaikuttanut kylätoiminnassa laajemmin vasta 1990-luvulla ja sen myötä kylätoiminnan talouden muutokset vaikuttavat nyt koko toimintakulttuurin muutokseen⁷⁰. Aiemmin kylätoiminnan perusta oli talkootyö, eikä omalle työlle tai yhteiseen käyttöön tuoduille tarvikkeille laskettu

⁶⁵ Sirkkala 1995, 44

⁶⁶ Uusitalo 1998, 132

⁶⁷ Hautamäki 2005, 18

⁶⁸ Telinkangas 2005, 78 lainaa Sotarauta & Lakso 2000

⁶⁹ Telinkangas 2005, 78

⁷⁰ Hyyryläinen 2000, 113

suoranaista hintaa. Uudessa ulkopuolista rahaa sisältävässä hanketoiminnassa talkootyöllekin on määritelty laskennallinen arvo (n. 10 €h)⁷¹ ja näin myös talkootyö pystytään muuttamaan hankerahoituksen osaksi. Raha ja työ asemoituvat näin täysin toisenlaisella tavalla kuin perinteisessä talkootyömallissa.

Itse talkootyöllä ansaittu raha on myös luonteeltaan aivan erilaista kuin *hankerahoitus*. Raha tuo vastavuoroisuuteen mitattavuuden, mutta synnyttää samalla uusia ulkoisia riippuvuuksia. Ulkopuolisen rahan logiikka voi muuttaa yhteistoiminnan sisäisiä suhteita monin tavoin. ”Onkin perusteltua sanoa, että kylätoiminnan talouden muutokset vaikuttavat koko toimintakulttuurin muutokseen”, toteaa Hyyryläinen.⁷² Samasta aiheesta jatkaa Telinkangas Niemistä lainaten ja toteaa, että: ”Kylätoiminnan henkiset voimavarat, osaavat ja päämäärätietoiset toimijat ovat hanketoiminnassa avaintekijöitä. Rahaan perustava kehittäminen vaatii erikoisosaamista ja taitoa, mutta se herättää toiminnassa myös epäluuloa ja kateutta”⁷³.

Yksi ratkaisu tähän muuttuneeseen tilanteeseen on kylälle perustettava osuuskunta. Seuraavaksi otetaan tarkasteluun osuustoiminnan käsite ensin laajasti ja sitten uusosuustoiminta ja siihen liittyvä paikallisuuden näkökulma. Uuden aallon kylätoiminnan lähtökohdat ovat suurelta osin samankaltaisia uusosuustoiminnan lähtökohtien kanssa, keskiössä on molemmissa yhteisön omatoimisuus ja yhdessä toimiminen yhteisön jäsenten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

2.4 Osuustoiminta ja sen periaatteet

Osuustoiminta on sekä kansainvälinen kansanliike että teoriarakennelma yhteisöllisestä liiketoiminnasta. Suomi on maailman osuustoiminnallisimman maa monella mittarilla mitattuna⁷⁴. Suurimman osan osuuskuntien jäsenyyksistä Suomessa muodostavat suuret osuustoiminnalliset liikkeet (esim. SOK, Metsäliitto, Osuuspankit). Henkilöomisteiset osuuskunnat eroavat suurista osuusliikkeistä siinä, että niissä jäsenten pääasiallinen tavoite on työllistyminen kannattavalla yrittämisellä⁷⁵. Jäsenen rooli on muutenkin huomattavasti aktiivisempi pienyritystoiminnassa. Laukkasen ja Pirisen näkemyksen mukaan osuuskunta eroaa osakeyhtiöstä verrattuna siinä, ettei se

⁷¹ Hyyryläinen 2000, 112

⁷² emt., 112–113

⁷³ Telinkangas 2005, 78 lainaa Niemistä 2000, 141

⁷⁴ Kalmi 2005

⁷⁵ Troberg 2005, 3

korosta pääomasijoituksia ja niille saatavaa rahallista tuottoa, vaan pikemminkin henkistä sitoutumista yrittäjyyteen⁷⁶. Erityiseksi osuustoiminnallisen yrittäjyyden tekee myös se, että osuuskunnassa yrittäjällä on tukena muut yrittäjät ja kaikkea ei tarvitse tehdä itse. Säästöä syntyy esimerkiksi yhteishankinnoista ja -markkinoinnista⁷⁷.

Kansainvälisen Osuustoimintaliiton ICA:n mukaan osuuskunta on itsenäinen henkilöyhteisö, johon jäsenet liittyvät vapaaehtoisesti toteuttaakseen yhteisesti omistamansa ja demokraattisesti hallitsemansa yrityksen avulla taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeitaan ja tavoitteitaan. Kaikkeen osuustoimintaan pätevät sama arvot, joita ovat: omatoimisuus, omavastuisuus, demokratia, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus. Kuten perustajansa, osuustoimintaliikkeen jäsenet uskovat rehellisyyden, avoimuuden, yhteiskunnallisen vastuun ja muista ihmisistä välittämisen eettisiin arvoihin.⁷⁸

Kansainvälinen Osuustoimintaliitto ICA on määritellyt osuustoiminnan periaatteet 2000-luvulla osuustoiminnan identiteettiä koskevassa kannanotossaan vuonna 1995. Ne koskevat kaikki osuuskuntia ja ovat suuntaviittoja arvojen toteuttamiseksi käytännössä.⁷⁹

1. periaate: Vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys

Osuuskunnat ovat vapaaehtoisia organisaatioita, jotka ilman sukupuolista, yhteiskunnallista, rodullista, poliittista tai uskonnollista syrjintää ovat avoimia kaikille, jotka voivat käyttää osuuskunnan palveluja ja ovat valmiita noudattamaan jäsenyyden velvoitteita.

2. periaate: Demokraattinen jäsenhallinto

Osuuskunnat ovat jäsentensä hallitsemia demokraattisia organisaatioita. Päätöksentekoon aktiivisesti osallistuva jäsenistö määrää niiden toimintalinjoista. Luottamushenkilöinä toimivat miehet ja naiset ovat vastuussa toiminnastaan jäsenistölle. Perusosuuskunnissa jäsenillä on yhtäläinen äänioikeus (jäsen/ääni). Myös muun asteisissa osuuskunnissa hallinto on järjestetty demokraattisesti.

3. periaate: Jäsenten taloudellinen osallistuminen

Jäsenet osallistuvat yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti osuuskunnan pääoman kartuttamiseen ja hallitsevat sitä demokraattisesti. Ainakin osa pääomasta on yleensä

⁷⁶ Laukkanen & Pirinen 2002, 83

⁷⁷ Kurkela 2004

⁷⁸ ICA

⁷⁹ ICA

osuuskunnan omaisuutta. Jäsenyyden edellyttämälle osuusmaksulleen jäsenet saavat yleensä vain rajoitetun koron tai eivät korkoa lainkaan. Ylijäämän jäsenistö osoittaa yhteen tai useampaan seuraavista tarkoituksista: osuuskunnan kehittämiseen perustamalla mikäli mahdollista ainakin osaksi jakamattomia rahastoja, etuihin jäsenille suhteessa heidän käyttämiinsä palveluihin tai jonkin muun jäsenistön hyväksymän toiminnan tukemiseen.

4. periaate: Itsenäisyys ja riippumattomuus

Osuuskunnat ovat itsenäisiä, jäsentensä hallitsemia, omatoimisuuteen perustuvia organisaatioita. Mahdollisten sopimusten tekeminen muiden organisaatioiden kanssa valtiovalta mukaan luettuna tai ulkopuolisen pääoman hankinta tapahtuu jäsenten demokraattista hallintoa tai osuuskunnan itsenäisyyttä vaarantamatta.

5. periaate: Koulutus, oppiminen ja viestintä

Osuuskunnat tarjoavat jäsenilleen, luottamushenkilöilleen, liikkeenjohdolleen ja henkilöstölle mahdollisuuden koulutukseen ja oppimiseen tehokkaan osallistumisen toteuttamiseksi osuuskunnan kehittämiseen. Osuuskunnat viestivät suurelle yleisölle sekä etenkin nuorisolle ja mielipidevaikuttajille osuustoiminnan luonteesta ja sen eduista.

6. periaate: Osuuskuntien keskinäinen yhteistyö

Osuuskunnat palvelevat jäsenistöään tehokkaimmin ja vahvistavat osuustoimintaliikettä harjoittamalla keskinäistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

7. periaate: Vastuu toimintaympäristöstä

Osuuskunnat toimivat yhteisöjensä kestävän kehityksen hyväksi jäsenten päättämällä tavalla.

Yhtäläisyydet osuustoiminnallisesti toimivien yritysten välillä loppuvat kuitenkin tähän. Periaatteiden ja sitä kautta arvojen toteutuminen riippuu pitkälti osuuskunnasta ja osuuskunnan jäsenet yhdessä määrittelevät osuuskuntansa tarkoituksen ja tavoitteet. Monille kuuluminen osuuskuntaan on käytännön sanelema ratkaisu, eikä taustalla ole vankkaa sitoutumista osuustoiminnallisiin arvoihin.⁸⁰ Tästä eteenpäin tässä tutkimuksessa keskitytään pienosuustoimintaan, jossa osuuskunnan jäsen on usein samalla myös työntekijä ja sitä kautta suuremmassa toiminnallisessa roolissa.

⁸⁰ esim. Kurkela 2004

2.5 *Yhteisöyrittäjyys ja yhteisötalous*

Aivan yksinkertaista yhteistoiminnallisten periaatteiden ja arvojen soveltaminen liike-elämään ei ole, sillä länsimaisen liike-elämän toimintatapa perustuu juuri yksilöllisyyteen ja kilpailun korostamiseen. Osuustoiminnassa liiketoiminnallisuuden ja yhteistoiminnallisuuden vaatimukset ja periaatteet pyritään yhdistämään järkevällä tavalla toisiinsa. Tämä on juuri sitä osuustoiminnan ominta sisältöä, joka antaa osuustoiminnalle itsenäisen olemassaolon oikeuden myös tulevaisuudessa, toteaa Markus Seppelin katsauksessaan suomalaisen osuustoimintaliikkeen historiaan ja tulevaisuuteen.⁸¹

Kyse on siis yhdessä yrittämisestä. Yhdessä yrittäjät muodostavat yhteisön, joka koostuu erilaisista ihmisistä, joilla on erilaisia taitoja ja toiveita. *Yhteisöyrittäjyyttä* voidaan kuvata ”ulkoisen” ja ”sisäisen” yrittäjyyden yhdistämiseksi. Yrityksen sisällä täytyy toki olla niitä, jotka kantavat päävastuun yrityksen johtamisesta, strategioista ja suunnittelusta, mutta niidenkin jotka eivät tätä osaa, voi tai edes halua (jotka haluavat keskittyä ”oikean” käytännön työn tekemiseen), on omaksuttava sisäisen yrittäjyyden periaatteet.⁸² Edellä mainittu määritelmä kuvaa hyvin yhteisöllisen yrittämisen haasteita ja toisaalta myös mahdollisuuksia ihmisten erilaisten vahvuuksien hyödyntämisen yhdessä.

Osuustoiminnasta ja yhteisöyrittäjyydestä puhuttaessa myös *yhteisötalouden* käsite nousee esiin. Yhteisötalouden toimijoita ovat osuuskunnat, säätiöt, järjestöt ja keskinäiset yhtiöt. Yhteisötalous paikkaa julkisen sektorin jättämiä aukkoja ja on vahvasti sitoutunut nimenomaan paikallistasoon. Suomessa yhteisötaloudella on pitkät perinteet nimenomaan yhdistys- ja osuuskuntasektorilla, mutta varsinainen yhteisötalous -termi ei Suomessa ole ollut käytössä. Perinteinen osuustoiminnallinen sektori ei kuulu yhteisötalouteen, vaikka sillä onkin samanlaisia arvostuksia kuin yhteisötalouden uusilla toimijoilla. Yhteisötaloudessa nimenomaan ihmiset ovat toiminnan keskipisteessä.⁸³

Niina Immonen on keväällä 2006 valmistuneessa väitöskirjassaan määritellyt yhteisötalouden suomalaisessa kontekstissa seuraavasti:

⁸¹ Seppelin 2000, 104–106

⁸² Laukkanen 2000, 107

⁸³ Lukkarinen 2004, 6-7

”Yhteisötalous on osuuskuntien, keskinäisten yhtiöiden, yhdistysten ja säätiöiden harjoittamaa taloudellista toimintaa, jonka tavoitteena on demokraattisen yhteistyön avulla edistää jäsenten ja ympäröivän yhteisön sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää hyvinvointia.”⁸⁴

Määritelmä on aivan uusi, sillä yhteisötaloutta ei Suomessa ole aiemmin määritelty. Immonen on väitöskirjassaan yrittänyt selkeyttää yhteisötalouden määritelmää ja samalla selvittää, miten yhteisötalous Suomessa käsitetään ja ketkä termiä käyttävät tai ketkä sen ylipäätään tuntevat. Yhteisötalouden määrittelemisen tarve nousee suoraan käytännöstä, ja Immonen toteaa, että: ”on vaikeaa toteuttaa yhtenäistä rahoituksenmyöntämispolitiikkaa ja valita toteutettavia hankkeita sellaisissa yhteyksissä, jossa käytettävät avainkäsitteet ovat kaikille vieraita. Ongelma on yhteiskunnan muutoksen hallinnan tasoinen, kun politiikaksi muotoiltavat termit ovat sisällöltään epämääräisiä ja yleiseen kielenkäyttöön vakiintumattomia.”⁸⁵

Koska yhteisötalous -termi on tullut Suomeen Euroopasta EU:n myötä, sen kääntäminen suoraan suomen kieleen ei ole ongelmatonta. Yhteisötalous on nostettu yhteiskunnallisessa keskustelussa erilaisten yhteiskunnallisten ongelmien erääksi mahdolliseksi hoitokeinoksi ja ilmiöön kohdistuu paljon odotuksia.⁸⁶ Käsitteen selkeä määritelmä on siis edellytys sille, että sekä yhteisötalouden piirissä toimivat, että sille rahoitusta myöntävät tahot ja toisaalta muut yhteistyökumppanit ja asiakkaat ymmärtävät mistä on kyse.

Maaseudun vahvuuksia listatessaan Vuokko Jarva nostaa esiin yhteisötalouden käsitteen. Hänen mukaansa ”tulevaisuudessa yhteisötalous laajenee ja kasvattaa merkitystään globaalista markkinataloudesta syrjäytyvän inhimillisen taloustoiminnan organisoijana. Paikallisten markkinoiden ja yhteisöjen vahvistamista tarvitaan, jotta ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys voidaan turvata tuleville sukupolville”⁸⁷. Voidaan kuitenkin olettaa, että tässä kohtaa yhteisötalous on käsitetty laajemmassa, tai ainakin erilaisessa merkityksessä kuin kahdeksan vuotta tämän jälkeen tehdyssä määritelmässä. Henki on kuitenkin sama ja Jarvan käyttämä konteksti viittaa nimenomaan paikkaan sitoutuneiden yhteisöjen toimintaan, jotka ovat tämänkin tutkimuksen mielenkiinnon kohteena.

⁸⁴ Immonen 2006, 12

⁸⁵ emt., 23

⁸⁶ emt., 25

⁸⁷ Jarva 1998, 102

Paikallistalouksien kehittämät erilaiset yhteisötalouden muodot ovat osa juuri niitä keinoja, joilla ne voivat olla mukana globaalissa markkinataloudessa menettämättä kuitenkaan itsemääräämisoikeuttaan. ”Maaseudun elinkeinojen uudistumisen ja monipuolistumisen avainkysymyksiä on, löytyykö paikallismarkkinoille elintilaa maailmantaloudessa”, toteaa Jarva⁸⁸.

Kylillä yhdistystoiminnan piirissä tapahtuva liiketoiminta voidaan nähdä yhteisötalouden toimintana siinä missä uusosuustoimintakin. Maaseudun kehittämiskeskustelussa yhteisötalouden käsite on kuitenkin toistaiseksi tuntematon. Voidaankin miettiä, toisiko se lisäarvoa tai selkeyttä keskusteluun paikallisyhteisöjen toimintakykyisyydestä ja niiden olemassaolon oikeutuksesta. Rahoituksen myöntämisen perusteet keskusteluttavat myös maaseutupolitiikan kentällä - ehkä yhteisötalouden käsite, tai ainakin näkökulma, antaisi lisää pontta maaseudun yhteisöllisen kehittämisrahoituksen vaatimuksiin?

Yhteisötalouden yhden osan, osuustoiminnan, määritelmä on jo vakiintuneempi, mutta lähes kaikille sekään ei vielä ole tuttu käsite. Pienosuuskuntayrittäjiin ei esimerkiksi aina suhtauduta samalla asianmukaisuudella kuin jonkun toisen yritysmuodon valinneisiin yrittäjiin, eikä yritysneuvonnassa välttämättä nähdä osuuskuntaa yhtenä varteenotettavana yritysmuotona muiden yritysmuotojen rinnalla⁸⁹. Pirkanmaalaisista työosuuskunnista tehdyssä kyselyssä selvisi, että vastanneista osuuskuntien edustajista 68 % oli joutunut selittämään asiakkaalle, mikä osuuskunta on⁹⁰.

2.6 Uusosuustoiminta – pientä, paikallista ja innovatiivista

Uusosuuskunniksi kutsutaan vuoden 1990 jälkeen perustettuja osuuskuntia. Uutta perinteiseen osuustoimintaan verrattuna ovat uusosuustoiminnassa sekä uudet toimialat että uudet jäsenryhmät. Osuustoiminnan mahdollisuudet löydettiin uudelleen 1990-luvun alkupuolen etenkin laman seurauksena, ja osuustoiminnallinen ajattelu, yhteisvastuullisuus sekä jäsenten talouden ja elinkeinon tukemiseen tähtäävät yritykset saivat uutta jalansijaa yritysmaailmassa⁹¹. Osuuskunnan perustamiseen ei tarvita suuria pääomia ja osuuskunnan rakenne sinänsä edistää tasa-arvoisuutta ja

⁸⁸ Jarva 1998, 103

⁸⁹ Troberg 2005

⁹⁰ Kurkela 2004, 40

⁹¹ Koskiniemi 1998, 55

yhteistoimintaa⁹². Koska jäsen investoi osuuskuntaan vain jäsenmaksun verran, taloudellinen riski on huomattavasti pienempi kuin muissa yritysmuodoissa.

Kotisalo on Osuustoiminta-lehdessä selvittänyt Tilastokeskuksen yritysrekisterin aineistoilla, paljonko suomalainen pienosuustoiminta työllistää ja kuinka se on kymmenessä vuodessa kehittynyt. Saadakseen esiin uusosuustoimintaan liittyvät tiedot, rekisteristä poistettiin osuuskauppojen, osuuspankkien ja osuuskuntamuotoisen teollisuuden yksiköt. Jäljelle jäi vajaa 1000 osuuskuntayritystä ja henkilöstöä noin 4300.⁹³

Osuuskuntien kohdalla henkilöstö tarkoittaa pääasiassa työllistettyjä jäseniä, joita on keskimäärin 4 henkilöä. Tätä aritmeettista keskiarvoa nostavat energiaosuuskunnat, ja mediaani onkin selvästi pienempi. Termi pienosuustoiminta tulee siis juuri tästä pienestä henkilömäärästä (tästä lähtien tutkimuksessa käytetään rinnakkain termejä uusosuustoiminta ja pienosuustoiminta, aina kontekstin mukaan). Työllistämällä 4300 henkeä toiminnalla on alueellista merkitystä, mutta kasvu ei ole ollut odotetun suuruista. Erääksi syyksi voidaan osoittaa yritysneuvonnan ja koulutuksen vähäisyys pienosuustoiminnan alalla.⁹⁴

Uutta osuustoimintaa leimaavat uusien alojen lisäksi myös paikallisuus sekä joissakin osuuskunnissa myös erityishuomio sosiaaliseen vastuunkantoon sekä yhteisöllisiin arvoihin⁹⁵. Erään uusosuustoimintaa käsittelevä määritelmän⁹⁶ mukaan uusosuustoimintaan liitetäänkin usein seuraavia piirteitä:

- yhteisöllisyys
- vaihtoehtoiset elämänarvot
- pienimuotoisuuden ja hierarkiattomuuden painottaminen
- epäily markkinatalouden toimivuutta kohtaan

Nämä ominaisuudet sopivat kuitenkin enemmän vaihtoehtoisesti painottuneen osuuskunnan ominaisuuksiksi kuin kaikkia tämän päivän uusosuuskuntia luonnehtiviksi ominaisuuksiksi. Edellä mainitut ominaisuudet ovatkin peruja uusosuustoiminnan historiasta, sillä terminä uusosuustoiminta

⁹² Troberg 2005

⁹³ Kotisalo 2006, 58–59

⁹⁴ emt.

⁹⁵ Koskiniemi 1998, 55

⁹⁶ Troberg 1997, 25

tuli Suomeen Englannista ja siellä sillä kuvattiin nimenomaan pieniä osuuskuntia, joille oli olennaista vaihtoehtoisuus ja vihreät arvot⁹⁷.

”Pienosuustoiminnan merkitys on siinä, että se täydentää tuotanto- ja palveluverkoston ja luo mahdollisuuksia niille, jotka eivät ole työllistyneet perinteisillä aloilla tai joiden työpaikka on kadonnut milloin mistäkin syystä,” tiivistää Kotisalo. Pienessä osuuskunnassa toimiminen mahdollistaa oman ammattitaidon ylläpidon, yhteisyrityksen laajentamisen jos kysyntää on tai siirtymisen uusiin tehtäviin kun niitä ilmaantuu. Myös yhteisöllisyyden kaipuu saattaa olla taustalla kun yritysmuodoksi valitaan osuuskunta.⁹⁸

Selkeiden työosuuskuntien (eli työtä välittävien osuuskuntien) lisäksi 1990-luvulta alkaen on perustettu mm.:

- sosiaali- ja terveysalan osuuskuntia tuottamaan hyvinvointipalveluja,
- markkinointiosuuskuntia erilaisten tuotteiden ja matkailupalvelujen markkinointiin,
- hankintaosuuskuntia maatalouden tuotantopanosten ja elintarvikkeiden yhteisostojen varten,
- koneosuuskuntia perkaus-, marjanpoiminta- ja maalatouskoneiden yhteiskäyttöön,
- energiaosuuskuntia hakkeen tuotantoon ja lämpölaitosten hoitoon tai tuulienergian käyttöä varten,
- kulttuuri- kustannus- ja viestintäosuuskuntia,
- lähiyhteisöjen, kuten kylän tai kaupunginosan kehittämissuuskuntia,
- vesiosuuskuntia ja
- muihin tarkoituksiin: antenni-, kiinteistö-, ruokala-, väestönsuoja-, laiturin-, lentokenttä-, arvopaperikauppa- ja golfosuuskuntia.⁹⁹

Usein osuuskunta toimii sekä esimerkiksi markkinointivälineenä että työnantajana ja hoitaa työnantajalle kuuluvat velvoitteet. Jokainen osuuskunta määrittelee itse tavoitteensa ja toimintansa luonteen perustuen osuustoiminnan yleisiin määrittelyihin ja osuustoimintalakiin. Uusosuustoiminnalle on siis luonteenomaista monivivahteisuus, eikä kovin tiukka luokittelu anna kaikkien osuuskuntien kohdalla todenmukaista kuvaa toiminnan luonteesta¹⁰⁰. Tässä tutkimuksessa käsiteltävä osuuskuntatyyppi, kyläosuuskunta, on vielä oma lukunsa ja sen määrittelemiseen perehdytään edempänä.

⁹⁷ Kostilainen 1998, 201

⁹⁸ Kotisalo 2006, 58–59

⁹⁹ Koskiniemi 1998, 56–57

¹⁰⁰ Koskiniemi 1998, 56

Maaseudulla on Suomessa vahva osuustoiminnan perinne ja yhteistoiminnallisuus laajemminkin on ollut yksi maaseutua määrittävä tekijä. Maaseudun yhteiskuntarakenteen muutoksessa nämä vanhat perinteet näyttäytyvät kuitenkin uudessa valossa. Vuokko Jarva huomauttaa, että maaseudun yritystoiminnassa voitaisiin hyödyntää kylätoiminnan ja työosuuskuntien parhaita puolia: ahkeruutta, itsenäisyyttä ja eräänlaista utopiaenergiaa. Jarvan mukaan yrittäjän ja paikallisyhteisön keskinäiseen suhteeseen ja vuorovaikutukseen olisi myös kiinnitettävä enemmän huomiota¹⁰¹.

Utopiaenergia-termi viittaa toisaalta osuustoiminnan kansanliikemäiseen puoleen, mutta toisaalta myös osuustoiminnan innovatiivisuutta edistävään luonteeseen. Osuuskunta sopiikin esimerkiksi asiantuntijoiden ja luovaa työtä tekevien yritysmuodoksi. Osuuskuntia tästä näkökulmasta on tutkinut Eliisa Troberg¹⁰². Yrittäjän ja paikallisyhteisön vuorovaikutuksen korostaminen taas tulee esiin mm. nykyisessä maaseudun kehittämissaailmassa, jossa yhteisöllisillä kehittämishankkeilla parannetaan usein myös paikallisten yrittäjien elinkeinomahdollisuuksia. Osuuskuntia on myös syntynyt juuri tällaisten paikallisten kehittämishankkeiden kautta¹⁰³.

Maaseudun osuustoiminnan uusia ideoita tutkineen Seppo Rantasen mukaan uudet osuuskunnat olivat nimenomaan luoneet uutta yritystoimintaa maaseudulle tai estäneet yritystoiminnan loppumisen. Rantasen kyselyyn vastanneilta ehdotuksia uusiksi osuuskunniksi tuli eniten hoiva- ja sosiaalialalle. Kylän kehittäminen, energiaosuuskunnat ja vesihuolto oli niputettu samaan kategoriaan ja ne olivat saaneet yhteensä kymmenen mainintaa vastaajilta (tämä samaan kategoriaan niputtaminen kertoo osaltaan siitä, että uudessakin osuustoiminnassa vanhat osuuskuntatyypit hallitsevat ja osuustoiminnan leviäminen uusille aloille on haastavaa).¹⁰⁴

Rantasen kyselystä käy hyvin ilmi, kuinka monimuotoista maaseudun osuustoiminta on jo nyt ja kuinka sitä voisi edelleen kehittää paljonkin. Haasteita toki riittää, mutta vastaajat kuitenkin uskoivat vakaasti osuustoiminnan merkityksen kasvuun tulevaisuudessa. Maaseudeksi oli Rantasen tutkimuksessa laskettu kaikki maaseutukunnat ja ulkopuolelle jätetty 35 kaupunkia. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 128 osuuskunnalta (markkinointi-, hankinta-, työ- ja muut osuuskunnat).¹⁰⁵

¹⁰¹ Jarva 1998, 103

¹⁰² Troberg 2005

¹⁰³ esim Kylätalous-hanke

¹⁰⁴ Rantanen 1998, 38, 50

¹⁰⁵ Rantanen 1998, 51

Professori Tapani Köpän¹⁰⁶ mielestä pienosuuskunnat ovat kiinnostavia nimenomaan siksi, että niissä on korostetusti nostettu arvoon myös osuustoiminnan alkuperäistä ydintä, tekemisen tason yhteistoimintaa. Hänen mukaansa erittäin kiinnostavaa on osuustoiminnan uuden sukupolven nousu ja se, miten osuuskunnat alueellisina ja yhteisöllisinä toimijoina tuovat talouselämään ja yhteiskunnallisten hyvinvointipalvelujen organisointiin uutta näkökulmaa.

Ennen yhden paikallisen ratkaisun eli kyläosuuskunnan tarkastelua, käymme läpi ilmiöitä, joiden kautta tai avulla voisimme selittää paikallisyhteisöjen toimintaa oman hyvinvointinsa takaamiseksi ja lisäämiseksi. Lähtökohtana siis on, että muuttuvat olosuhteen paikallisyhteisöjen ympäristössä pakottavat ne kehittämään räätälöityjä ratkaisuja liittyen yhteisön jäsenten hyvinvointiin, palveluihin, yhteistoiminnan organisoimiseen ja samalla yhteisöllisyyden ylläpitämiseen.

2.7 Sosiaalinen pääoma ja yhteisön omaehtoisuus

”Paikallisen toimintakyvyn kasvattaminen – paikallinen sosiaalinen pääoma – on yhä merkityksellisempi voimavara alueellisen kehittämisen kannalta”, toteavat Hyyryläinen ja Rannikko.¹⁰⁷ He määrittelevät sosiaalisen pääoman käsitteen seuraavasti:

*”Sosiaalinen pääoma on ihmisten välinen sosiaalinen ja henkinen sidos, jonka keskeisiä osatekijöitä ovat sellaiset viralliset ja epäviralliset normit ja jaetut toimintasäännöt sekä luottamussuhteet, jotka mahdollistavat yhteistoiminnan yhteisesti asetettujen päämäärien saavuttamiseksi”.*¹⁰⁸

Sosiaalinen pääoma luetaan yhdeksi yhteiskunnan ja talouden peruspilariksi ja sen merkitys alueellisen kehityksen ja menestyksen kannalta on monisyisesti riippuvainen myös muista pääoman lajeista. Se voidaan myös nähdä muita pääoman lajeja (luonto, fyysinen ja inhimillinen pääoma) kokoavana voimavarana.¹⁰⁹

Toisaalta sosiaalinen pääoma voidaan nähdä joko yksilön tai yhteisön voimavarana. Hyyryläinen ja Rannikko käyttävät kirjoituksessaan jaottelua bourdie’läiseen ja putnamilaiseen tulkintaa Pierre

¹⁰⁶ Köppä 2005

¹⁰⁷ Hyyryläinen & Rannikko 2002, 2

¹⁰⁸ Hyyryläinen & Rannikko 2000, 20

¹⁰⁹ Hyyryläinen & Rannikko 2002, 3

Bourdieu ja Robert D. Putnamin mukaan. Käsillä olevassa tutkimuksessa sosiaalinen pääoma nähdään ennen kaikkea yhteisön yhteisenä voimavarana, eli putnamilaisen tulkinnan mukaan. Toisaalta, kuten Hyyryläinen ja Rannikko kirjoittavatkin, voi sosiaalinen pääoma yhteistoimintaan ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyvänä olla kuitenkin voimavarana sekä yhteisöille että yksilöille samanaikaisesti ja juuri tähän sen merkitys pitkälti perustuu.¹¹⁰ Ihmisten välisen toiminnan tehokkuuden voidaan odottaa kasvavan, kun ihmiset voivat luottaa siihen, että kaikista yhteisistä toimintatavoista ei tarvitse tehdä formaalisia ja sanktioivia¹¹¹. Sosiaalinen pääoma ei ole pysyvää, toisin kuin muut pääoman lajit, ja siihen kuuluvia luottamuksen suhteita pitää jatkuvasti huoltaa. Toisaalta kun sosiaalista pääoma käytetään, se kasvaa edelleen¹¹².

Ydinajatuksena sosiaalisen pääoman teoriassa on, että sosiaalisilla verkostoilla on arvoa, toteaa Telinkangas Putnamia lainaten. Verkostoksi ymmärrettävänä sosiaalisena rakenteena sosiaalinen pääoma on joko heikko tai vahva. Avoimena verkosto on heikko ja suljettuna periaatteessa vahva. Heikot siteet ovat kuitenkin tärkeitä pienryhmien yhdistäjinä ja informaation leviämisen väylinä. Heikkojen siteiden avoin verkosto ei kuitenkaan ole enää rakenne lainkaan, eikä sellaisella verkostolla ole voimaa muutokseen. Vahvojen siteiden verkosto taas kertoo toimijoiden välisestä suuresta sitoutumisen asteesta.¹¹³

Sosiaaliset verkostot, luottamus ja normit voivat yhdistyä monella tavalla ja myös niin, että seurauksena on joitakin osallisia alistava sulkeutuva verkosto. Verkosto voi, ylläpitämällä yhteisön vahvoja normeja, muuttua rajoitteeksi ja estää yhteisöä tarttumasta uusiin, tuntemattomiin mahdollisuuksiin. Vahvoilla sidoksilla on siis myös heikkoutensa.

Toinen Telinkankaan väitöskirjassaan tutkimista kyläyhteisöistä oli juuri tällainen vahvojen siteiden sulkeutunut sosiaalinen verkosto. Vasta kyläyhteisön itsensä sulkeutuneisuuden murtaminen (avoin verkosto) ja yhteydet poismuuttaneisiin (heikot siteet) sysäsivät kehitysprosessin liikkeelle.¹¹⁴ Vahva sosiaalinen pääoma saattaa siis myös rajoittaa paikallisen toimintakyvyn potentiaalnin käyttöönottoa.

¹¹⁰ Hyyryläinen & Rannikko 2002., 3

¹¹¹ Lehto 2000, 167

¹¹² Telinkangas 2005, 76

¹¹³ emt., 77

¹¹⁴ Telinkangas 2005, 77

Toimintakyky

Sosiaalisen pääoman käytöllä halutaan korostaa sosiaalisten, yhteisöllisten ja kulttuuristen tekijöiden merkitystä yhteiskuntien arvaamattomissa muutoksissa. Näin sosiaalinen pääoma on tärkeää muutoksen paikallisessa hallinnassa.¹¹⁵ Telinkangas on tarkastellut sosiaalista pääomaan syrjäisen maaseudun voimavarana paikallisen toimintakyvyn näkökulmasta. Tutkimuksensa tuloksena hän toteaa, että ongelmana ovat nimenomaan maaseudun yhteisöjen toimintakyvyn heikkoudet, syrjäisen maaseudun tapauksessa kylien hajanaisuus ja niiden luonne tiiviinä suljettuna yhteisönä. Onnistunutkaan kehittämisprosessi ei takaa näissä oloissa hyvää lopputulosta, mutta se voi toisaalta tehdä näkyviksi asetelmat ja valtarakenteet, jotka ovat yhteisön toimintakyvyn esteenä.¹¹⁶

Hyyryläinen on lähestynyt toimintakykyä ”paikallinen kehittäminen toimintana” -näkökulmasta ja yhdistänyt luovuuden käsitteen toiminnan käsitteeseen. Hän määrittelee *toiminnan* seuraavasti: ”Toiminnan erityisyys perustuu ihmisen mahdollisuuteen ylittää nykyhetki, ymmärtää olemistaan ajassa ja tilassa. Tämän olemisen erityinen ydin uusinnetaan toiminnan laajentuessa uuteen, tilanteissa, joissa ihminen kuvittelee sellaista, mitä ei vielä ole”.¹¹⁷ Luovan toiminnan ja sitä kautta paikallisen toimintakyvyn edellytys on siis ihmiselle erityinen kyky käyttää mielikuvitusta.

Paikallinen omaehtoisuus

Ilman paikallisyhteisön toimintakykyä ei ole omaehtoisuutta ja omaehtoisuus on myös suhteessa sosiaaliseen pääomaan ja sen rakentumiseen. Omaehtoisuuden käsite voidaan määrittellä esimerkiksi näin: ”omaehtoisuuden keskeisenä sisältönä on luottamus ihmisen mahdollisuuteen historiallisessa tilanteessa ylittää olemassaoleva ja luoda uutta. Omaehtoisuuden käsitettä suppeampia merkitykseltään ovat aloitteellisuus ja omatoimisuus”.¹¹⁸ Omaehtoisuus voidaan siis määrittellä samaan tapaan kuin toimintakyky nimenomaan ihmisen kuvittelukykyyn ja luovuuden kautta.

Omaehtoisuus on nostettu maaseutupolitiikassa keskeiseksi teemaksi ja se edellyttää maaseudun asukkailta aktiivista osallistumista erilaisiin kehittämisprosesseihin sekä oman ajan ja osaamisen panostamista yhteisiin hankkeisiin. Tämä haaste ei sinällään ole maaseudulle uusi, sillä eläminen siellä on aina vaatinut omaehtoisuutta ja aloitteellisuutta. Kylätoiminta vahvasti tullessaan

¹¹⁵ Hyyryläinen & Rannikko 2002, 3

¹¹⁶ Telinkangas 2005, 77, 240

¹¹⁷ Hyyryläinen 1994, 119

¹¹⁸ Hyyryläinen & Rannikko 2000, 18

omaehtoisen toiminnan rakenteita ja siinä kylä pyrittiin näkemään kokonaisvaltaisen kehittämisen kohteena.¹¹⁹

Paikallinen toimintakyky ja omaehtoisuus vaativat toteutuakseen molemmat paikallisyhteisöltä itsetuntemusta, itseluottamusta, luovuutta ja sosiaalista pääomaa. Osuuskunnan perustaminen kylälle voidaan nähdä yhtenä esimerkkinä paikallisesta toimintakyvystä.

3 Kyläosuuskunta vai osuuskunta kylässä?

Osuustoiminnan ja kylätoiminnan tarkastelujen jälkeen pitää vielä selvittää, mitä oikeastaan ymmärretään osuuskunnalla kylässä tai kyläosuuskunnalla ja miten ne eroavat toisistaan? Entä mihin sijoittuvat luokitteluissa kehittämisosuuskunnat?

Kylä kehittämisen kohteena

Tutkiessaan kyläosuuskuntia Laukkanen ja Pirinen ovat tulleet siihen tulokseen, että ne kylät, joita kehitetään yritysmäisesti ja kokonaisvaltaisesti, ovat vielä harvassa. Vaikka kyliin on kohdistettu valtavasti erilaisia kehittämisohjelmia ja neuvontaa, on kylien kehittäminen harvojen, aktiivisten ja positiivisella tavalla hullujen ihmisten varassa. Kylä koostuu nimenomaan siellä olevista ihmisistä ja jos heistä itsestään ei löydy voimaa ja tahtoa kehittää omia elinolosuhteitaan niin miksi muidenkaan pitäisi, provosoivat Laukkanen ja Pirinen.¹²⁰ Kylä voidaan siis nähdä kehittämiskohteena, mutta ei ole vaikea arvata, miksi yritysmäinen kehittäminen ei ole yleistynyt huolimatta ulkoapäin tulevista käskyistä. Yhteisön omaehtoisuuden ja toimintakyvyn vaatimukset pitää ensin täyttyä.

Kylä yrittäjänä – yrittäjiä kylässä

Ritva Sirkkala¹²¹ on avannut kyläyrittäjäys termiä ”Kylä palveluyrittäjänä” -raportissa jo reilu kymmenen vuotta sitten ja toteaa, että: ”On tärkeää osata tehdä ero kylätoiminnan kokemuserinteen pohjalta toimivien, sosiaalisia näkökohtia painottavien kyläyrittäjien ja liiketaloudellisia tavoitteita noudattavien, muutaman kyläläisen hallitsemien kylällä toimivien yrittäjien välillä.” Kyläyrittäjäys -termi saattaa siis joskus olla synonyymi maaseutuyrittäjyydelle. Tällöin ollaan kuitenkin jo kohtuullisen kaukana koko yhteisöä koskevan toiminnan näkökulmasta.

¹¹⁹ Hyyryläinen & Rannikko 2000, 108

¹²⁰ Laukkanen & Pirinen 2002, 116–117

¹²¹ Sirkkala 1995

Kylä kehittäjänä

Kyläosuuskunnista puhutaan usein myös kehittämisosuuskuntina ja esimerkiksi Pellervon Wuokko-uusosuustoimintarekisterissä¹²² kyläosuuskunnat on luokiteltu kehittämisosuuskunnat -nimikkeeseen alle. Näiden kehittämisosuuskuntien joukossa on kyläosuuskuntia 30 kpl ja toisessa luokassa yleinen, osuuskuntia 15 kpl. Kehittäminen jo itsessään on hyvin laaja termi ja kehittämisosuuskunnaksi voidaan tämän rekisterin perusteella kutsua hyvin monenlaisia osuuskuntia. Se, onko jokin paikallinen osuuskunta todella kehittämisosuuskunta, ei kuitenkaan ole selvää ilman tarkempaa tarkastelua.

Pentti Malisen määritelmän mukaan paikallisesta kehittämisestä puhuttaessa kehitys ymmärretään laajaksi prosessiksi, jossa sosiaaliset, institutionaaliset, asenteelliset ja muut laadulliset tekijät tukevat taloudellisten ja määrällisten päämäärien saavuttamista. Kehitys on yhteisöllinen käsite ja uusi paikallista kehittämistä korostava tekijä on yhteiskunnallinen huoli maaseudun kestävästä kehittämisestä.¹²³

Kehittämisosuuskunnassa yhdistyvät elinolojen kehittämispyrkimykset ja taloudellisen hyvinvoinnin lisääminen, toteaa yhteisötaloutta tutkinut Immonen ja jatkaa, että osuuskunnan avulla luodaan osallistumisen ja vaikuttamisen väline, joka liittyy taloudellisen toiminnan yhteisön kokonaisvaltaiseen kehittämiseen¹²⁴. Näin taloudellinen ja sosiaalinen ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja edellä käsitelty kietoutuneen talouden (embeddedness) käsite nousee kiinnostavaksi.

Kylä osuuskunnan sijaintipaikkana

Joutsiniemi¹²⁵ on gradussaan tarkastellut kyläosuuskuntien menestystekijöitä. Hänen tutkimuksessaan kyläosuuskunnat on käsitelty hyvin laveasti kylällä toimiviksi osuuskunniksi. Tutkimuskohteena on ollut kaksi vesiosuuskuntaa ja yksi laajakaistaosuuskunta. Pellervon uusosuuskuntarekisteriin ei vesiosuuskuntia kuitenkaan ole laitettu ollenkaan. Maaseudun osuuskuntia voidaan siis kutsua hyvinkin monella termillä eri yhteyksissä tarkasteltuna.

Laukkanen ja Pirinen ovat tutkimuksessaan kylien paikallistaloudesta ja yhteistoiminnan kehittämisestä todenneet seuraavaa: ”Osuuskunnan perusluonne vaikuttaa niin käytännön

¹²² Pellervo Seura ry:n uusosuuskuntien yritysrekisteri

¹²³ Malinen 2000, 25, 27

¹²⁴ Immonen 2006, 44

¹²⁵ Joutsiniemi. 2004

toimintaan kuin tavoitteiden asetteluunkin. Haetaanko kylän kehittämistä ihmisten suoran työllistämisen vai yleisimpien ja laajempien kehittämistavoitteiden kautta – joita voidaan yrittää toteuttaa vaikkapa erillisten kehittämishankkeiden muodossa?” Laukkanen ja Pirisen tutkimuksen aineistosta viisi osuuskuntaa luki itsensä nimenomaan työosuuskunnaksi, viisi kehittämisosuuskunnaksi sekä kaksi kehittämishankkeiksi. Kolmastoista osuuskunta oli kaikkea mitä osuuskunta saattaa olla; työ-, kehittämis-, markkinointi- ja hankintaosuuskunta.¹²⁶

Edellä mainituissa esimerkeissä kuvastuu hyvin koko kehittämis- ja kyläosuuskuntatematikan laajuus ja määrittämisen vaikeus. Osuuskunta voi edellä mainittujen esimerkkien valossa olla jopa kehittämishankkeen organisoimismuoto – mutta mitä tällöin tapahtuu hankkeen päättymisen jälkeen? Hankkeella pitäisi kuitenkin olla selkeä alku ja loppu, kun taas osuuskunnan, niin kuin minkä tahansa muun yrityksenkin, perustamiseen ryhdytään yleensä pidemmällä aikajänteellä.

Suomen kylätoimintayhdistyksen eli SYTY:n julkaisussa ”Miten kylät palvelevat?”, ei varsinaisesti määritellä kyläosuuskuntaa, mutta niistä merkittävimminä esimerkkeinä mainitaan mm. vesi- ja jäteasioita hoitavat osuuskunnat¹²⁷. SYTY siis näkee kyläosuuskunnan kylän käytännöllisten toimintojen organisoimisen välineenä, eikä pohdi käsitteen merkitystä sen tarkemmin. Tämä on hieman yllättävää, sillä SYTY:n asema maaseudun kehittämisorganisaatioiden joukossa on kuitenkin vahva. Toisaalta palvelujen tuottamisen näkökulmasta osuuskunta on yksi taho muiden joukossa.

Laukkanen ja Pirinen ovat myös tarkastelleet Pellervo-Seuran luokittelua kehittämisosuuskunnista, kyläosuuskunnista ja muista osuuskunnista ja toteavat tämän jälkeen, että myös valtaosa markkinointi- ja hankintaosuuskunnista toimii maaseudulta käsin, samoin työosuuskunnat. Tutkijat huomauttavatkin syystä, että tavalla tai toisella maaseudun ja omien kyliensä kehittämiseen osallistuvien uusosuuskuntien määrä voidaan laskea pikemmin sadoissa kuin kymmenissä. ”Kuitenkin tärkeämpää kuin löytää jokaiselle oma selkeä lokeronsa, on pyrkiä ymmärtämään niiden tavoitteita ja toimintaa, terminologia on toissijaista”, toteavat Laukkanen ja Pirinen lopuksi.¹²⁸

Terminologia on toki toissijaista, mutta silti tärkeää. Sillä, puhutaanko kyläosuuskunnasta ja osuuskunnasta kylällä voi olla suuri merkitys niin kuulijalle, asiakkaalle kuin osuuskunnan

¹²⁶ Laukkanen & Pirinen 2002, 111

¹²⁷ Suomen kylätoiminta ry

¹²⁸ Laukkanen & Pirinen 2002, 85

jäsenellekin. Koko kylän yhteisen osuuskunnan toimintaan osallistutaan esimerkiksi todennäköisesti mieluummin kuin pienen ryhmän hallinnoiman yrityksen toimintaan. Toisaalta esimerkiksi puhuminen kyläosuuskunnasta saattaa johdattaa osuuskunnassa työskentelemisestä kiinnostuneen kuulijan harhaan, jos taustalta paljastuu vesiosuuskunta joka ei sinällään työllistä ketään kokopäivätoimisesti.

Yhteenvedona voidaan todeta, että erilaisia osuuskuntia maaseudulla ovat ainakin:

- vesi-, laajakaista-, laituri-, tms. osuuskunnat (keskittyvät jonkun tietyn yksittäisen palvelun luomiseen ja ylläpitämiseen kylällä)
- markkinointiosuuskunnat (toiminta-ajatuksena jäsenten tuotteiden markkinointi)
- työosuuskunnat (toiminta-ajatuksena jäsenten työpanoksen välittäminen)
- kehittämisosuuskunta (toimii kokonaisvaltaisesti ja suunnitelmallisesti koko kylän kehittämiseksi sekä liiketoiminnan että yhteisöllisyyden kasvattamisen tasoilla)

- kyläosuuskunta – voi tarkoittaa mitä vain edellä mainituista

Yhden asian osuuskunnat, kuten esimerkiksi vesiosuuskunta tai laituriosuuskunta, eivät ole kyläosuuskuntia tämän määrittelyn mukaan (eivätkä myöskään kehittämisosuuskuntia). Ne ovat osuuskuntia kylällä, kylän alueella ja niihin voi hyvinkin kuulua suurin osa kyläläisistä. Tällainen osuuskunta on toki osaltaan olla kehittämässä kylän elinvoimaa, mutta vain yhdellä sektorilla.

Mikäli osuuskunnan tavoitteissa on enemmän tulevaisuuteen tähtäävä, kehittämisorientoitunut toiminta, on sen kutsuminen kyläosuuskunnaksi tai kehittämisosuuskunnaksi paikallaan. Tällaisiin todellisiin kehittämisosuuskuntiin olisi erittäin mielenkiintoista tutustua laajemminkin. Ritva Sirkkala¹²⁹ on julkaisussa ”Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori” tarkastellut myös kahta kyläosuuskuntaa sekä kahta kyläyhtiötä. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin mahdollista perehtyä vain yhteen osuuskuntaan ja kylään. Haastattelemalla Rämsöön kylän ja osuuskunnan toimijoita pyritään osuustoiminnan rooli tällä kylällä selvittämään. Osuuskunnan nimi on kylä kyläosuuskunta, mutta mitä se oikeastaan tarkoittaa? Onko nimi tietoinen valinta ja mitä sen takana on? Onko Rämsöön osuuskunta kyläosuuskunta, kehittämisosuuskunta vai osuuskunta kylällä?

¹²⁹ Sirkkala 2005

4 Osuuskunnan synty ja toiminta rämsöläisten kertomana

4.1 *Kylätoiminnan vahva perusta*

Koko luku 4 perustuu kuuden osuuskunnan parissa toimivan henkilön haastatteluihin ja niissä saatuihin tietoihin. Tekstissä ei erikseen viitata yksittäisiin haastateltaviin, sillä näin yksittäiset haastateltavat saattaisivat erottua joukosta liian helposti. Muutenkaan yksittäisen haastateltavan lausunnot eivät tässä ole oleellisia, vaan tarkoitus on tarkastella miten ja millaisten asioiden seurauksena osuuskunta on syntynyt ja miten se toimii nimenomaan yhteistyön tuloksena. Suorat lainaukset on merkitty kursiivilla. Ensin taustoitetaan kylän toiminnan laajuutta ja laatua, joka osaltaan taustoittaa myös osuuskunnan perustamisen syitä.

Haastatteluissa tuli selkeästi esiin, että koulurakennus on edelleen elinehto kyläteatterille ja sitä kautta oleellinen koko kylän aktiivisuudelle, sillä suurimmat tulot kyläkerho saa nimenomaan teatterin jokakesäisistä näytöksistä. Koulu on koko toiminnan sydän ja kyläkerho on rakentanut koulun rantaan mm. laiturin, paviljongin ja katsomon. Kesäkioski paviljongissa on työllistänyt yläasteikäisiä ja vähän vanhempiakin kesätöihin kesäteatterin lipunmyyntiin. Samalla työntekijät ovat huolehtineet rannan siivouksesta ja uimakoppien siistinä pitämisestä ja toisaalta pitäneet paikkoja silmällä. Nyt kylä on päässyt kunnan kanssa sopimukseen siitä, että koulun tilojen käyttö on edelleen mahdollista ja sen yhteyteen perustetaan myös rämsöläisten toivoma ryhmäperhepäiväkoti.

Kyläkerhon kokouksissa käy 20–30 henkeä ja jäseniä on liki 100. Tämä on suhteellisen paljon kylän väkimäärään nähden, reilusti yli kolmannes väestöstä. Mukana olevien määrä kertoo osaltaan suuresta sosiaalisen pääoman määrästä kylässä – yhdessä tekeminen nähdään tärkeäksi. Osaltaan yhteenkuuluvaisuuden tunteen rakentumiseen vaikuttaa Kyläkerhon Kylätiedote, joka jaetaan kaikkiin kylän talouksiin, huolimatta kyläkerhon jäsenyydestä.

Kowan Teknolokian Päiväillä® on oma talkooporukka, samoin kyläteatterilla (30–40 henkeä molemmissa). Urheiluseurassa toimii iso joukko rämsöläisiä sekä väkeä myös ympäröivistä kylistä. Pieniä lapsia ja vanhuksia on aktiviteeteissa mukana paljon. Jotkut henkilöt ovat mukana kaikissa yhdistyksissä ja tieto kulkee näin toimijalta ja taholta toiselle vaivattomasti. Ydinporukka on kuitenkin pysynyt pitkään samana ja yksi haastateltava totesikin, että:

”Kun on toimittu niin pitkään niin kaikille on tullut ne omat paikat tekemisissä.”

Toisaalta myös uudet muuttajat otetaan mukaan ja haastateltavien sanoin he ikään kuin sulautuvat jo olemassa olevaan toimintakulttuuriin. Vankan sosiaalisen pääoman luoma suljettu verkosto on siis onnistuttu välttämään ja verkosto on avoinna myös uusille toimijoille ja uusille ideoille. Hyyryläinen toteaa 1994 tekemässään väitöskirjassa, että Rämsöön kylän erittäin aktiivisen yhteistoiminnan keskeinen elementti on luottamus ja yhteishenki¹³⁰. Samaa asiaa haastateltavat painottivat edelleenkin. Seuraava toteamus kuvaa hyvin kylän yhteishenkeä:

”Leuhkoja ollaan mutta terveellä tavalla.”

Punaisena lankana kyläkerhon toiminnassa on ollut jo pitkään se, että tuotoilla tehdään aina myös jotain uutta, vaikka jokavuotisiakin tapahtumia on. Näin toimintaa viedään eteenpäin ja se onkin pikkuhiljaa kasvanut ja kehittynyt.

”Jos jollain on hinku tehdä juttuja, yleensä ne pyritään tekemään – näin pidetään myös innostusta yllä. Ihmisillä on halua luoda uutta ja pitää hauskaa!”

”Ja ne (kaikki merkittävimmät ideat) on vaan älyttömän pienestä letkautuksesta lähtenyt. Teatterin synty liittyy siihen, että päätettiin kokeilla jotakin uutta. Nyt se on laajentunut rantapaviljongiksi asti. Kaikki on lähtenyt aina yllättävän pienestä liikkeelle...”

Kyläkerhon kokouksissa tarkastellaan ideoita yhdessä myös kriittisesti ja mitään ideaa ei tyrmätä heti:

”Ikinä ei voi tietää, mistä tulee hyvä juttu – joku itsestä tolkuttoman hyvältä kuulostava idea ei välttämättä sitten toimikaan ollenkaan.”

”Ei me koskaan niinku naureta niille pähkähulluille ajatuksille vaan mietitää että mitä siinä niinku vois tapahtua... me ollaan niin ennakkoluulottomia.”

¹³⁰ Hyyryläinen 1994

Vapaus ja keskustelevalta luottamuksen ilmapiiri mahdollistaa hullujenkin ideoiden ja sitä kautta luovan yhdessä tekemisen ilmapiirin syntymisen.

”Kyllä tää niin hullua väkee on, että aina innostutaan – täpöillä mukana kaikki.”

Yhdessä innostumisen tulosta on esimerkiksi keväällä 2006 toteutettu yhteisproduktio, Maamoottorisinfonia, hanuristitaiteilija Kimmo Pohjosen kanssa. Haitarilla soitettu taidokas musiikki yhdistettynä kyläläisten käyttämien vanhojen maamoottoreiden ja muiden maaseudun työkalujen ja laitteiden ääniin valaistuksineen kaikkineen, sai Helsingin Sanomien kulttuurisivuilla huikean ylistyksen ja toi Rämsoon kylää maailmankartalle¹³¹.

Kowan Teknologian Päivien® ja kesäteatterin menestyminen ovat mahdollistaneet rahalliset panokset hankkeisiin ja niitä onkin kylällä tehty paljon. Tällä hetkellä Rämsoössä on menossa ”Kylät yhdessä” -hanke, jonka puitteissa Vesilahden kylille ja kylien yhdistyksille on saatu palkattua kyläsihteeri.

”Tää on niinku pienen yrityksen hommaa jo tää meidän kyläyhdistyksen homma. Tuskin tää muuten olisi mahdollista [ilman EU:ta] ... vaikka itse aikanaan EU:ta vastustin.”

”...kun hankkeeseen palkattiin yksi ihminen niin kylältä kysyttiin, että kestääkö kyläläisillä rahkeet, että yksi saa palkkaa siitä työtä. Niin että en oo yhtä pahaa sanaa kuullut siitä. Surutta kehun omaa kylääni, täällä on niinku fiksuja väkeä ja ketkä ei oo niin fiksuja niin ne ei oo sitten mukana – jos semmoisia enää edes onka.”

Tasapaino hankkeiden ja muun yhdessä tekemisen välille on siis löytynyt. Hankeasiat käsitellään tarkemmin enää ainoastaan kyläkerhon johtokunnan kokouksissa ja muut kyläkerhon kokoukset rauhoitetaan ”hankeslangilta”. Tähän käytäntöön päädyttiin aikoinaan kun huomattiin väen vähenevän kyläkerhon yleisissä kokouksissa:

”Kai niitä alkoi kyllästyttää meidän höpinät. Muutettiin kuvioo niin, että johtokunta nousi tärkeempään asemaan ja ne asiat puitiin johtokunnassa.”

¹³¹ Helsingin Sanomat 29.5.2006

”Kyläyhdistyksen kuukausikokouksissa sitten suomenkielellä ne asiat.”

Kyläkerhon johtokunta nauttii kylän luottamusta ja se on valtuutettu päättämään asioista. Tästä luottamuksesta kertoo hyvin toteamus kyläkerhon johtokunnan uusien ihmisten valinnasta:

”Harvemmin kukaan hinkuaa johtokuntaan”,

Hanketoimintaan suhtaudutaan kylässä positiivisesti ja eräs haastateltava tuomasikin hankerahoituksen tulosta näin;

”Ei mun mielestä ole ainakaan huonontanut (yhdessä tekemisen henkeä)... on voinut piristääkin sillain että on saanut vähän apuja tähän touhuun että en mää ainakaan näe negatiivisena sitä että aika paljon se on mahdollistanut... tietynlainen investointi hankekin on ollut ja se taas mahdollistaa muun lisähyvän aikaan saamisen ja aktivoi muita ihmisiä.”

Hankkeet on Rämsöössä pyritty pitämään nimenomaan ihmisten tekemisenä, ei seinien rakentamisena. Talkootyöstä hankkeiden osarahoituksessa on nyttemmin luovuttu. Talkootuntien kirjaaminen koettiin raskaaksi ja yhteishenkeä heikentäväksi:

”Talkoiden kirjaamisessa oli pieniä ongelmia... tunnollisimmat kokivat, että on liikaa hommaa”.

Koska kyläkerholla on varallisuutta menestyvien vuotuisten tapahtumien ansioista, ei talkoita hankerahoituksen osana ole välttämättä tarpeen tehdä. Hankkeet eivät muodosta itsetarkoitusta, vaan palvelevat ”työrukkasena” ja mahdollistavat ihmisten palkkaamisen toimimaan ja tekemään asioita kylän hyväksi ja sitä kautta kehittämään yhteisöään.

4.2 Osuuskunnan alku – yhteistä yritystä perustamassa

Rämsöön kyläkerhon aktiviteetit alkoivat pikkuhiljaa laajeta 1990-luvulla kesäteatterin ja Kowan Teknologian Päivien® yleisömenestyksien johdosta. Haastateltavien kertoman mukaan Kyläkerhossa ajateltiin, että myös verottaja saattaa kiinnostua näistä rahaa tuottavista toiminnoista.

Yleishyödyllisenä yhdistyksenä kyläkerho ei ole verovelvollinen, muttei sen myöskään kuulu tehdä merkittävää voittoa toimillaan. Kertyneet tulot tulisi käyttää suoraan oman toiminnan kehittämiseen. Näin toki tehtiinkin ja tehdään edelleen, mutta asia nähtiin silti tärkeäksi selvittää. Verottajalta oli haettu ennakkopäätös, jonka mukaan kyläkerhon toiminta ei ole verotettavaa tuloa, mutta koska yhdessä tuumattiin, että ”verottajasta ei koskaan tiedä”, asia päätettiin selvittää perusteellisesti.

Kyläkerholla oli myös monia muita toimintoja, kuten erilaisten kahvitusten ja ruokailujen järjestämistä ja kirkkovenesoutua ja näitä varten oli tarve löytää jokin tarkoituksenmukaisempi toteuttamisratkaisu. Kuten eräs haastateltava totesi, kyläkerhon piti keskittyä olennaiseen, aivan kuten yrity maailmassakin.

Sopivaa ratkaisua pohdittiin useassa kyläkerhon kokouksessa, ja jossain vaiheessa myös osuuskunnan perustaminen tuli puheisiin mukaan. Muitakin ratkaisuja kuten osakeyhtiötä tai kylän yhdistysten yhdistämistä pohdittiin, mutta haastateltavien mukaan kaikki näkivät lopulta osuuskunnan parhaaksi vaihtoehdoksi mm. sen demokraattisuuden ja tasapuolisuuden takia. Kylän erilaisten yhdistysten ominaislaatuudesta haluttiin pitää kiinni ja tarjota näin mahdollisimman monipuolinen harrastuspohja ihmisille. Perustamalla juuri osuuskuntamuotoinen yritys, saatiin varmistettua, ettei kukaan pysty kaappaamaan kylän omaa yritystä. Koska osuuskunnan omistusosuudet jakautuvat jäsen/ääni, on omistus aina jakautunut kaikkien jäsenten kesken. Näin tasaveroiseen yritysmuotoon kaikilla kyläläisillä olisi mahdollisuus tulla mukaan kun jäsenmaksukin pidettiin pienenä.

Lisäksi koska kyläkerhon omaisuus (esim. kahvikalusto ja kirkkovene) olisivat tarpeen myös uuden yrityksen käytössä, haluttiin varmistaa että niiden käyttö onnistuisi tulevaisuudessakin luottamukseen perustuen, ilman maksuja. Päätösvallan säilyttäminen kylällä nähtiin näin erittäin tärkeäksi ja kuten yksi haastateltava totesikin;

”Kun on tämmöisiä etuja, niin niitä ei sitten niin kuin voi antaa muitten hallintaan.”

Haastateltavat eivät varsinaisesti muistaneet, kuka oli keksinyt osuuskunta ajatuksen ensimmäisen kerran. 1990-luvun aikana uusosuuskuntia perustettiin paljon ja tämä oli ehkä myös kiirinyt kyläläisten korviin, haastatteluissa muisteltiin. Maaseudulla osuustoiminnalla on pitkät perinteet, joten siellä kasvaneille se ei ollut ollenkaan vieras ajatus, joskaan mitään sen syvempiä

(osuustoiminnallisia) ideologisia syitä ei perustamisen taustalla ollut. Nuoremmille osuuskunta saattoikin olla uusi ja tuntematon yrittämisen muoto, muutama haastateltava arvioi.

Yhteensä osuuskunnan perustamisprosessi kesti noin vuoden. Apua saatiin Tampereen Seudun Osuustoimintakeskuksesta, josta käytiin paikan päällä pitämässä neuvontatilaisuus kylänvintillä sekä annettiin materiaalia ja apua mm. sääntöjen laadinnassa. Osuuskunnan nimeäminen kyläosuuskunnaksi mietitytti hieman, mutta kyläläiset näkivät nimeämisen erittäin tärkeäksi eivätkä luopuneet siitä – nimellä haluttiin korostaa osuuskunnan paikkasidonnaisuutta ja sitä, että se on *rämsöläisten* osuuskunta. Näin nimi sai pysyä.

Kyläosuuskunnan perustamisen jälkeen kyläkerho alkoi ostaa kahvitus- ja ravintolapalvelut osuuskunnalta ja näin verojenmaksukin hoitui oikeaa reittiä. Kuten yksi haastateltavakin totesi,

”Ei ruokapalvelu ole aatteellisen yhdistyksen hommaa.”

Toinen vielä tärkeämpi aspekti oli, että nyt ruokien tekijät saivat palkkaa tekemisistään ja tekijä töille löytyi helpommin. Aiemmin kaikki tehtiin talkootöinä kyläkerholle. Talkootyötä tehdään edelleenkin paljon, joten on kohtuullista että tekijät saavat edes joistain ponnistuksistaan korvauksen. Näin on löydetty yksi keino turvata talkoolaisten jaksaminen kyläyhdistyksen muissa toiminnoissa. Vieraanvaraisuus on nähty kylällä erittäin tärkeänä ja näin kahvit (tilaamalla kahvitus osuuskunnalta) voidaan jatkossakin tarjota kaikille, jotka tulevat kylään visiitille esimerkiksi tutustumaan kylätoimintaan, juhlatiloihin vuokrattavaan seurantaloon tai esimerkiksi asunto- ja tonttitarjontaan.

Osuuskunnan perustamisen aikaan (vuosina 1998–1999) kylällä oli myös henkilöitä, jotka olivat halukkaita tekemään keikkaluonteista työtä silloin tällöin (mm. kotiäitejä), joten osuuskunta oli näille henkilöille mieluinen mahdollisuus lisäansioihin. Heidän olemassaolonsa vauhditti osaltaan osuuskunnan perustamista. Laajempanakin tausta-ajatuksena oli, että kyläläiset ja myös mökkiläiset voisivat ostaa toinen toisiltaan työtä ja palveluita. Osuuskunnan sääntöihin sen toimiala muotoiltiin mahdollisimman laajaksi, jotta tulevaisuudessa mahdollisuudet tehdä erilaisia asioita osuuskunnan kautta olisivat hyvät ilman, että osuuskunnan sääntöjä tarvitsisi erikseen muuttaa.

Rämsöön kyläosuuskunnan toimiala on sääntöjen 2 § mukaan:

Osuuskunnan tarkoituksena ja toimialana on harjoittaa taloudellista toimintaa ensisijaisesti osuuskunnan jäsenten työllistämiseksi ja elinkeinojen sekä talouden tukemiseksi seuraavin palveluin:

1. Toimisto-, kirjanpito-, tilintarkastus-, ym. tilitoimisto- ja yrityspalvelut sekä atk-palvelut.
2. Sähkö-, puhelin-, tietotekniikka- ja elektroniikka-asennus- ja huoltopalvelut.
3. Uudis- ja korjausrakennus-, isännöinti-, kiinteistönhuolto-, rakennus-suunnittelu-, ja muut palvelut.
4. Maisemanhoito-, suunnittelu- ja toteutuspalvelut, metsänraivaus sekä muut metsäalan palvelut.
5. Sosiaali- ja terveydenhuolto- ja hoivapalvelut sekä niihin liittyvät yksilölliset ja monipuoliset suunnittelu-, toteutus- ja projektipalvelut.
6. Ravintola-, suurtalous-, pito- ym. ravitsemusalan palvelut sekä kioski- ja majoituspalvelut.
7. Pien- ja kotitalouskoneiden korjauspalvelut.
8. Ajoneuvo-, työkoneasennus- ja erilaiset metallialan palvelut.
9. Louhinta- ja maanrakennusalan työt sekä valvontapalvelut.
10. Video- ja valokuvausalan palvelut.
11. Viihdealan ohjelmapalvelut.
12. Postinjakeluun ja lajitteluun liittyvät palvelut, sekä muut kuljetusalan palvelut.
13. Liikealan palvelut.
14. Maatalousalaan liittyvät palvelut.
15. Yritysten ympäristön ja jätehuollon suunnittelu- ja toteutuspalvelut.
16. Luontomatkailu-, kilpaurheilu-, eräopas- ja niihin liittyvät väline- ja laitevuokrauspalvelu.
17. Valmistavan teollisuuden alihankintapalvelut.
18. Toimihenkilöiden työnvälitys- ja työvoiman vuokrauspalvelut erilaisiin tehtäviin.
19. Koulu- ja opetuspalvelut.
20. Kaikkiin edellä mainittuihin aloihin liittyvä tuotteiden valmistus.
21. Kaikkiin edellä mainittuihin tehtäviin liittyvä koulutus-, opetus-, konsultointi- sekä julkaisutoiminta.
22. Kaikkien edellä mainittujen alojen hankinta, osto ja myyntitehtävät sekä tuonti- ja vientitehtävät ja edustukset, agentuurit sekä markkinointitehtävät.

Osuuskunta voi harjoittaa kiinteistöjen, koneiden ja laitteiden vuokraustoimintaa. Osuuskunnan palveluja voivat käyttää myös ei-jäsenet hallituksen päätöksellä. Osuuskunta voi ostaa ja omistaa kiinteistöjä ja arvopapereita ja käydä niillä kauppaa.¹³²

Osuuskunnan toimiala kattaa liki kaiken mahdollisen ja tämä on myös tietoisien yhteisten harkinnan tulosta. Kyläyhdistyksessä käytiin myös läpi koko kylän ihmiset ja mietittiin, minkä alan osaajia kylällä on. Näin pyrittiin varmistamaan, että jokaisella kyläläisellä olisi mahdollisuus halutessaan tulla tekemään töitä osuuskunnan kautta.

Kun osuuskunta oli päätetty kyläkerhon kokouksessa perustaa, perustamiskokoukseen kutsuttiin kaikki halukkaat Kylätiedotteen välityksellä. Perustaviksi jäseniksi tuli parinkymmenen yksityisen henkilön lisäksi yhdistysjäseninä Kyläkerho, Urheiluseura sekä Wanhan Teknologian kerho. Koska perustamisesta oli keskusteltu yhdessä liki vuoden ajan, oli ihmiset helppo lopulta saada mukaan osuuskuntaan ja yhdessä tekemisen perinne näytti tässäkin asiassa voimansa.

Osuuskunnan perustamisen taustalla on siis moninaisia seikkoja. Kysyttäessä suoraan haastateltavilta, ”Onko osuuskunta tuonut mukanaan enemmän puhetta rahasta, vai loiko puhe rahasta kylälle osuuskunnan?”, vastaukset olivat hyvin yhteneviä.

”Em mää usko että se oli niinkään se raha vaan se talkootyön määrä.”

”Ennenminkin me tehdään tässä talkoomielellä ja osuuskunta saa siitä sitten niinku lisää pääomaa. Että sekin on melkein niin kuin talkootyökanava että ei se ole mikään ansiomielessä tehtävä kanava.”

Osuuskuntaa ei luonut puhe rahasta vaan *työnteosta*. Pohdinta osuuskunnasta lähti siis alkuun nimenomaan kyläyhdistyksen töiden uudelleenorganisoinnin tarpeesta, ei lisäansioiden toivosta. Vieläkään kaikki eivät ota osuuskunnan maksamaa palkkaa edes itselleen, vaan se laitetaan kartuttamaan yhteistä hyvää.

¹³² Ote Rämsöön kyläosuuskunnan säännöistä, 2 §

YHTEENVETOLAATIKKO 1. Miksi osuuskunta kylälle?

- Yhdistyksen ja yrityksen erilaiset verottamiskäytännöt ja niiden muutoksiin varautuminen
- Talkootyön määrän kasvu ja sen aiheuttaman taakan vähentäminen
- Kyläläisten motivointi ja yhdessä tekemisen ilon säilyttäminen eriyttämällä töitä, joista voi myös maksaa palkkaa
- Kyläläisille mahdollisuus tienata lisäansioita
- Mahdollisuus luoda uusia työpaikkoja kylälle
- Reservi tulevaisuutta varten – hyvä olla olemassa, jos joku keksii jotain
- Demokraattinen päätöksentekomalli varmistaa yrityksen pysymisen kyläläisten käsissä
- Osuuskunta nimenomaan *kyläosuuskunta* – kylällä ja kyläläisiä varten

4.3 *Osuuskunnan toiminta tällä hetkellä*

Kyläkerhon ja -osuuskunnan yhteistoiminta on hyvin tiivistä ja samat ihmiset toimivat molemmissa. Osuuskunnan töiksi erotetaan selkeät tilaustyöt ja kaikki muu on kyläkerhon toimintaa niin kuin ennen osuuskuntaakin. Tehtävänjaon hahmottaminen kyläkerhon ja osuuskunnan välillä ei tuota ongelmia niille, jotka ovat kiinteästi toiminnassa mukana. Tieto ihmisten välillä kulkee hyvin ja päätöksenteko sujuu luontevasti. Ainoastaan ne kyläläiset, jotka eivät ole mukana missään aktiviteeteissa, eivät ehkä tiedä eroa näiden kahden toimijan välillä, arveli yksi haastatelluista.

Osuuskunnan perustamisen jälkeen kyläkerhon tehtävienjako on järkeistynyt ja tekijät töille löytyvät helpommin kuin talkooaikana. Kyläkerhon ja -osuuskunnan työt pidetään selvästi erillään, sillä kuten eräs haastateltava totesi:

”Tosi selkeätä pitää kaikki olla, että kun ainahan voi mitä tahansa tarkastuksia tulla, että kaikki pitää olla sentilleen viimesen päälle selvästi ja selkeesti”.

Osuuskunnassa on tehnyt töitä 5-6 henkeä, muutama aktiivisemmin. Osuuskunnan puheenjohtaja hoitaa tehtävien jaon ja hänen kauttaan kulkevat myös kyselyt mahdollisista töistä. Työtilaisuudet

otetaan vastaan vasta, kun on ensin selvitetty, löytyykö tekijöitä. Palkanmaksusta ei kateutta ole syntynyt:

”Kaikki jotka on mukana, niin niillä kyllä riittää itsetuntoo ja yhteisöllisyyttä ja ymmärrystä, että jos joku tekee osuuskunnan piikkiin jotain ja saa siitä palkan niin se sille suodaan.”

Kylällä vallitsee nyt sikäli harvinainen tilanne, että esimerkiksi siivoustyölle olisi kysyntää, muttei tekijää, sillä kaikki osuuskunnan jäsenet ovat tällä hetkellä työllistyneenä muualla. Muille työtehtäville (esim. mökkitalakkari) ei juuri ole ollut kysyntää ja joku haastateltava syyksi tähän arveli ihmisten mielikuvan palveluiden kalleudesta.

Osuuskunnan palveluita on markkinoitu siis Kylätiedotteessa, mutta ei muualla. Uusia jäseniä osuuskunta ottaa mieluusti ja Kylätiedotteessa onkin ilmoitettu liittymismahdollisuudesta uusille jäsenille viimeksi kesällä 2006. Kyselyitä kiinnostuneilta ei kuitenkaan ollut tullut (kuukauden sisällä tiedotteen jakamisesta) ja eräs haastateltava arvelikin, että ehkä osuuskunnan toiminnasta ja käytännöistä ei tiedetä tarpeeksi. Toisaalta myös palveluiden osto tai tilaaminen osuuskunnalta on ollut vähäistä, joten uuden jäsenen pitäisi tuoda myös työt tullessaan.

”Ajateltiin, että löytyy kylätiedotteen perusteella jotain teiden auraamista, mökkitalkkaritoimintaa tms. Mutta ne kumminkin aika paljon menee naapuriavun kautta. Tai mökkiläiset käy niin useasti ettei tarvitse apua.”

Muutama jäsen sen sijaan on eronnut muutettuaan pois kylältä. Tämäkin seikka korostaa nimenomaan osuuskunnan paikallisuutta ja osuuskunnan jäsenten sitoutumista osuuskuntaansa ja kyläänsä. Toisaalta koska uusiakaan jäseniä ei ole tullut, on osuuskunnan toiminta vaarassa jäädä vain sisäpiirin toiminnaksi. Selkeä tiedottaminen olisi siis tulevaisuudessa entistä tärkeämpää, mikäli toimintaa halutaan pitää yllä.

Osuuskunnalla ei ole omaa toimistoa, eikä se näy kylällä ulkoisesti fyysisesti millään muullakaan tavalla. Osuuskunnasta mainitaan ainoastaan Rämsöön kylän internet-sivuilla ja kyläsihteeri vastaa osuuskuntaa koskeviin tiedusteluihin ja välittää työpyynnöt edelleen osuuskunnan puheenjohtajalle. Osuuskunta on tietoisesti pyrkinyt pitämään matalaa profiilia, sillä se on tällä hetkellä vain väline kyläkerholle. Ilman kyläkerhoa ei olisi osuuskuntaa, painotti monikin haastateltavista. Kyläkerho on siis osuuskunnan sosiaalinen tila ja osuuskunta toimii ainoastaan kyläkerhon kautta.

YHTEENVETOLAATIKKO 2. Mitä hyötyä osuuskunnan toiminnasta on tällä hetkellä kylällä?

- On helpompi saada joku tekemään, kun työstä voi maksaa korvauksen eikä kaikkea tarvitse tehdä talkoilla
- On varauduttu verottajaa varten – yleishyödyllinen yhdistys ei voi tuottaa voittoa, mutta osuuskunta voi
- Osuuskunta valmiina odottamassa, jos maailma muuttuu tai joku keksii hyvän liikeidean tai tarvitsee kanavan töiden tekemiselle

4.4 *Osuuskunnan tulevaisuus täynnä mahdollisuuksia*

Haastateltavien näkemykset osuuskunnan tulevaisuudesta vaihtelivat jonkin verran. Joku oli tyytyväinen osuuskunnan toimintaa juuri sellaisena kuin se on nyt kun taas useat haastateltavat pohdiskelivat sitä, miksi se on nyt ikään kuin vajaakäytöllä. Edellä joitakin näistä syistä onkin jo käyty läpi. Oleellista on osuuskunnan ja kyläkerhon aktiivien vähäiset aikaresurssit. Toisaalta osuuskuntaa ei ehkä osata hyödyntää maksimaalisesti ja kuten sanottu, se ikään kuin odottaa reservissä parempia aikoja.

”Jos vaan löytyy innokkaita ihmisiä, joilla on innostusta ja aikaa tehdä. Ihmisillä ei nyt ole tarvetta luoda itselleen työpaikkaa.”

”Että ehkä ois parempi jos joku alkais kylällä alottaa osuuskunnassa ja jatkaisi sitten yrittäjänä. Että voisi ensin kokeilla että riittääkö sitä työtä.”

Kyliä tulevaisuudesta keskusteltaessa erilaisten palvelujen tuotanto nimenomaan kylätasolla on ollut esillä jo jonkin aikaa ja osuuskuntia on esitetty yhdeksi ratkaisuksi tähän palvelutuotantoon¹³³. Haastateltavien mielipiteet tästä vaihtelivat kuitenkin paljon. Osa näki aivan mahdollisena järjestää osuuskunnan kautta jollekin kyläläiselle kokopäivätoiminen työpaikka kylällä palvelu- tai hoiva-

¹³³ esim. SENET- Palvelua ja työtä yhteisötalouden verkostoilla -hanke (<http://www.mtkk.helsinki.fi/senet/>)

alalta. Toisaalta todettiin, että ei ole kyläyhdistyksen tai kyläosuuskunnan tehtävä alkuunkaan edes alkaa organisoida palveluja.

”Vaikka sosiaali- ja hoivatöitä yritetään kovasti lykätä kolmannelle sektorille, niin tämmöinen perinteinen kyläyhdistys mikä meilläkin on niin se ei ole mikään oikea foorumi tehdä niitä. Kyllä se pitää sitten olla niitä muita yhdistyksiä, joilla ei ole niin kuin niitä muita tehtäviä. Meillä on siis niin paljon, ettei me ihan voida ihan kaikkee ottaa.”

”...se (palvelujen tuotanto) ehkä semmoisella kylällä joka ei pyöritä näin paljon kaikkia tapahtumia ja kulttuurihommia.. Ne joilla on vaan semmoista kivaa yhdessäoloo ja muuta niin se sopii semmoisiin kuvioihin, joka ei pyöritä isoja rahoja...Meillä on tää kulttuuripuoli niin korostunut.”

Pieni kylä ei ole riittävän suuri alue yrittäjälle eikä kylällä ole tällä hetkellä myöskään tekijöitä tai asiakkaita. Toisaalta taas monen kylän yhdistäminen yrityksen toimikenttään alkaa kasvaa liian suureksi alueeksi välimatkoiltaan. Lisäksi jos kylätoiminnan puitteissa aletaan toimia kovin ”yritysmäisesti”, alkavat demokratia ja yhteisöllisyys välittömästi kärsiä, todettiin haastatteluissa. Tässä törmätään myös osuustoiminnan perinteisiin haasteisiin päätöksenteon hitaudessa ja pääoman puutteessa. Eräs haastateltava myös muistutti, että kylätoiminnassa on vaalit joka päivä, eikä kyläyhdistyksen puheenjohtaja ainakaan voi alkaa toimia yritysjohtajana. Jos osuuskunnan toimintaa haluttaisiin kovasti laajentaa, olisi päätoiminen vetäjä tarpeen. Toinen haastateltava taas painotti, että jos ammattitaitoa ja intoa löytyy, niin yrittäminen onnistuu aina.

Lisäksi kyläkerhon toimintaan ja talkoisiin kuuluu edelleenkin suurin osa aktiivien ajasta, joten lisätoimeksiannot eivät kiinnosta. Toisaalta kylällä saattaa olla myös sellaisia asukkaita, jotka eivät ole kyläkerhon toiminnassa mukana ja näin ollen eivät ole kuulleet osuuskunnastakaan. Ihmisten työtilanteet voivat myös vaihtua ja kylälle tulee koko ajan uusia asukkaita. Heidän pitää vain löytää mukaan kyläkerhon ja osuuskunnan toimintaan.

Kyläkerhon puheenjohtaja totesi, että vaikka osuuskunnan pyörittäminen nykyisellään saattaa tuntua tylsältä, niin tulevaisuudesta ei tiedä – reserviä tarvitaan. Kyläkerhon toimintafilosofiaan kuuluu myös se, että joka asiassa pyritään miettimään myös pahin mahdollinen vaihtoehto. Jos

kyläyhdistys esimerkiksi ajautuisi pahoihin riitoihin ja toiminta jouduttaisiin lopettamaan, voisi osuuskunta nousta vahvempaan asemaan toimintakanavaksi toimintaa haluaville.

Tiivistetysti kyläseuran puheenjohtaja totesi lopuksi, että osuuskunnan rooli kylällä on pienehkö mutta ratkaisevan tärkeä. Muuten pienet asiat (esim. kahvitukset) eivät tulisi tehtyä ja niiden jakaminen talkoovoimin tehtäviksi voisi näin syödä pohjaa hyvältä yhteishengeltä ja väsyttää ihmisiä turhaan.

Kyläkoulun lopettamisen yhteydessä ilmaan oli myös heitetty ajatus osuuskunnan pyörittämästä kyläkoulusta. Tämä jäi kuitenkin vain heitoksi, ehkä askel olisi ollut liian suuri ja vienyt liiaksi resursseja, aivan kuten edellä oli ajateltu liiallisten talkoidenkin tekemisestä. Seuraavassa laatikossa on hahmoteltu osuuskunnan tulevaisuutta sekä haastattelujen pohjalta, että tutkimuksen tekijän omien pohdintojen kautta.

YHTEENVETOLAATIKKO 3. Kyläosuuskunnan tulevaisuus – ideoita ilmassa

- Osuuskunta markkinointivälineenä - kyläläisten taidot ja osaaminen tarjolle
- Osuuskunta yksittäisten työntekijöiden laskutuskanava
- Osuuskunta hankkeiden pyörittäjänä
- Osuuskunta palveluntuottajana kunnalle
- Siivous- ja mökkitalkkaripalveluja kesäasukkaille osuuskunnan kautta
- Osuuskunnasta yrittäjäyrysharjoittelupaikka kylän nuorille
- Osuuskunta yhteishankintojen tekijänä
- Osuuskunta tapahtumien tuottajana
- Osuuskunta kyläkoulun haltijana
- Ja niin edelleen - mitä ikinä kylässä keksitään!

5 Kowan teknolokian ja innostuvien ihmisten kylä

5.1 *Rohkeita päätöksiä ja liikelakeja*

Aidosti luova toiminta vaatii ajoittain tavoitteiden kyseenalaistamista ja uusimista¹³⁴. Tämän ymmärtämisestä kertoo esimerkiksi rohkea päätös pistää Rämsöön kylän kuuluisaksi tehneet Kowan Teknolokian Päivät® toistaiseksi tauolle. Joka vuosi kasvanutta tapahtumaa oli pyöritetty talkoovoimin jo toista vuosikymmentä kunnes jo vuoden 2005 kesän aikana virisi ajatus päivien pistämisestä ”jäähyllä”. Syyksi mainittiin haastatteluissa mm. yhdessä tekemisen ilon katoaminen. Hyyryläisen käyttämä Klaus Weckrothin termi ”häkkiin suljettu luovuus” selittää tätä rohkeata päätöstä hyvin. Innovatiivinen toiminta muuttuu häkkiin suljetuksi luovuudeksi silloin, kun ihmisten yhdessä tekemisestä katoaa mielekkyys ja ilo¹³⁵.

Rämsööläinen yhteishenki koostuu kyläläisten kokemusten perusteella pienistä osasista, mikä tuli hyvin esiin myös tämän tutkimuksen haastatteluissa. Esimerkiksi tekemisen ilon merkitystä korostettiin ja Rämsöön kylän liikelaeissakin (ks. kappale 1.2) varoitetaan tekemästä liikaa töitä. Vaikuttaa sitä että liikelait on todellakin kokemuksen kautta sisäistetty ja ne ohjaavat toimintaa kylällä. Niistä on tullut osa kylän toiminnan kollektiivista muistia.

Rämsööläiset liikelait ja osuustoiminnan arvot (ks. luku 2.4) ovat hyvin samankaltaisia. Missä tahansa yhteistoiminnassa, olipa kyse kylätoiminnasta tai osuustoiminnasta tai muusta yhdessä toimimisesta, pätevät loppujen lopuksi samat lainalaisuudet. Liikelait kuvaavat hyvin mm. luottamuksen ja yhteishengen rakentamista ja sisältävät näkökulmia ainakin oikeudenmukaisuuteen, demokratiaan ja tasa-arvoon. Toiseksi viimeisen liikelain mukaan kyläkerho on vain väline hoitaa asioita, ei itseisarvo. Samanlainen käytännöllinen työrukkanen-ajattelumalli pätee kyläosuuskuntaankin – sillä ei ole itsenäistä asemaa vaan se palvelee kyläkerhoa. Mitään siis ei tehdä organisoitumisen itsensä vuoksi.

¹³⁴ Hyyryläinen & Rannikko 2000, 197

¹³⁵ emt., 196

5.2 *Osuuskunta kylässä työrukkasena*

Vastaus tutkimuskysymykseen, mikä on osuuskuntamuotoisen toiminnan rooli kylätoiminnassa, on siis Rämsöön tapauksessa haastateltujen kyläläisten sanoin työrukkanen. Tärkeintä on yhdessä tekeminen – eivät rakenteet. Ehkä hieman yllättävää oli, ettei osuuskunnan kautta toteuteta läheskään kaikkia kyläkerhon tapahtumia vieläkään. Kyläkerhon perinteiset suuret tapahtumat, teatteri ja Kowan Teknolokian Päivät® pyöritetään edelleen kyläkerhon kautta talkoita tehden. Innokkaita tekijöitä riittää ja saavutetut tulot käytetään seuraavan vuoden toimintaan. Kyläyhteisö siis toimii edelleen pääasiassa vapaaehtois pohjalta ja osuuskunnan tehtäviksi on valikoitunut ainoastaan joitakin lyhytkestoisia toimintoja, kuten kahvituksia tai ruokailuja. Tämä kertoo nimenomaan kyläläisten sitoutumisesta yhdessä tekemiseen.

Tämän tapaustutkimuksen perusteella voi sanoa, että erilaiset organisoitumismuodot ovat selkiyttäneet toimintaa kylällä. Osuuskunta antaa kanavan liiketoiminnan harjoittamiseen ja palkan maksuun ja yhdistykset taas yhteisten asioiden ajamiseen ja tekemiseen. Yhteishenki on liikkeellepaneva voima ja se toteutuu lukuisien erilaisten organisaatiomuotojen kautta.

Osuuskunnan vaikutukset kyläyhteisöön nähtiin pelkästään positiivisiksi. Kylällä on hyvin aktiivinen ilmapiiri ja suuri osa kyläläisiä on tavalla tai toisella mukana kylän yhdistystoiminnassa tai ainakin tietävät mitä kylällä tapahtuu. Kyläosuuskunnan perustaminen yhdistysten rinnalle on ollut tämän tutkimuksen mukaan perusteltu ratkaisu, joskaan sen koko potentiaalia ei vielä ole otettu käyttöön. Tähän saattaa olla syynä mm. varovaisuus ja perinteet – yhdessä on tehty talkoita niin kauan, että tekemisen luonteen yritysmäisemmäksi muuttamiseen on suuri kynnys eikä mitään haluta tehdä hätiköiden.

Rämsöön kyläkerhoa luonnehtii kokonaisuudessaankin nimenomaan suunnitelmallisuus ja pitkänäköisyys. Toiminta on monelta osin vakiintunutta, mutta uusille ideoille ja hulluttelullekin on aina sijaa. Yhteydet muihin kylää ympäröivien alueiden toimijoihin ovat hyvät, mutta toisaalta kylä on hyvin itsenäinen ja tunnetaan jopa sijaintikuntaansa Vesilahtea paremmin esimerkiksi Kowan Teknolokian Päivien® vieraiden keskuudessa.

Osuuskunta kylässä

Rämsöön kylän osuuskunta toimii käytännöllisenä liiketoiminnan teon välineenä kyläkerholle, mutta on alisteinen sille. Toisaalta myös kyläkerho on vain toiminnan välinen, ei itseisarvo. Erittäin tärkeä päätös oli osuuskunnan nimeäminen nimenomaan *kyläosuuskunnaksi*. Näin vahvistettiin kyläläisten yhteistä identiteettiä ja kaikkien mahdollisuutta tulla mukaan myös osuuskunnan toimintaan. Sekä osuuskunta, että kyläkerho ovat avoinna kaikille mukaan haluaville. Osuuskunta on koko kylän osuuskunta, ei vain joidenkin kyläläisten liiketoiminnan harjoittamiseen perustettu yritys.

Kylä voidaan nähdä myös sosiaalisena representaationa, jota kyläläiset ja muut ihmiset tuottavat. Näin kieli nähdään osana itse todellisuutta, todellisuuden rakentamista¹³⁶. Tällaisesta konstruktivistisesta näkökulmasta kylän tulevaisuus rakentuu tiettyyn pisteeseen asti ihmisten puheissa – usko tulevaisuuteen luo myös tulevaisuutta. Kylä on paljolti riippuvainen yhteiskunnassa vallitsevista olosuhteista, mutta tulevaisuuteen suuntautuneiden katseiden, puheiden ja merkitysten luomisen avulla kylä voi myös päästä tässä kehityksessä ns. aallon harjalle – itse vaikuttamaan tulevaisuuteensa ja elinmahdollisuuksiinsa. Retoriikan merkitystä ei siis voi vähätellä ja tästä syystä osuuskunnan on perusteltua olla nimeltään *kyläosuuskunta*.

Osuuskunta kylätoiminnassa

Mitä sitten voidaan sanoa yleisesti osuustoiminnasta kylätoiminnassa? Tämän tapauksen perusteella ei voida lähteä tekemään yleistyksiä, mutta selvää on, että kaikki organisoitumismuodot pitää räätälöidä paikallisen yhteisön tarpeeseen. Ratkaisun pitää olla yhteisymmärryksessä tehdyn päätöksen tulos. Selkeän tarkoituksen määrittelemisen selventää kaikille mistä on kysymys ja millaisia mahdollisuuksia ja toisaalta velvollisuuksia uusi organisoitumismuoto yhteisön jäsenille antaa. Liikoja ei kannata luvata, sillä osuuskunnan toiminta, niin kuin kaikki muukin yhteistoiminta, vaatii aktiivisia ihmisiä.

Kokonaisuudessaan kylätoimintaa ei voi yhtiöittää ja varsinaisen kylätoiminnan perusdynamiikan kannalta yhtiöillä ja osuuskunnilla on välineellinen asema. Yhteishengeltään hiipuvaa kylätoimintaa ei yhtiöittämälläkään saada nousuun, toteaa Hyyryläinen.¹³⁷ Tämä todentuu myös Rämsöön tapauksessa, ja osuuskunnan välineellinen rooli on siellä selkeästi tunnustettu.

¹³⁶ esim. Häkli 1999, 135 ja Eskola & Suoranta 2001, 194

¹³⁷ Hyyryläinen 1994, 91

Termit kyläosuuskunta ja kehittämisosuuskunta ovat sotkeutuneet toisiinsa sitkeästi (ks. luku 3), eikä niitä tässäkään tutkimuksessa saada erotettua. Kehittäminen ja kehitys voidaan ymmärtää hyvinkin laajasti paikallisen edun edistämiseksi. Voidaan myös kysyä, onko maaseudun niukkenevien resurssien tilanteessa jo olemassa olevan säilyttäminen kehitystä? Rämsöön tapauksessa kylän kehittämistoiminnasta vastaa edelleen kyläkerho.

5.3 Kietoutuneet sosiaalinen ja taloudellinen Rämsöössä

Kuten jo aiemmin on todettu, sosiaalinen pääoma on tärkeää muutoksen paikallisessa hallinnassa¹³⁸. Lehto on jakanut sosiaalisen pääoma eri ilmenemismuotoihin hanketoiminnassa seuraavasti: sosiaalinen pääoma voi toimia varantona joka on syntynyt vuosien saatossa, sosiaalisesta pääomasta pitää kantaa hyvää huolta ja sen kartuttaminen tuottaa lisäarvoa, jonka vuoksi kannattaa osallistua tavoitteelliseen yhteistoimintaan.¹³⁹

Rämsöössä sosiaalinen pääoma on rakentunut vuosien yhteistoiminnan aikana ja siitä kertoo mm. haastateltavien kuvaileman kyläkerhon kokousten avoin, salliva, ja innostava ilmapiiri. Jatkuva uuden ideointi ja yhteisön vilpitön tuki niille tukevat sosiaalisen pääoman uudistumista, samoin uusien ihmisten mukaan ottaminen toimintaan. Rämsöössä ei siis ainoastaan ole onnistuttu luomaan sosiaalista pääomaa vaan myös ylläpitämään ja uusintamaan sitä. Näin se toimii myös paikallisen hallinnan välineenä ja yhteisö pystyy toimimaan yhdessä sitä uhkaavia asioita vastaan, ja miettimään yhdessä parhaita ratkaisuja muuttuviin tilanteisiin (esim. kyläkoulun korvaaminen ryhmäperhepäiväkodilla).

Sosiaalisen pääoman lisäksi Rämsöö on onnistunut turvaamaan myös taloudellisen pääoman eli rahan saatavuuden kahdella suurella vuosittaisella tapahtumalla. Oman rahan arvo ja erityisyys suhteessa ulkopuolelta tulevaan (hanke-) rahan on tunnustettu ja Rämsöön liikelaeissakin todetaan, että oma raha lisää vapausasteita.

Hyyryläinen pohtii, että jos kylätoimikuntien omavastuisessa hallinnassa olisi enemmän rahaa, voisivatko esimerkiksi osuuskunnat olla nykyistä yleisimpiä kylätoiminnan välineitä. Ovatko

¹³⁸ Hyyryläinen & Rannikko 2002, 3

¹³⁹ Lehto 2000, 186

kyläläiset olleet haluttomia ottamaan taloudellista vastuuta vai muut organisaatiot antamaan sitä heille?¹⁴⁰

Hyyryläisen kysymykseen voi ainakin tämän tapauksen perusteella vastata, että kylä vastaa jo nyt valtavista taloudellisista panoksista (edempänä tässä kappaleessa käydään vielä läpi Rämsöön kylätalouden kokonaisvaikutuksia Vesilahden kunnassa). Toisaalta tämä taloudellinen toiminta liittyy nimenomaan vapaa-aikaan ja ihmisten yhdessäoloon (teatteri, Kowan Teknologian Päivät®), eikä esimerkiksi hoivapalveluiden organisointiin kylällä. Haastatellut kyläläiset suhtautuivat varauksella em. tyyppisen yrittämisen organisointiin kyläyhdistyksen voimin – sen koettiin olevan ennemmin yksityiselle yrittäjälle sopivaa hommaa, mutta ei kyläyhdistyksen asia. Tässä lienee yksi syy, miksi kylien taloudellinen vastuu ole kasvanut siinä määrin kuin sen voisi ajatella kasvavan. Vapaa-aika on vapaa-aikaa ja se halutaan pitää erillään suoranaisestä yrittämisestä. Osuuskuntamuotoinen yrittäjäyys pienentää yrittäjyyden riskiä, mutta vaatii joka tapauksessa yrittäjähenkisiä ihmisiä.

Liiketoiminnan logiikka uusiksi

Kylätoiminnalla on jo itsessään yhtymäkohtia yrittäjyyteen, sillä kehittävän talkootoiminnan perusteina ovat taito luoda luottamuksen suhteita, hallita riskejä sekä rohkeus kantaa ja jakaa vastuuta. Hyyryläinen nostaa esiin ajatuksen kylätoiminnasta sosiaalisen yrittäjyytenä. Laajemman yrittäjyyden käsitteen soveltamisen avulla tulevat ymmärrettäviksi myös ne tiedossa olevat kehityskulut, joissa kylätoiminta on saanut rinnalleen niin osuustoiminnallista kuin osakeyhtiömuotoistakin yrittäjyyttä. Tällaisena kylätoiminnan tarkoituksena on tuottaa ihmisen toimeentulon mahdollisuuksien ja elinolojen kehittämisen kannalta menestyksellisiä strategioita. Sosiaalisesti yrittäjyydeksi ymmärrettynä kylätoiminnassa tulevat toisella tavalla tärkeiksi niin suunnittelu kuin johtaminenkin, toteaa Hyyryläinen.¹⁴¹

Myös haastateltavien mielestä osuuskunnan toiminnan laajentaminen vaatisi vahvemman johtajan olemassaoloa – yritys tarvitsee johtajan, olipa yritysmuoto mikä tahansa. Hyyryläisen käyttämä sosiaalisen yrityksen käsite on kuitenkin reilussa kymmenessä vuodessa muuttunut niin paljon, että sitä ei kylätoiminnan yhteyteen varauksettomasti voi liittää. Se liittyy nykyään useimmin yritysten vajaakuntoisille henkilöille tarjoamiin mahdollisuuksiin osallistua työelämään¹⁴².

¹⁴⁰ Hyyryläinen 1994, 92

¹⁴¹ Hyyryläinen 1994, 203, 204

¹⁴² esim. Immonen 2006, 39, 45

Ajatus Hyyryläisen pohdinnan taustalla on kuitenkin oleellinen. Kyläyrittäjyyden erityislaatuisuus edellyttää koko liiketoiminnan logiikan uudelleentarkastelua ja nimenomaan sosiaalisen ja taloudellisen yhteenkietoutuneiden suhteiden huomioon ottamista paikallisyhteisöjen kehityskuluissa.

Sirkkalan määrittely kyläyrittäjyydestä ja yrittäjyydestä kylässä on tärkeää pitää mielessä. On tehtävä tarkka ero kylätoiminnan kokemusperinteen pohjalta toimivan yrityksen ja liiketaloudellisia tavoitteita noudattavan, muutaman kyläläisen hallitseman kylällä toimivan yrityksen välillä. Osuuskunnan avulla yrittäminen on saatu Rämsoössä ”irrotettua” omaksi osakseen, eikä se näin häiritse luovaa ja vapaamuotoista kylätoimintaa. Rämsoön tapauksessa ratkaisevaa kylän yhteistoiminnan muodostumisessa on nimenomaan ollut päätös rahapalkan maksamisesta tietyistä töistä jo ennen osuuskunnan perustamista. Toisaalta myöskään kateellisuutta jonkun osuuskunnan kautta ansaitsemista palkoista ei ole, sillä kaikilla on muutenkin tarpeeksi töitä. Kaikkien kyläläisten ei tarvitse lähteä yrittäjäksi, mutta siihen on jokaisella mahdollisuus.

Kylätaloudesta euroina

Hyyryläinen toteaa kylätoiminnan merkityksestä aluetaloudelle seuraavaa: ”Paikallisen kylätoiminnan merkitystä aluetaloudelle on lähes mahdotonta osoittaa... Laajenevan kylätoiminnan myötä voi kuitenkin syntyä uudenlainen yrittämisen ilmapiiri ja sen myötä uusia toimeentulon mahdollisuuksia avaavia ideoita.”¹⁴³ Tämä tiivistää hienosti vaikean asian – vaikei huimia suoranaisia euromääriä saataisiinkaan lopputulokseksi, merkitys voi silti olla arvaamattoman suuri.

Reijo Kahelin on tutkimuksessaan tarkastellut kolmessa kylässä tehdyn paikallisen työn taloudellista vaikuttavuutta ja merkitystä kunnan taloudessa. Rämsoön kylä Vesilahden kunnassa oli yksi tutkimuskylistä. Kahelinin mukaan olennaista tässä suhteessa on kunnan panostus vapaaehtoiseen kylätoimintaan ja tarkastelun ulkopuolelle on jätetty peruskoulutoiminnan järjestäminen sekä sosiaali- ja terveystoimi. Tarkasteluvälinä ovat vuodet 1993 – 2002. Noina vuosin kunta on suoranaisesti avustanut kylää yhteensä 10.876 eurolla ja osallistunut kehittämishankkeisiin yhteensä 16.000 eurolla. Kylän panostukset kuntaan päin tuloverojen ja palveluiden muodossa ovat tarkastelussa olleiden kymmenen vuoden aikana 37.000 euroa eli yli kaksinkertaisesti kuntaan päin. Talkootyötä ei laskelmissa ole edes huomioitu.¹⁴⁴

¹⁴³ Hyyryläinen 1994, 198

¹⁴⁴ Kahelin 2004, 18–20

Rämsöön kylän Vesilahden kuntaan tuoman ulkoisen rahan määrä vuosina 1993 – 2002 on Kahelinin mukaan kaikkiaan 420 000 euroa. Summaan on laskettu mm. ulkoisista kehittämishankkeista saatu rahoitus sekä Kowan Teknologian Päivistä® ja kesäteatterista saadut kuntaan jäävät tulot tietyin rajauksin ja varauksin.¹⁴⁵ Kunnan panostukset kylään ja kylätoimintaan tulevat siis takaisin yli kymmenkertaisesti ja kylätalouden vaikutus näkyy varmasti kunnassa asti.

Pelkän taloudellisen tarkastelun avulla yhteisön toiminnasta on erittäin hankalaa saada esiin niitä perustavia seikkoja, joihin sen toiminta perustuu. Embeddedness-keskustelussa Polanyin jalanjälkiä seuraten voidaan Rämsöönkin tapauksesta todeta, että yhteisön toimintaa säätelevät pitkälle kehittyneet yhteiset normit ja sanattomat sopimukset. Ulkopuolista uhkaa vastaan pyritään suojautumaan esimerkiksi perustamalla yhteisön liiketoiminnan välineeksi nimenomaan osuuskuntamuotoinen yritys, jonka kaappaaminen vieraan hallintaan on käytännössä mahdotonta. Näin taataan yhteisön fyysisen omaisuuden pysyminen yhteisön omistuksessa. Perustamalla yhteinen yritys toisaalta myös vahvistetaan yhteisön sosiaalista pääomaa ja varmistetaan sen kerryttämisen mahdollisuudet myös tulevaisuudessa. Kaikki tämä on mahdollista vain luottamukseen perustuvien sosiaalisten suhteiden ansiosta. Talouden kietoutuminen sosiaaliseen näyttäytyy kyläyhteisön taloudellista toimintaa tarkasteltaessa itsestään selvältä. Erilaiset historialliset ja kulttuuriset perinteet ja monien sukupolvien mittainen yhteistyö luovat pohjan nykyiselle kylätoiminnalle.

5.4 Kylätoiminnan haasteet

Rämsöön kylän osuuskunta on yksi esimerkki siitä, miten kylät voisivat vastata uusiin haasteisiin, joita julkisen sektorin, yksityisten yritysten ja yhteisötalouden eri toimijoiden työnjaon käymistila niille asettaa. Rämsöön tapausesimerkin kautta voidaan kylätoimintaa tarkastella yleisemmältä tasolta ja miettiä, miksi se saa yhä formaalimpia muotoja ja ennen kaikkea miten tämä kylätoimintaan vaikuttaa. Kyliä kannustetaan esimerkiksi kyläyhdistysten rekisteröintiin, jotta kylä pääsisi käsiksi hankerahoitukseen, verottaja tarkkailee yleishyödyllisten yhdistysten toimia ja kyläyhdistysten ajamat asiat ja toiminnan luonne muuttuu. Onko kylätoiminnan spontaanisuus ja vapaaehtoisuus vaarassa?

¹⁴⁵ Kahelin 2004, 18–20

Entä mitä erillisen ”liiketaloudellisen yksikön” eli esimerkiksi osuuskunnan perustaminen merkitsee kylän yhteistoiminnalle? Varmasti nämä toimet osaltaan auttavat selkiyttämään toimintaa, mutta toisaalta myös pirstovat sitä pienemmiksi palasiksi. Onkin pitkälti kyläpäällikön tai vastaavan harteilla, kuinka kokonaisvaltaisesti hän kylän toimintaa pystyy johtamaan ja välttämään pirstoutumisen. Yhteisen suunnan määrittäminen *yhdessä* tulee yhä tarpeellisemmaksi ja näyttää ainakin tämän esimerkin valossa, että siihen tarvitaan yhteishengen lisäksi myös näkemyksellistä kyläpäällikköä eli johtajaa.

”Erilaiset organisoimisen muotojen edut ja haitat ovat olleet kylätoiminnan puheiden ja tekstien pysyviä teemoja. ... Normatiivisuuden lisääntyessä toiminta saa välttämättä piirteitä, joita myös vierastetaan¹⁴⁶, kirjoittaa Hyyryläinen. Ollaan siis itse asiassa ikaikäisen dilemman äärellä ja jokainen aika ja paikka luovat sille uudet ratkaisunsa.

Telinkankaan (ks. luku 2.3) esiin nostama luovan jännitteen käsite, jonka hän lainaa Markku Sotaraudalta, antaa myös aihetta tarkastella yhteisön toimintaa ennemmin hivenen kaoottisena tai anarkistisena kuin tiukasti yhteisen sävelen kahlitsemana. Jos kaikki ovat liian samaa mieltä asioista, luovuus katoaa. Kyse on luovuuden ja luottamuksen liitosta, jota ilman avoin ja rakentava ilmapiiri ei säily. Samalla vältetään sosiaalisen pääoman yhtenäiskulttuurin muuri. Tällöin sosiaalinen pääoma ei rajaa yhteisöä liian yksimieliseen joukkoon, vaan sallii myös soraäänit ja toisinajattelijat uusien ideoiden lähteinä.

Liisa Häikiö on tutkinut osallisuutta Rämsöön naapurikylällä Tottijärvellä tutkimuksessaan ”Osallisuus kylällä – Herrojen herkkua vai jokapäiväistä leipää”. Tutkimuksesta käy ilmi, ettei tällä kylällä ole yhteisesti jaettua käsitystä yhteisestä hyvästä ja sen toteuttamiseen liittyvistä toimenpiteistä. Yhteistä käsitystä ei ole edes kylän kehittämisen toteuttajasta ja vastuuta pallotellaan yksittäisistä asukkaista kuntaan ja kirkonkyläläisistä Tottijärvi-Seuralle.¹⁴⁷

Toiminta on siis hyvin erilaista kuin Rämsöössä, vaikka kyse on naapurikylästä. Yksinkertaista vastausta siihen, miksi jollain kylällä onnistutaan yhteisen näkemyksen muodostamisessa ja jollain toisella ei, ei ole. Mutta jotain kylät varmasti voivat oppia toisiltaan, joskaan mitään kylätoiminnan patenttiratkaisuja tai best practise -käytäntöjä ei tässäkään tutkimuksessa muotoilla. Rämsöössä on onnistuttu ja onnistumisen edellytykset löytyvät pitkäikäisen yhteishengen ja luottamuksen liitosta.

¹⁴⁶ Hyyryläinen 1994, 91

¹⁴⁷ Häikiö, 2000, 59

Holmila on tutkinut yhteisöelämän jatkuvuutta ja muutosta eräässä maaseutuyhteisössä ja nostaa yhdeksi muutoksen syyksi sosiaalisten roolien erilaistumisen. Hänen mukaansa yleinen suuntaus on se, että maaseudulle tyypillisistä kompleksista, monikanavaisista ja päällekkäisistä sosiaalisista rooleista ollaan siirtymässä kohti kaupungeille tyypillisiä komplisoituja, ohuita ja eriytyneitä sosiaalisia rooleja. Nyt ystävyysuhteet ovat ystävyysuhteita, naapurit vain naapureita, sukulaiset vain sukulaisia ja liikekumppanit vain liikekumppaneita. Kaksi-kolmekymmentä vuotta sitten nämä roolit olivat vielä sekoittuneet toisiinsa.¹⁴⁸

Yhteisöelämän muutos tapahtuu toki eri maaseutuyhteisöissä eri tahtia. Uudet muuttajat tuovat myös oman lisänsä yhteisöön – tässä tapauksessa nimenomaan ripauksen kaupunkilaista toimintatapaa. Voisiko vastaavanlainen muutos olla myös osittain takana Rämsoon yhteisöelämän ja sen toimintatavan muutoksessa? Kylälle on muuttanut uusia ihmisiä ja he ovat tuoneet oman lisänsä yhteisön toimintaan. Erilaiset toiminnot yhtäläillä kuin sosiaaliset suhteetkin eriytyvät myös maaseutuyhteisöissä ja tämä helpottaa niiden toimintaa kaupungistuvassa maailmassa, jossa jokaiselle toiminnolle on oma erityinen paikkansa tai instituutionsa.

Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen lopuksi on syytä arvioida, miten luotettava se on ollut ja missä kohdin asioita olisi voinut tehdä paremmin tai toisella tavalla. Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta ja lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkijan on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline¹⁴⁹.

Tutkimuksen luotettavuutta on pyritty lisäämään kirjoittamalla mahdollisimman yksityiskohtainen kuvaus siitä, miten vastausta tutkimuskysymyksiin on etsitty ja miten saatu tieto on sen jälkeen analysoitu ja tulkittu. Suurimmat haasteet tämän tutkimuksen teossa ovatkin olleet tässä – miten dokumentoida aineiston käsittely tarpeeksi tarkkaan. Tai ehkä vaikeus tulee siitä, että erilaisista aineiston käsittelytavoista ei ole ollut vielä tässä vaiheessa tarpeeksi osaamista. Tästä syystä koko haastatteluaineiston karkea jako kolmeen sarakkeeseen jo purkuvaiheessa Word-tekstinkäsittelyohjelmalla (osuuskunnan perustamiseen, osuuskunnan tämänhetkiseen toimintaan sekä osuuskunnan tulevaisuuteen liittyvät kommentit) ja tarinan kirjoittaminen puhtaaksi koostamalla näistä kolmesta sarakkeesta yhtenäinen kronologinen teksti toiseen Word-dokumenttiin

¹⁴⁸ Holmila 2001, 147

¹⁴⁹ Eskola & Suoranta 2001, 210

on nähty ainoaksi vaihtoehdoksi. Kronologisuus oli helpoin ja loogisin vaihtoehto tilanteessa, jossa tutkimuksen teoreettinen lähestymistapa ja käsitteet olivat vielä hivenen epäselviä. Kuten sanottu, mielenkiintoinen aineisto vei mukanaan käytännön maailmaan.

Vasta tutkimuksen loppuvaiheessa tuli mieleen, että myös kyläkerhon kokousten pöytäkirjojen perusteella olisi voinut löytyä vastauksia tutkimuskysymyksiin ja avautua jopa ristiriitaisiakin kehityskulkuja. Aineistotriangulaation¹⁵⁰ avulla olisi tutkimukseen saatu uutta näkökulmaa henkilöhaastattelujen lisäksi. Tämä oivallus tuli kuitenkin liian myöhään ja tutkimuksen loppuunsaattaminen nähtiin tärkeämmäksi kuin lisäaineiston hankkiminen. Sama päätös koski myös lisähaastattelujen tekemistä.

Koko kyläyhteisön ääni jäi tutkimuksesta uupumaan, sillä haastateltavana oli ainoastaan jollakin tapaa kyläkerhoon ja sitä kautta myös osuuskuntaan sitoutuneita henkilöitä. Täysin ulkopuolisten kokemus ja näkemys olisi avannut asetelmaa. Mutta koska tutkimuksessa pyrittiin ennen kaikkea selvittämään miksi osuuskunta oli perustettu, ei ulkopuolisten haastattelu tässä vaiheessa ollut välttämätöntä. Tulevaisuudessa osuuskunnan toimintojen kehitystä olisi kiintoisaa seurata uuden tutkimusasetelman tiimoilta.

Juuri tämän tietyn kylän valitseminen tutkimuskohteeksi on suunnannut tutkimusta selvästi enemmän kylätoiminnan analysoimiseen osuustoiminnan kustannuksella. Tämä johtuu siitä, että kyseisessä kylässä osuuskunta on vain sivujuonne yhdessä toimimisen kentällä. Myös kysymykset olisi pitänyt suunnata toisin, jos oltaisiin esimerkiksi oltu kiinnostuneita osuuskunnan hallinnosta. Ennakkotiedot kylätoiminnan ja osuuskunnan toiminnan suhteesta auttoivat jo kysymysten suunnitteluvaiheessa. Seuraavaksi olisikin tarpeen tutkia muita kyliä, joihin on perustettu osuuskunta ja selvittää millaisiin käytäntöihin niissä on päädytty.

Tutkimuksessa näkyy vahvasti kirjoittajan oppimisprosessi, kuten jo alussa todettiin. Tästä ei ilman väkivaltaa pääse eroon, joten sitä ei nyt myöskään tehdä. Kuten Eskola ja Suoranta¹⁵¹ toteavat, henkilökohtaisella tutkimuskokemuksella tarkoitetaan tutkijan itselleen asettamaa elinikäistä sivistysprojektia, joka vastaa kysymykseen siitä millaiseksi ihmiseksi, ei pelkästään tutkijaksi, haluan kasvaa?

¹⁵⁰ Eskola & Suoranta 2000, 69

¹⁵¹ emt., 250

Tästä syystä myöskään tietynlaista uskonvaraisuutta ei ole pystytty täysin karsimaan pois tutkimuksesta. Tutkijan oman kiinnostus ja innostus yhteisöllistä yrittäjyyttä kohtaan paistaa varmasti läpi monesta kohtaa, mutta paistakoot! Se on kuitenkin ollut se voimanlähde, jolla työ saatu tehtyä loppuun – tunne siitä, että on tekemässä jotain tärkeää.

6 Pohdintoja

Mitä Rämsoössä siis on osattu tehdä oikein, mitä osuuskunnan perustaminen kylälle oikeastaan on merkinnyt ja mitä sen takana on? Rämsoössä talkoohenki on luonut sen moraalisen kudoksen, jota ilman yhteisiä tavoitteita on vaikeata löytää. Tämä kudokse mahdollistaa myös uusien organisoitumismuotojen tulon kylän toimijakenttään ilman että mitään vanhaa vaarantuu.

Moraalinen kudokse, samoin kuin sosiaalinen pääoma, ei kuitenkaan ole pysyvää, vaan sitä pitää uudistaa jatkuvasti. Uudistaminen tapahtuu sekä jokavuotisilla tapahtumilla, että uusilla, yhdessä kehitetyillä tempauksilla. Me-henki on Rämsoössä erittäin vahva ja kylän eri toimijatahot ovat löytäneet paikkansa. Jokaiselle kyläläiselle tarjoutuu kanava toimintaan ja sitä kautta myös vaikuttamiseen. Ohjelmallisen maaseudun kehittämisen mukanaan tuomia mahdollisuuksia on osattu ottaa käyttöön kohtuudella ja toiminta on silti pysynyt ihmisläheisenä eikä ole ajautunut liiaksi hankemaaailman ”syövereihin”. Tämän vaaran välttäminen on keskeinen kysymys kyläläisten välisen luottamuksen ja yhteenkuuluvuuden tunteen ylläpidossa¹⁵².

Erityisen Rämsoön kylästä tekee varmasti se, että heidän kesäteatterinsa sekä Kowan Teknolokian Päivät® tuottavat säännöllisesti sen verran hyvät tulot, ettei kyläyhdistykselle tarvitse enää kerätä rahaa kahvituksista ja muista pienistä töistä. Näin ollen niitä töitä ei ole aina pakko tehdä talkoilla, vaan niistä voidaan maksaa tekijöille oikeata palkkaa. Kohtuullinen taloudellinen tilanne on omaehtoisuuden edellytys ja mahdollistaa kyläläisten voimavarojen käytön monipuolisesti myös kehittämisorientoituneeseen toimintaan.

Kaikissa kylissä ei tilanne ole yhtä hyvä. Yhteistä rahaa yritetään kehitellä mitä moninaisimmilla keinoilla. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan ole tarkoitus miettiä uusia rahanansaitsemismahdollisuuksia kylille, vaan herätellä keskustelua siitä miten paikallisyhteisön ja

¹⁵² Häikiö 2000, 82–83

talouden suhde muodostuu ja miten niiden yhteenkietoutuminen ratkaistaan vahingoittamatta yhteisön sosiaalisen pääoman ja moraalisen kudoksen rakennusmekanismeja.

Kylätoiminnan periaatteet, tai liikelait kuten niitä Rämsoössä kutsutaan, ja osuustoiminnan arvot ja periaatteet ovat hyvin lähellä toisiaan ja tästä syystä niiden kulkeminen käsi kädessä onnistuu sujuvasti. Uusi osuustoiminta yhdistää luovasti perinteisen osuustoiminnan historian saatossa kerääntyneen liiketaloudellisen vahvuuden uudenlaiseen ihmisläheiseen yritystoimintamalliin. Suomalaisen kylätoiminnan monikymmenvuotinen perinne taas yhdistyy parhaimmillaan luontevasti uudenlaiseen hankemaailmaan ja kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Yhdistämällä kylätoiminnan ja osuustoiminnan parhaat puolet, luodaan paikkaan kiinteästi sitoutuneita ihmislähtöisiä ratkaisuja, joiden voima on arjen hyvinvoinnin lisäämisessä.

Osuuskuntamuotoisen yritystoiminnan vapaaehtoisuuteen perustuvan kylätoiminnan ohessa mahdollistaa se, että tehtävänjako osuuskunnan ja kyläkerhon välillä on selkeää ja avointa. On selvää, että kyläyrittämiseen, niin kuin mihinkään muuhunkaan yrittämiseen, ei kannata rynnätä suin päin tai viimeisenä oljenkortena kylän hengissä pitämiseen. Kaiken perustana on luottamus ja ymmärrys sekä yhdessä tekemisen perinne. Vasta näiden toteutumisen jälkeen voidaan ryhtyä miettimään yrityksen perustamista.

Kaikki ihmisten välinen toiminta tapahtuu aina jossain kontekstissa ja niin kyläosuuskunnankin toiminnan laita. Kyläosuuskuntaa ei voida tarkastella irrallaan kylästä, ihmisistä ja niiden kokonaisuudesta. Mikä toimii yhdessä kylässä, ei välttämättä toimi toisessa ollenkaan. Siksi tästäkään tutkimuksesta ei pidä ottaa mallia kyläosuuskunnan perustamisprosessiin vaan tarkastella koko kylää kokonaisuutena ja oppia siitä, miten siellä on onnistuttu välttämään kylätoiminnan karikot.

Weckrothin häkkiin suljettu luovuus on erittäin käyttökelpoinen käsite pohdittaessa kylätoiminnan problematiikkaa. Mikäli yhteisö alkaa saada ulkoapäin velvoittavia ohjeita toiminnan organisoimiseksi tai ihmiset väsyvät liian raskaan työtaakan alla, luovuus ei enää kulje vapaana. Nykyisenmallinen hankemaailma on saattanut tuottaa tällaisia hanke-kettuja, jotka kyllä osaavat tempuat häkissä eli laativat ohjelmien mukaisia hankkeita, mutta yhteys tiettyyn paikkaan, yhteisöön ja sen luovuuteen on menetetty taloudellisten päämäärien tavoittelussa. Kylän luovuutta ei pidä sulkea rahasta tehtyyn häkkiin vaan antaa hullujenkin ideoiden päätyä yhteiseen keskusteluun ja yhdessä pohtia, mikä innostaa ihmisiä toimimaan yhdessä – ei vain mikä voisi tuottaa rahaa.

Kyliä palveluntuotannosta keskusteltaessa on syytä pitää mielessä, että kaikilla ei ole niitä sosiaalisen pääoman resursseja, joiden avulla palveluja tuotettaisiin kylälle kollektiivisesti. Huomion voisi kiinnittää ennemminkin esimerkiksi yrittäjien ja paikallisyhteisön yhteistyöhön ja sitä kautta kylän palvelutarjonnan kehittämiseen. Suurempi kysymys onkin, paljonko kyliä on ylipäättään tehtävä töitä palvelujensa ansaitsemiseksi kun vastaavat palvelut kaupungissa hoituvat huomaamattomasti kunnan toimesta.

Kylä sinänsä ei ole yritys, eikä sen sellaiseksi pidä tähdätäkään. Yhteiselo pienessä yhteisössä vaatii jo alkuasetelmassaan yksilöltä paljon. Taloudellisen toiminnan ottaminen mukaan yhteistoimintaan edellyttää vahvoja luottamuksen rakenteita. Taloudellinen ja sosiaalinen ovat kyläyhteisöissä kietoutuneet jo lähtökohtaisesti toisiinsa ja yhteisön elinvoimaisena pysyminen voi olla konkreettisesti kiinni esimerkiksi yhden lapsiperheen pysymisestä kylällä.

Rämsöön kylällä on löydetty tasapaino perinteisen ja uuden kylätoiminnan välillä. Ratkaiseva tekijä tämän tasapainon löytymisessä on taloudellisten ja sosiaalisten suhteiden yhteenkietoutumisen tunnustaminen. Samoin on tunnustettu myös se, että vaikka luottamusta löytyy, joskus sitä pitää vahvistaa ulkoisilla rakenteilla, esimerkiksi perustamalla osuuskunta hallinnoimaan taloudellista voittoa tuottavaa toimintaa ja jakamaan tehdystä työstä oikeaa palkkaa. Vapaaehtoisuuteen perustuvalla talkootoiminnalla on rajansa ja niiden vaaliminen on koko yhteisön asia.

Rämsöössä on onnistuttu!

7 Lähteet

Coleman, James S. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, Vol. 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure. 95-120.

Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008. 2004. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Suomen Printman Oy. Hyvinkää. Verkossa 26.10.2006: http://www.maaseutupolitiikka.fi/Julkaisut/Julkaisut_2004/YTR_julkaisu_10_2004.pdf

Granovetter, Mark. 1985. Economic action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *The American Journal of Sociology*, Vol. 91, No. 3, 481-510.

Hautamäki, Antti. 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Gaudeamus. Helsinki.

Hautamäki, Lauri. 1979. Elävä kylä. Kylätoiminnan opas. Gummerus. Jyväskylä.

Hautamäki, Lauri. 1989. Elävä kylä, elävä kotiseutu, elävä Suomi. Kylätoiminnan tausta, synty ja laajeneminen kansanliikkeeksi. Kyläasiain neuvottelukunta. Oriveden Sanomalehti Osakeyhtiö.

Helsingin Sanomat. Kulttuurisivut 29.5.2006

Himanen, Pekka. 2000. Hakkerietiikka. WSOY. Juva

Holmila, Marja. 2001. Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 850. STAKES julkaisuja. Karisto Oy. Hämeenlinna.

Hyyryläinen, Torsti. 1994. Toiminnan aika. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta. Väitöskirja. Hallintotieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Line Sixtyfour Oy. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.

Hyyryläinen, Torsti. 2000. Kylätoiminnan perinne sosiaalisena pääomana. Teoksessa Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. (toim.) Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti. Vastapaino. Tampere.

Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti. (toim.) 2000. Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Vastapaino. Tampere.

Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti. 2002. Sosiaalinen pääoma ja paikallinen kehittäminen. Artikkeliverkossa 25.10.2006: <http://www.ruralstudies.fi/>

Häikiö, Liisa. 2000. Osallisuus kylässä – Herrojen herkkua vai jokapäiväistä leipää? *Civil Society Papers* 3. Asumisen ja ympäristön tutkimusyksikkö. Sosiaalipolitiikan laitos. Tampereen yliopisto. Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere.

Häkli, Jouni. 1999. Metahodos. Johdatus ihmismaantieteeseen. Vastapaino. Tampere.

ICA. Kansainvälinen osuustoimintaliitto. International Co-operative Alliance. Sivut verkossa 3.1.2007: <http://www.ica.coop/coop/index.html>

Immonen, Niina. 2006. Yhteisötalous Suomessa – Sisäpiirin slangia vai uutta yhteistyön taloutta. Väitöskirja. Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Tampereen seudun Osuustoiminnan Kehittämisyhdistys ry. Domus-Offset. Tampere.

Jarva, Vuokko. 1998. Maaseudun tulevaisuusvaihtoehtoja. Teoksessa Maan tiet - Maaseudun tiet tietoyhteiskuntaan. Helsingin yliopiston Osuustoimintainstituutti. Mikkeli.

Jarva, Vuokko. 2004. Talous ihmisen palveluksessa - moraalitalousnäkökulma kotitalouden tarinoihin. Teoksessa Moraalitalous. Vastapaino. Tampere

Jarva, Vuokko & Köppä, Anna (toim.). 1998. Maan tiet - Maaseudun tiet tietoyhteiskuntaan. Helsingin yliopiston Osuustoimintainstituutti. Mikkeli.

Joutsiniemi, Jussi. 2004. Kyläosuuskuntien menestyminen ja sen mittaaminen. Pro gradu - tutkielma. Maatalouden liiketaloustiede. Maa- ja metsätieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Kahelin, Reijo. 2004. Kylän ja kunnan taloudellinen suhde Esimerkkeinä Eräjärvi - Orivesi, Pohjaslahti - Vilppula ja Ramsöö – Vesilahti. Eräjärven kehittämissyhdystys ry. Orivesi

Kalmi, Panu. 2006. Suomi maailman vahvin osuustoimintamaa. Artikkelit Osuustoiminta-lehdessä 6-7/2006. Pellervo-Seura ry. Lehti verkossa 27.3.2007: <http://www.pellervo.fi/otlehti/>

Kauppinen, Ilkka. 2004. Moraalitalous. Vastapaino. Tampere.

Koskiniemi, Erkki (toim.) 1998. Osuustoiminnallinen yhteisyrittäminen. KSL-opintokeskus. Tammer-Paino Oy. Tampere

Kotisalo, Yrjö. 2006. Osuustoiminta -lehti 04/2006. Pellervo-Seura ry. Helsinki.

Kumpulainen, Mikko. 1989. Yhteistyöstä kylätoimintaan: tutkielma kylätoiminnasta ihmisen alueellisen sidoksen yhteiskunnallistumisen vastatendenssinä. Kulttuuri ja suunnittelumaantiede. Tiedonantoja 9. Joensuun yliopisto.

Kumpulainen, Mikko. 2006. Maailmalle menetetty vai korkoa kasvanut? – Koulutetut muuttajat maaseudun kannalta. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja N:o 1/2006. Joensuun yliopistopaino.

Kurkela, Marja. 2004. Uusosuustoiminta ja sen paikka tulevaisuudessa - esimerkkinä Pirkanmaa uusosuuskunnat. Kandidaatintutkielma. Hallintotieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto.

Kylätalous -hanke. Verkossa 27.3.2007:
<http://www.kylatoiminta.fi/fi/hankkeet/kylatalous20022005>

Köppä, Tapani. 22.9.2005. Yksityinen sähköpostiviesti Marja Kurkelalle
marja.k.kurkela@helsinki.fi

- Lahtinen, Eija & Vehmasto, Elina.** 2005. Paikallisen kehittämistyön käsikirja. Osallistavuus sosiaalisen pääoman kehittäjänä. Sosiaalista pääomaa kylille hanke 2002-2005. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus 2005. Verkossa 27.10.2006:
<http://maaseutuplus.fi/files/download/Paikallisenkehittamistyonkasikirja.pdf#search=%22Paikallisen%20kehitt%C3%A4misty%C3%B6n%20k%C3%A4sikirja.%20%22>
- Laukkanen, Jarmo.** 2000. Osuuskunta yhteisöllisenä yrityksenä. Teoksessa Enemmän kuin yritys – Yhteisöllisen yrittämisen menestystekijät. Köppä, Tapani. Laukkanen, Jarmo & Santala, Jaana. Oy Edita Ab. Helsinki.
- Laukkanen, Jarmo & Pirinen, Kari.** 2002. Lähelle on pitkä matka? Kylien paikallistalouden ja yhteistoiminnan kehittäminen sekä menestyksen mittarit. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.
- Laurinkari, Juhani.** 2004. Osuustoiminta. Utopiasta kansainvälisen yritystoiminnan muodoksi. Pellervo-seura. Suomen Graafiset Palvelut Oy. Kuopio
- Lehto, Esko.** 2000. Kehittämishanke sosiaalisen pääoman rakentajana. Teoksessa Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. (toim.) Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti. Vastapaino. Tampere.
- Lukkarinen, Margita.** 2004. Kylätalous. Yhteisötalouden käsikirja. Kylätalous 2003–2004 -hanke. Suomen graafiset palvelut Oy. Kuopio.
- Malinen, Pentti.** 2000. Yhdentävän maaseutupolitiikan eurooppalainen tausta. Teoksessa Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. (toim.) Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti. Vastapaino. Tampere.
- Mokka, Roope & Neuvonen, Aleks.** 2006. Yksilön ääni - Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla. Sitran raportteja 69. Edita Prima Oy. Helsinki. Julkaisu saatavilla verkossa 25.3.2007:
<http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti69.pdf?download=Lataa+pdf>
- Mäntylä, Miia & Lindqvist, Petra.** 2004. Onnelaa etsimässä – Läheisyyden ekonomia alueiden menestystekijänä. Vaasan yliopisto Levón-instituutti. Julkaisu No 112. Vaasa
- Pellervo Seura ry:n uusosuuskuntien yritysrekisteri.** Verkossa 26.10.2006:
<http://www.pellervo.fi/wuokko/okunnat/index.htm>
- Polanyi, Karl.** 1944. The Great Transformation - the political and economic origins of our time. Beacon Press. Boston.
- Poutiainen, Timo.** 2002. Jotain pysyvää? Kuuden Pirkanmaalla toteutetun yhteisötyyppisen aluekehityshankkeen laadulliset vaikutukset. Aluetieteen pro gradu -tutkielma. Hallintotieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto.
- Pullainen, Erkki.** 2005. Moraalista irrotettu talous. Ochre Chronicles. Cosmoprint Oy. Helsinki.
- Rantanen, Seppo.** 1998. Maaseudun uudet osuustoiminnan ideat. Helsingin yliopiston Osuustoimintainstituutti. Helsinki.

Rämsöön kylän www-sivut. Verkossa 26.10.2006: <http://www.ramsoo.fi/>

Rämsöön kyläkäsikirja. 1994. Rämsöön kyläkerho ry. Eräsalon kirjapaino Oy. Tampere

Seppelin, Markus. 2000. Osuustoiminnan jalanjäljillä. Katsaus suomalaisen osuustoiminnan historiaan. Helsingin yliopiston Osuustoimintainstituutti.

Sirkkala, Ritva. 1995. Kylätoiminnasta sosiaaliseen yrittäjyyteen. Kylä palveluyrittäjänä loppuraportti. Helsingin yliopisto. Osuustoimintainstituutti. Julkaisuja 7. Helsinki.

Sirkkala, Ritva. 2005. Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja Maa- ja metsätalousministeriö. Painokurki Oy.

Suomen kylätoiminta ry. Miten kylät palvelevat? Equal -Kylätaloushankkeen lopputiedotuslehti 2005.

Telinkangas, Sisko. 2005. Tuskanpunaisesta sinivalikoiseen. Lähestymistapojen, näkökulmien, välineiden etsintää syrjäisen maaseudun tutkimiseen. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere University Press. Tampere.

Troberg, Eliisa. 1997. Työosuustoiminnan erityispiirteet ja niiden vaikutukset osuustoiminnalliseen yhteisyrittäjyyteen. Turun kauppakorkean julkaisuja. Sarja D-7:1997. Kirjapaino Grafia Oy. Turku

Troberg, Eliisa. 2005. Osuuskunta – Käyttämätön potentiaali pienyrittäjyyden innovatiivisuuden edistäjänä. Moniste. Artikkelijulkaisu Liiketaloudellisessa Aikakauskirjassa 3/2005.

Töttö, Pertti 2000. Pirullisen positivismin paluu. Vastapaino. Tampere.

Uusitalo, Eero 1998. Elinvoimaa maaseudulle – miksi, kenelle ja miten? Maaseutupolitiikan perusteet. Otava. Keuruu

Vesilahden kunnan www-sivut. Verkossa 26.10.2006: <http://www.vesilahti.fi/>

Westerdahl, Stig. 2001. Business and Community – On Organisations in the Social Economy. Bokförlaget BAS.Göteborg. Sweden.

HAASTATTELURUNKO, Rämsöö kesä 2006:

Kysymyksiä osuuskunnasta – menneisyys:

- **Mistä saatiin kimmoke tai idea osuuskunnan perustamiseen?**

- **Miksi osuuskunta päätettiin perustaa? Mitä käytännön syitä oli perustamisen taustalla? (Miksi kyläkerho ei riittänyt?)**

- **Mitä etuja osuuskunnan olemassaolo kyläyhdistykselle tarjoaa?**

- **Miten osuuskunta perustettiin? Miten saatiin ihmiset mukaan?**

- **Mistä saatiin apua sen perustamiseen? Onko joku taho auttanut osuuskunnan muodostamisprosessissa? (esim. kunta tai Tampereen seudun osuustoimintakeskus)**

Kysymyksiä toiminnasta – nykyisyys (ihmiset, hyödyt, yhteistyö, ilmapiiri):

- **Mikä on osuuskunnan tarkoitus ja tavoite?**

- **Mitä osuuskunta tekee käytännössä?**

- **Millaiset ihmiset ovat lähteneet mukaan osuuskunnan toimintaan?**
- **Ketkä ovat jäseniä?**
- **Ketkä tekevät työn?**

- **Miten osuuskunnan toimintaan pääsee mukaan uudet kyläläiset? Ottaako osuuskunta uusia jäseniä?**

- **Entä nuori polvi – onko osuuskunnan / kylän toiminnassa nuorta väkeä?**

Kysymyksiä osuuskunnan ja kyläyhteisön suhteesta:

- **Muuttiko osuuskunnan muodostaminen kylän yhteistoimintaa? Jos, niin miten?**

- **Miten kyläosuuskunnan rooli liittyy kyläyhdistyksen toimintaan?**

- **Miten osuuskunta näkyy kyläyhteisössä?**

- **Millaisena Sinä näet osuuskunnan roolin kylällä?**

- **Onko kyläyhdistyksen ja kyläosuuskunnan tehtäväjako selvä?**

- **Onko kyläosuuskunta tiivistänyt kyläyhteisöä vai ennemminkin hajauttanut sitä aktiivisiin ja passiivisiin toimijoihin?**

- **Onko osuuskunta tuonut mukanaan enemmän puhetta rahasta, vai loiko puhe rahasta kylälle osuuskunnan?**

LIITE 1

Kysymyksiä kylästä ja sen toiminnasta:

- **Miten EU aikoinaan muutti (vai muuttiko) kylän toimintaympäristöä?**

- **Onko kylällä tehty hankkeita esim. Leader tai POMO rahalla? Mitä niissä on tehty?**

- **Miten hankkeisiin kylällä suhtaudutaan?**

- **Tarvitaanko hankkeita?**

- **Onko joitain ideoita hylätty tai onko joku hanke kaatunut jostain syystä?**

- **Miten rahan tulo hankkeiden myötä on muuttanut yhteistoimintaa, jos on?**

Tulevaisuudesta...

- Millaisena kyläosuuskunnan tulevaisuus näyttäytyy? Tarvitaanko sitä tulevaisuudessa enemmän vai vähemmän?

- Mikä on tilanne kylällä palvelujen suhteen, onko kyläyhdistys miettinyt palvelujen tuottamista?

Lopuksi kiteytä kaksi tai kolme pääasia osuuskunnan toiminnasta kylällä - mitkä ovat osuuskunnan hyvät puolet – mitkä huonot?

Mitä muuta?
